

BUDGET SA KATAWHAN

PEB
2016

Republic of the Philippines

DEPARTMENT OF BUDGET AND MANAGEMENT

BUDGET SA KATAWHAN

2016

Gihimo sa Department of Budget and Management (DBM) sa Pilipinas
Pebrero 2016

Aron maseguro nga daghan ang makagamit ning maong publikasyon, giawhag kaayo sa DBM ang pagpadaghan, pagpakopya, pagpaprinta ug pagsabwag niini o sa mga bahin niini, alang lamang sa personal ug dili-komersyal nga paggamit ug dunay tukman pag-ila sa DBM ug ubang tinubdan. Kining mga kalihokan, wala magsugyot nga ang DBM mi-endorso sa naggamit o sa ilang paggamit.

Ang paggamit niining publikasyon alang sa komersyal nga tumong sama sa pagbaligya ug usab o paghimo ug samang mga butang mahimo lamang itugot kung may pagpahayag nga sinulat nga pagtugot sa DBM.

Ang DBM mohimo sa bisan unsa ug tanan nga legal nga mga solusyon nga magamit kung ugaling may pagsupak sa bisan unsang nahiunang mga gidili.

GRUPO SA NAGHIMO:

Knowledge Management Technical Working Group

Nag-unang Tagasulat

John Alliage Tinio Morales

Suportang Tagasulat

Mercelle Therese
Cabauatan Matundan

Data Integrity Team

Rupert Francis Mangilit,
Fritzie Mirzi Mamawag,
Krisna Parrera and Justine Dinglasan

Interns

Mark Hatol and
Jaq Tamondong

Special Projects Manager Erika Mayoni

Project Manager IV & TWG Head Francis Capistrano

KOORDINASYON SA IMPORMASYON:

Fiscal Planning and Reforms Bureau
Budget Technical Bureau
Budget and Management Bureaus
Legal Service
OSEC-Reforms and Innovations Unit

KINATIBUK-ANG EDITING:

Isabel Beatriz Canto

GIHUBAD NI:

Engr. Rowena Galdo-Garde, MBM

ARTE UG DESINYO

Lead Designer Adrienne Ponce

Some Illustrations from Dan Matutina

Layout Support Emmie Alma Albangco and Egon Layson

TIG-TAMBAG:

Undersecretary Clare G. Amador

Ang DBM gusto moila ni Mr. Ranel Ram Cheng alang sa iyang tabang sa pagmugna niining bersyon sa Budget sa Katawhan.

Alang sa mga pangutana, pagpangayo ug mga kopya, ug ubang impormasyon, mga komentaryo ug mga sugyot, palihug pag-email sa publicinfo@dbm.gov.ph

MGA SULOD

PASIUNANG PULONG

MGA MAHINUNGDANONG BAHIN SA 2016 NASUDNONG BUDGET	2
---	---

MATARONG NGA PAGGASTO	4
-----------------------	---

LAKBIT SAYSAY SA PROGRAMA SA PANALAPI	6
---------------------------------------	---

MGA ABOT UG KITA	8
------------------	---

PAGPANGHUWAM UG ANG UTANG	9
---------------------------	---

ANG EKONOMIYA UG ANG BUDGET	10
-----------------------------	----

MGA KABAHAHIN SA BUDGET

■ Sumala sa Sektor (Daang Sistema)	11
■ Sumala sa Sektor (COFOG)	12
■ Sumala sa Klase sa Gasto	14
■ Sumala sa Rehiyon	15
■ Sumala sa Departamento ug mga Special Purpose Funds	16
■ Special Purpose Funds ug Unprogrammed Appropriations	17
■ Bag-ong Kadaghanan ug Awtomatik nga mga Gahin	18
■ Off-Budget Accounts	19
■ Nag-unang 10 ka mga Departamento	20

ANG BAYANAN SA MGA PRAYORIDAD SA BUDGET

■ Lima ka Prayoridad nga mga Programa	22
■ 44 ka Gitutukang Pinakakabus nga mga Lugar	23

PRAYORIDAD NGA MGA GASTUHAN

■ Maayong Pangagamhanan ug Katumanan sa Balaod	24
■ Katilingbanong Proteksyon ug Katilingbanong Mga Serbisyo	30
■ Batakang Edukasyon	34
■ Kinatibuk-ang Pag-atiman sa Panglawas	36
■ Katilingbanong Pabalay	38
■ Pagpalapad sa Ekonomiya	40
■ Kalamboan sa Transportasyon	42
■ Kalamboan sa Agrikultura	46
■ Kalamboan sa Turismo	50
■ Pagsulbong sa Manufacturing	52
■ TechVoc ug mas Taas nga Edukasyon	54
■ Pagpakunhod sa Risgo sa Katalagman	56
■ Build Back Better	58
■ Pagsugakod sa Risgo	60
■ Kalinaw ug Seguridad	62
■ Kalinaw ug Kalamboan	64
■ Publikong Kaluwasan ug Pagpanalipod sa Teritoryo	66

PAGHATAG UG GAHUM SA KATAWHAN

■ Ang Budget Cycle	68
■ Asa ang Budget Data?	70
■ Giunsa sa Inyong Kagamhanan Tinud-anay Paggasto ang Budget?	72
■ Savings ug Augmentation	74

TALAAN SA MGA PULONG	75
----------------------	----

PAGGUGOL NA MATUWID

Sukad sa pagsugod sa administrasyong Aquino, ang Department of Budget and Management (DBM) mipasalig sa kasihag ug pagkamay-tulubagon sa publikong paggasto. Ang Budget sa Katawhan, nga magtumong pagpalambo sa kahigayunan sa mga katawhan sa impormasyon sa publikong paggasto, ang usa sa daghang mga paagi nga kami nakapadayon sa pagkabukas sa budget.

Ang atong mga kalampanan sa 2015 lang magpakita nga ang mga kabag-uhan sa budget makahimo sa kinadak-ang igo kung sila suportahan sa duha ang gobyerno ug ang aktibong pagsalmot sa mga lungsuranon. Kita:

■ Migasto sulod sa atong kinitaan

Atong gigukod ang mga milihay'g bayad ug buhis ug mga tigpayuhot, gibag-o ang mga mangulekta ug buhis nga mga ahensya ug mga proseso, ug gisampungang ang mga lusot sa paggasto. Atong gipadaghan ang mga pundo alang sa prayoridad nga mga programa ug mga proyekto gikan P1.54 trilyones sa 2010 ngadto P3.0 trilyones sa 2016.

■ Namuhunan sa saktong mga prayoridad

Alang sa 2016, dul'an sa P65 sa kada P100 ang gigahin alang sa katilingbanon ug ekonomikanhong mga serbisyo. Kita namuhunan sa dugang imprastraktura ug mga programa sa pagpalapad sa katilingbanong proteksyon aron sa pagpakunhod sa kawad-on ug paghatag ug dugang mga kahigayunan sa trabaho.

■ Mihatod sa dali ug masukod nga mga resulta

Atong gipatuman ang mga programa ug mga proyekto ug sayo sa Enero sa kada tuig aron pagseguro sa dali nga pagpahiluna. Ang rehimen sa GAA-as-Release Document ug ubang mga kabag-uhan gitumong sa pagpamubo sa pagpatuman sa budget ug pagpalig-on sa kapasidad sa mga ahensya sa paghatod sa mga serbisyo nakahimo niining mahitabo.

■ Naghatag ug gahum sa mga lungsuranon

Atong gipadayag ang mga dokumento sa budget ug gipadayon ang mga inisyatibo sa paghimo sa impormasyon sa budget nga mas magamit. Karon, ang mga lungsuranon makahimo na pagsalmot pinaagi sa Bottom-Up Budgeting ug ubang mga reporma. Ang 2015 Open Budget Survey karon nagranggo sa Pilipinas nga nag-una sa ASEAN alang sa kasihag sa panalapi ug ika-5 sa kalibutan alang sa makiambiton nga paghimo sa budget.

Ang Nasudnong Budget nakaabot na ug usa ka taas nga lakaw isip usa ka kinahanglanon kaayo nga kasangkapan sa pagkab-ut sa malangkubong kalamboan.

Ang 2016 Budget sa Katawhan magsumada sa mga palisiya ug mga prayoridad nga gisuportahan sa 2016 GAA ug mag-asoy sa atong biyahe latas sa milabay nga 67 ka mga bulan, diin sulod niini ang kagamhanan nagpatuman ug mga makusog nga mga kabag-uhan aron mapalambo ang paagi nga ang publikong mga pundo gikolekta, gigahin, gigasto ug gikwenta, gipauswag ang kahapsay sa paggasto, ug giseguro nga ang mga Filipino tinud-anay makapahimulos gikan sa ilang mga buhis.

Kini nga pamantalaan maghulagway usab kung unsa ang gikinahanglan buhaton aron mapadayon ang paghimo sa Budget nga mas sihag, may tulubagon ug maambiton, giniyahan sa atong pagtoo nga ang atong mga lungsuranon kinahanglan mahatagan ug gahum pinaagi sa proseso sa budget. Kini nga edisyon maghatag ug mapuslanon nga mga kasangkapan pagtabang pagpasalmot sa mga katawhan sa pagpatuman sa Budget karong tuiga ug sa paghimo ug pagpatuman sa umaabot nga mga Budget.

Samtang ang 2016 Budget sa Katawhan ang katapusang ipadayag ubos sa administrasyong Aquino, ang DBM mopadayon paghimo niining pamantalaan ug moduso sa tradisyon sa pagseguro nga ang labi'ng mahinungdanong impormasyon sa Budget anaa, magamit ug madimanda sa mga katawhan. Kini nga tradisyon maggamit sa pagkasihag, pagpasalmot sa katawhan ug pagkamay-tulubagon isip kinauyukang mga prinsipyo ug kinahanglan ituboy sa atong mga publikong institusyon lapas pa sa administrasyong Aquino.

Florencio "Butch" Abad

SECRETARY

MGA MAHINUNGDNONG BAHIN SA 2016 NASUDNONG BUDGET

Ang Nasudnong Budget alang sa 2016 magtumong pagsuporta sa **7 ngadto 8 porseynto** nga pagtubo sa ekonomiya aron pagpakunhod sa gidaghanon sa mga kabus sa **18 ngadto 20 porseynto sa populasyon**.

Kining Budget magpamatuod sa nag-unang ideya nga ang ekonomikanhong pagtubo kinahanglan mapaambit sa tanan aron ang **tanan makatampo sa pagtubo sa ekonomiya**, pagpakunhod sa kawad-on ug pagtukod sa katilingban.

Paggasto Sulod Lang sa Kinitaan

Kining Budget magseguro sa usa ka himsug nga panudlanan pinaagi sa pag-awhag aron sa kagamhanan pagkolekta ug dugang mga kita, pagpakunhod sa utang, ug pagpadako sa pangpublikong paggasto alang sa malangkubong kalamboan.

- Ang mga ahensya nga mokita ug mga abot mipasalig pagkolekta ug dugang pundo ug mokampanya batok sa mga tigpayuhot ug mga molihay'g bayad ug buhis.

↓40%

- Ang utang niining tuiga pagadumalaon ug maayo pinaagi sa pagpakunhod sa nasudnong kasamtangang utang sa mga tigpayuhot ug mga molihay'g bayad ug buhis.

TIER 1

TIER 2

- Ang Two-Tier Budgeting Approach, diin usa ka igong budget gihimo alang sa nagpadayong mga programa ug ang mahibiling pundo itumong lamang sa mga prayoridad nga mga programa. Gipahiluna kini aron hapsay ang paggahin sa mga pundo.

Mga Kadaghanang Nota:

- 1) Alang sa kamakanunayon, tanang numero gi-round off sa tenth decimal place, gawas kung gilain ug sulti.
- 2) Ang mga data kadaghanan updated sa pagtapos sa Enero 26, 2016.

Paggasto sa Sakto nga mga Prayoridad

Kining Budget maghatag prayoridad sa mga gikinahanglang mga programa nga mohatag sa tanan ug kahigayunan sa usa ka mas maayong kinabuhi.

- Ang gigahin nga pundo maghatag prayoridad sa lima ka mga importanteng programa:

Pagpadayon sa Maayong Pangagamhanan

Paghimo sa Paglambo nga Malangkubon

Pagpalahutay sa Kakusog sa Pagtubo

Pagpauyon-uyon sa Pagbag-o sa Klima ug Pagpakunhod sa Risiko sa Katalagman

Malungtarong Kalinaw ug Seguridad

- Ang mga panginahanglan sa 44 nga pinakakabus ug pinakahuyang nga mga probinsya sa nasud ang gihatagan ug prayoridad.

* Gross Domestic Product is the amount of the country's good and services produced in a year.

Aron sa pagkab-ot niini nga tumong, ang Budget—ang katapusang budget nga giandam sa Administrasyong Aquino—gihimo libot sa mga kabag-uhan sa pagdumala sa pangpublikong panalapi nga gisugdan sa 2010.

Paggasto nga may Masukod nga mga Resulta

Kining Budget makahimo sa mga ahensya ug paghatod sa mas maayo, klaro, ug masukod nga mga resulta baylo sa ilang pundo.

■ Ang kagamhanan nagpamubo sa proseso sa pagpatuman sa budget pinaagi sa GAA-as Release Document ug sa palisiya sa sayo nga pagpadangat (procurement) aron ang mga ahensya makasugod sa mga proyekto sa labing sayo sa unang kwarter sa tuig.

■ Ang mga ahensya mikuha ug dugang procurement personnel ug nagmugna ug dugang Bids and Awards Committees aron pagpadali sa paghatod sa mga serbisyo.

■ Ang mga Full-Time Delivery Units mousisa sa padayon nga pag-uswag sa mga programa ug proyekto sa lain-laing mga ahensya.

■ Mga may-katakos nga mga lokal nga kagamhanan ang nagpatuman sa mga proyekto ginamit ang nasudnong mga pundo.

■ Ang pribadong sektor aktibong misalmot sa kalamboan sa nasud pinaagi sa Public-Private Partnerships ug mitabang sa paghatud sa mga dagkong inprastruktura ug ubang mga proyekto

■ Ang mga ahensya nakakab-ot sa ilang mga gisaad nga agi pinaagi sa Performance-Informed Budgeting.

Paghatag ug Gahum sa Katawhan

Sa katapusan, kining Budget maghatag ug gahum sa katawhan pagbuut asa padung ang ilang mga buhis ug paghimo sa mga ahensya nga may tulubagon sa pagseguro sa tukmang paggamit sa mga pundo.

■ Ang Budget mohatag ug malukupon nga impormasyon subay sa mga internasyonal nga mga sukaranan, sama sa Open Budget Survey.

■ Kining Budget magmando sa mga ahensya pag-upload sa mga importanteng taho sa budget ngadto sa ilang mga Transparency Seals.

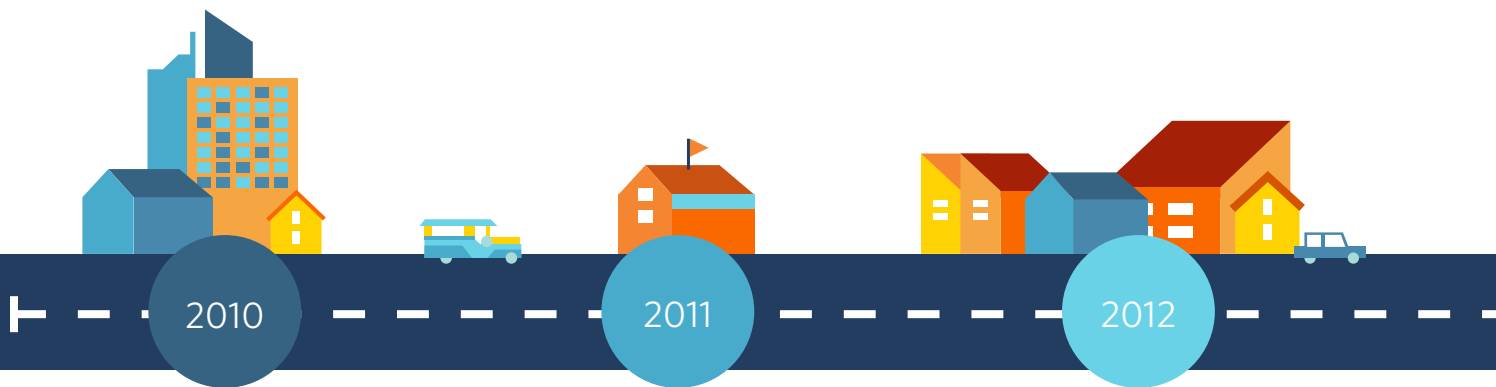
■ Ang paagi sa Bottom-Up Budgeting approach maghatag ug bag-ong mga kahigayunan alang sa mga lungsuranon pagtrabaho uban sa kagamhanan sa pagtubag sa mga panginahanglan sa mga komunidad.

MATARONG NGA PAGGASTO

Ang Biyahe sa Budget sa Administrasyon

Sa milabay nga pipila ka dekada, ang Budget giabusahan. Sa miaging mga tuig, ang publikong mga katigayunan giusikan; mas grabe pa, kining mga nihit nga mga pundo miadto sa mga bulsa sa pipila lang.

Sukad 2010, ang inyong kagamhanan naningkamot pagpadayon sa lisod apan gikinahanglan nga mga kausaban aron pagseguro nga kini **mogasto sulod lang sa iyang kinitaan**, mogasto sa mga pundo sa **saktong mga prayoridad** ug mosuporta sa mga programa nga mohatod ug **masukod nga mga resulta**.

0

■ **Zero-Based Budgeting.** Ang mga programa gitun-an ug maayo aron mabanabana ang ilang kaepektibo.

■ **Engagement with Civil Society Organizations.** Ang gobyerno nakiglambigit sa mga civil society organizations sa lain-laing hugna sa proseso sa budget.

■ **Public-Private Partnership.** Ang kagamhanan mitukbil sa suporta sa pribadong sektor aron mapatuman ang mga proyekto.

■ **People's Budget Series.** Ang Gisugyot ug ang Nahimong Balaod nga Budget gisumada ug gisangyaw sa sinulitihan sa kasagarang tawo.

■ **Public Financial Management Reform (PFM) Roadmap.** Ang malukupong PFM Reform Agenda gihimo aron pagpahiuyon ug pag-ayo sa mga proseso sa publikong panalapi.

■ **Budget Partnership Agreement.** Ang mga ahensya sa Nasudnong Kagamhanan mipirma ug mga kasabutan uban sa CSOs, aron ang mga katawhan makahimo pagpahiuyon ug pagsugyot sa mga proyekto nga punduhan sa Nasudnong Budget.

■ **Key Result Areas.** Usa ka grupo sa 5 ka gipundok nga programa nga nagrepresentar sa mga prayoridad sa Administrasyong Aquino ug ang katilingbanon ug ekonomikanhong mga tumong sa nasud. Kini nahimong basehan sa Budget Priorities Framework.

■ **Program Budgeting.** Lain-laing mga ahensya nga responsible sa managsamang Key Result Area nagtinabangay pagbana-bana sa ilang mga targets ug mga benepisyaryo sa dili pa mopasa sa tagsa-tagsang mga sugyot nga budget ngadto sa DBM.

■ **Account Management Teams.** Mga grupo gipadala sa mga ahensya aron pagsusi sa mga sampong sa pagpagawas sa pundo.

■ **Bottom-Up Budgeting.** Mga grupo sa katawhan mitrabaho uban sa mga local government units (LGUs) aron pagmugna ug mga proyekto batok sa kawad-on nga punduhan sa Nasudnong Budget.

■ **Transparency Seal.** Ang tanang mga ahensya gimanduan pagsangyaw sa mga may kalabotan nga mga dokumento sa ilang tagsa-tagsa ka mga websites alang sa kasihag ug pagkamay-tulubagon.

■ **Performance-Based Incentive System.** Ang mga bonus gilambigit sa agi sa mga ahensya ug mga kawani.

2011

December 27, 2010:
Ang 2011 Nasudnong Budget napirmahan pagkabalaod

2012

December 15, 2011:
Ang 2012 Nasudnong Budget napirmahan pagkabalaod

2013

December 19, 2012:
Ang 2013 Nasudnong Budget gipirmahan pagkabalaod.

Matag Nasudnong Budget nga nahimong balaod ug gipatuman ubos sa Administrasyong Aquino nagtukod sa mga reporma nga nakapalig-on sa kultura sa kasihag, pagkamay-tulubagon ug pagkalambigit sa katawhan sa kagamhanan.

■ **Budget Priorities Framework.**

Kini nga dokumento naglatid sa importanteng mga programa nga punduhan sa fiscal space.

■ **Open Data Philippines.**

Ang mga gikuptan sa gobyerno nga mga datasets gihimong pangpubliko.

■ **Performance-Informed Budgeting.**

Ang mga gitumong nga mga agi ug mga may-kalabotang pinansyal nga impormasyon gitino sa General Appropriations Act (GAA).

■ **Medium-Term Information and Communication Technology Harmonization Initiative.**

Tanang mga ahensya nagtambayayong aron pagseguro nga ang mga pundo nga may kalabotan sa ICT, ug ang mga programa ug mga proyekto latas sa gobyerno magkalinya.

■ **GAA-as-Release Document.**

Ang GAA nahimong dokumento sa pagpagawas. Busa, ang mga ahensya makahimo na paghatag sa mga proyekto sa sayo sa unang adlaw sa kada tuig.

■ **Cashless and Checkless Payment.**

Mga transaksyon tali sa gobyerno ug sa iyang mga kontraktor gipaagi na sa banko.

■ **Unified Accounts Code Structure.**

Matag tanang mga programa ug mga proyekto gihatagn ug usa ka ID number para sa mas maayong pagsubay.

■ **Treasury Single Account.**

Tanang mga bank accounts gihiusa aron makahimo ang kagamhanan sa pagsuli sa iyang kahimtang sa panalapi sa tinuod nga oras.

■ **Two-Tier Budgeting.**

Mga budget hearings alang sa nagpadayon ug bag-o nga mga programa gibuwag aron pagseguro nga ang gobyerno mogasto sa saktong prayoridad.

■ **Measures to improve agency capacity.**

Dugang BACs ang gimugna ug ang Budget naghatag alang sa pagkuha ug bag-ong mga suportang kawani. Full-time Delivery Units, sa pakigtakdo uban sa DBM, gitukod sulod sa mga ahensya aron pagpaniid sa pagpatuman sa mga programa ug mga proyekto.

■ **Open Budget Index.**

Ang Pilipinas karon aduna nay "dakong kasihag" ug miranggo sa kinaunhan uban sa mga nasud sa ASEAN.

2014

December 20, 2013:

Ang 2014 Nasudnong Budget napirmahan pagkabalaod.

2015

December 23, 2014:

Ang 2015 Nasudnong Budget napirmahan pagkabalaod.

2016

December 22, 2015:

Ang 2016 Nasudnong Budget napirmahan pagkabalaod.

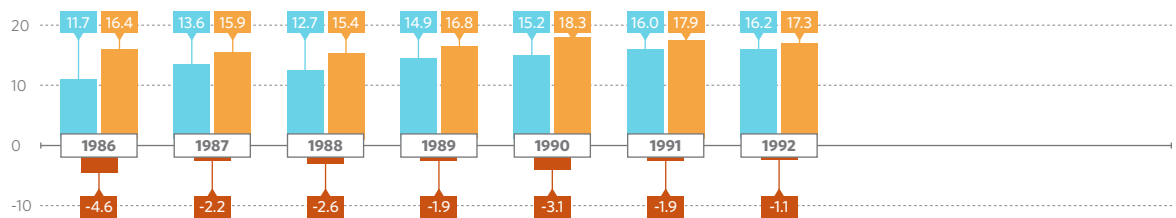
LAKBIT SAYSAY SA PROGRAMA SA PANALAPI

Ang kagamhanan ubos sa Administrasyong Aquino mikita ug saktong buwis, migasto ug sakto, ug midumala sa iyang kakulangan (deficit). Isip resulta, ang gobyerno nakaangkon ug mga investment-grade credit ratings, usa ka ilhanan sa kompiyansa sa mga mamuhunan sa kalig-on sa panalapi sa kagamhanan.

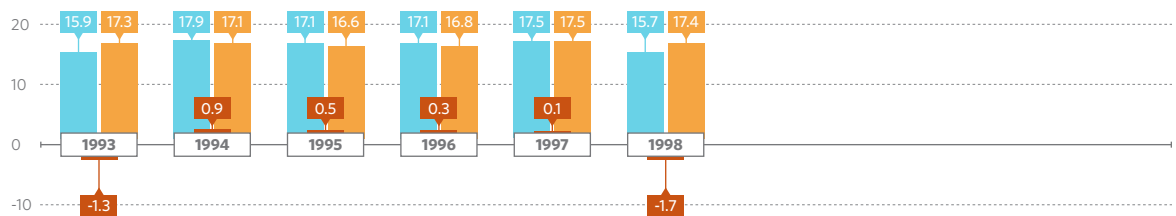
Fiscal Operations

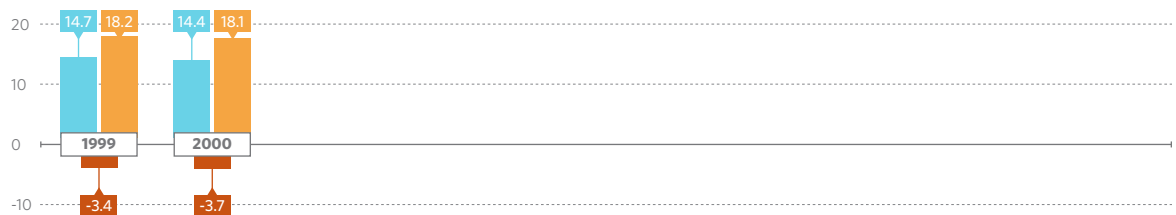
1986-1992
Corazon Aquino

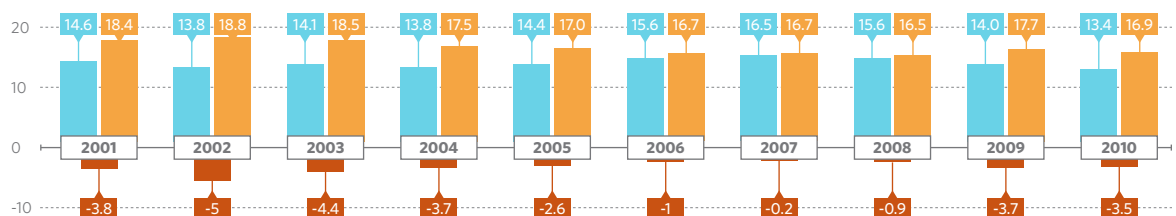
1993-1998
Fidel Ramos

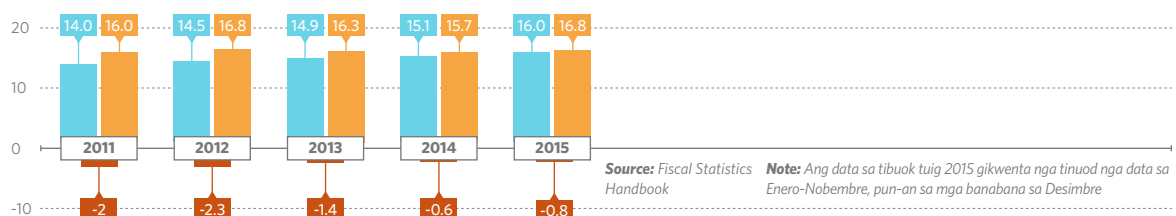
1999-2000
Joseph Estrada

2001-2010
Gloria Macapagal-Arroyo

2011-2015
Benigno Aquino III

Source: Fiscal Statistics Handbook
Note: Ang data sa tibuok tuig 2015 gikwenta nga tinuod nga data sa Enero-Nobembre, pun-an sa mga banabana sa Desimbre

Ang Budget nakaapekto sa ekonomiya tungod kay ang inyong mga buhis ang magpundo sa mga publikong serbisyo, sama sa edukasyon, nga makahimo sa mga Pilipino nga mas produktibo ug mokita ug mas maayo sa umaabot.

Karong tuiga, ang kagamhanan mogasto ug **P3 trilyones**, makaamot ug **P19.50 sa kada P100 sa GDP sa nasud.**

Kung kining budget pareho nga mabahinbahin sa populasyon, ang kinatibuk-ang **P29,075 ang gastuhon alang sa kada Filipino.**

MGA ABOT UG KITA

Ang Administrasyong Aquino hapsay nga nakakolekta ug dugang mga kita nga wala mopasa ug mga bag-ong buhis, gawas sa Sin Tax Reform Law, ug aktibong migukod sa mga tigpayuhot ug milihay'g bayad sa buhis.

MGA GASTO*

Ang Administrasyong Aquino nakahimo pag-usab sa porma sa mga prayoridad sa budget sa kagamhanan padulong sa paggahin ug dugang pundo sa katilingbanon ug ekonomikanhong mga serbisyo.

ANG KAKULANGAN SA PANALAPI**

Ang Administrasyong Aquino migasto lamang sulod sa iyang kinitaan aron makuhaan ang kasamtangang utang sa nasud gikan sa mga kakulangan sa budget. Sa ingon, sukad 2011, ang kagamhanan nakahimo pagpugong sa deficit sulod sa 2 porsiyento sa GDP.

MGA ABOT UG KITA

Alang niining tuiga, ang koleksyon sa mga abot ug kita magtumong nga moabot **17.5 porsiyento sa GDP**. Sa mosunod nga duha ka tuig, ang gobyerno magtumong sa mas hapsay nga pagkolekta sa mga buhis gikan sa kinatibuk-ang abot sa nasud.

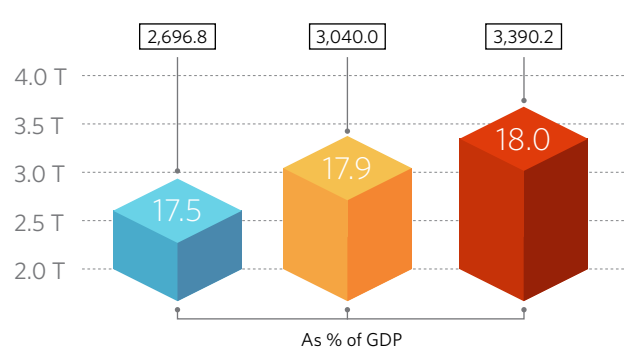
MGA GASTOS

Ang paggasto gilauman nga moabot sa **19.5 porsiyento sa GDP**. Gikan 2016 ngadto 2018, ang kagamhanan magtumong pag-angat ngadto sa kalamboan pinaagi sa mas hapsay nga paggasto sa mga publikong pundo.

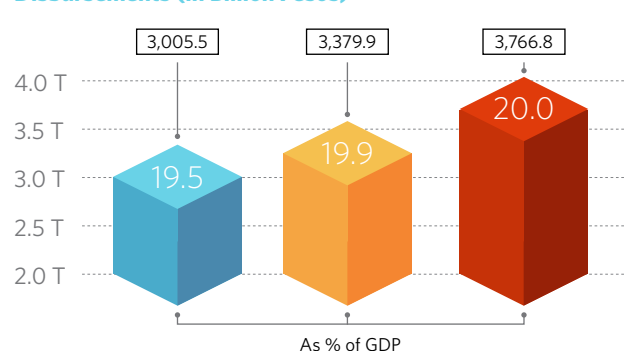
ANG KAKULANGAN SA PANALAPI

Ang kalulangan (deficit) magpabilin sulod **2 porsiyento sa GDP**. Taliwala sa 2016 ug 2018, ang deficit mapugngan sulod sa 2 porsiyento sa GDP aron pagpakunhod sa panginahanglan ug dugang utang.

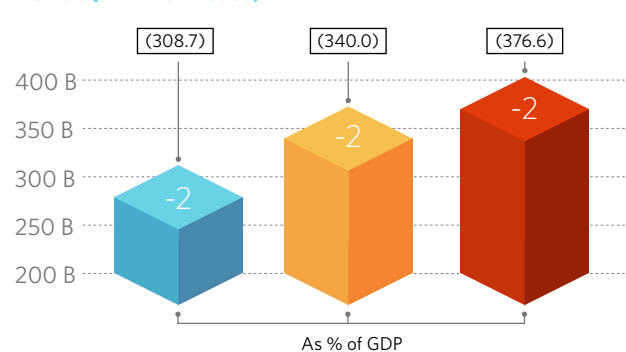
Revenues (in Billion Pesos)

Disbursements (in Billion Pesos)

Deficit (in Billion Pesos)

Note: Ang mga kasayuran gibase sa 2016 BESF nga mga banabana ug ipahiuyon sa DBCC sumala sa bag-ong macroeconomic nga mga kalambuan.

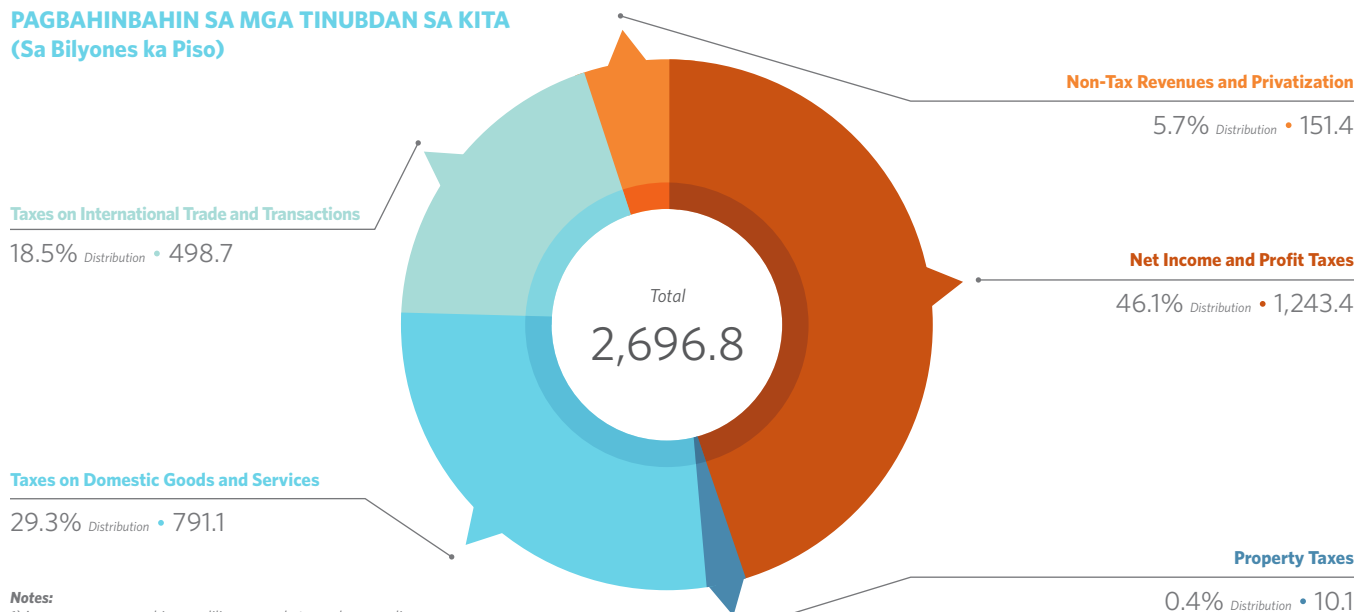
*Ang mga gastos may kalabutan sa tinuud nga mga pagbayad sa gobyerno nga mitumaw gikan sa iyang kasamtangan ug sa miaging mga tuig nga mga pasalig. Ang budget sa obligasyon magpasabot sa kantidad nga ang kagamhanan legal nga gitugutan paggasto sa usa ka tuig.

** Ang kagamhanan makaangkon ug usa ka kakulangan kung ang mga kita ug abot moubos sa mga gastos. Ang tinuig nga duha ka porsiyento nga kinutuban mao ang taripa nga ang gobyerno makahimo pagpakunhod sa iyang utang ngadto sa usa ka malungtarong lebel.

MGA ABOT UG KITA

Ang kagamhanan maglaum nga **makakuha ug P2.7 trilyones** nga mga abot ug kita, ang kadaghanan niini magagikan sa inyong mga buhis.

PAGBAHINBAHIN SA MGA TINUBDAN SA KITA (Sa Bilyones ka Piso)

Notes:

1) Ang mga numero mahimong dili mosumada tungod sa rounding.
2) Ang mga data gibase sa 2016 BESF targets ug ipasigo sumala sa labing ulahi nga mga kalamboan sa macroeconomic.

UNSAON PAGBALHIN SA DAGWAY SA MGA KABAG-UHAN

Ang Bureau of Customs dugay na'ng nawong sa pangurakot sa gobyerno. Apan, sukad ang Administrasyong Aquino milingkod sa pwesto, gimando ang mga kausaban sa pamunuan, kawani ug mga proseso aron mahimo ang mosunod nga mga kalampusan:

■ Mga opisyaes nga may panghunahuna sa reporma ang gitudlo.

■ Ang Office of Revenue Agency Modernization, magsilbing usa ka "ahente sa pagbag-o," gimugna.

■ Ang Office of Customs Policy Research, ang mohimo sa mga palisiya sa buhatan, gitukod.

Lakbit nga mga sugalilon sa dili mapatin-aw nga mga katigayunan sa mga kawani sa Bureau of Internal Revenue (BIR), ingon man usab mga kaso sa paglihay'g bayad ug buhis ug pangurakot sa panahon sa mga tax audits nahibaloan sa tanan. Sa 2014, ang buhatan naglunsad sa iyang Reform Master Plan ug nagtumong pagpalambo sa tax registration, audit, pagpatuman sa koleksyon ug suportang mga serbisyo, ug uban pa.

Ang BIR nakahimo niining mga dagkong buhat, uban sa laing mga kahimoan, nga posible:

Napalambo nga katagbawan ug pagnunut sa mga mamumuhis:

- BIR Contact Center
- eBIRForms
- eLounges sa mga Revenue District Office

Napalambo nga pagtabang, pagnunut ug pagpatuman:

- Electronic Tax Information System (eTIS) Project
- Electronic Certificate Authorizing Registration (eCAR)

Napalig-on ang maayong pangagamhanan:

- Strategic Performance Management System gimugna pagdugtong sa taga-tagas ka nahimo ngadto sa panglantaw sa ahensya
- Integrity Management Plan, usa ka pagpugong batok sa pangurakot, gipasidahan

Napalambo ang katarong ug katukma sa mga kasayuran sa mga mangbubuhis:

- Pagproseso sa mga dokumento nasentro sa Rehiyonal nga mga Opisina
- Pagdumala sa Impormasyon sa Katigayunan

Source sa mga kalampusan sa BIR: BIR Annual Report 2014

PAGPANGHUWAM UG ANG UTANG

Tungod kay ang kasamtangang mga abot ug kita dili makahimo pagsuporta sa malangkubong paglambo, ang kagamhanan kinahanglan mangutang ug kwarta aron mapunduhan ang mga serbisyo sa gobyerno, ibayad sa mga utang, ug ayohon ang paghatod ug serbisyo.

Karong tuiga, **P674.8 bilyones*** ang **utangon** pagtapal sa deficit ug pagbayad sa prinsipal sa mga utang sa nasud.

Ang Kakulangan
P308.7 bilyones aron pagtapal sa kakulangan sa budget.

Bayad sa Utang
P347.7 bilyones ibayad sa utang sa nasud.

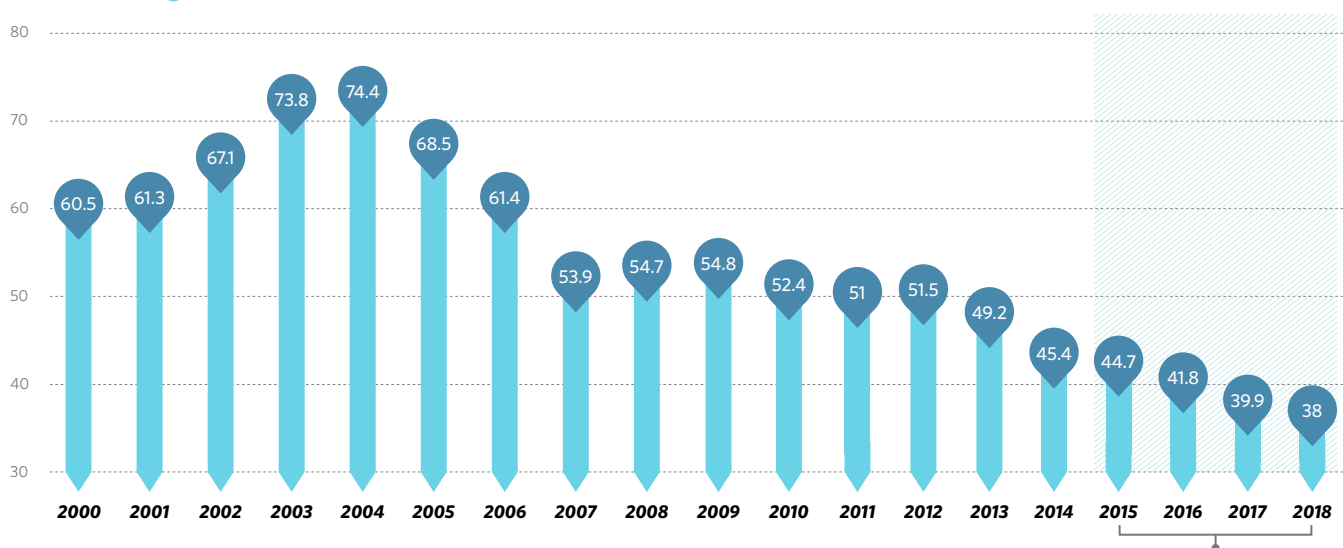
*Maglakip usab sa P18.4 bilyones aron pagdumala sa magamit nga kwarta

KASAMTANGANG UTANG

Ang gobyerno sa pagkakaran anaa na sa maayong posisyon pagbayad sa iyang utang tungod kay kini nakapalambo sa mga koleksyon sa kita ug padayong nagbantay sa ipuno nga utang.

Karong tuiga, ang kasamtangang utang sa kagamhanan mitumbas sa 41.8 porseynto sa GDP, kinaubosan sukad 1989.

NG Outstanding Debt as % of GDP

Mga Tinubdan: Bureau of Treasury ug DBM's Fiscal Statistics Handbook

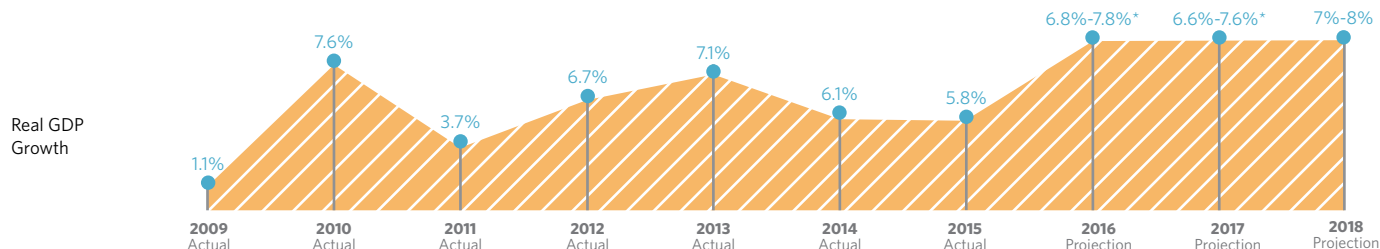
Note: Ang data gibase sa 2016 BESF targets ug ipasigo sumala sa labing ulahi nga mga kalamboan sa macroeconomic

Base sa programa o pagtuybo

ANG EKONOMIYA UG ANG BUDGET

Ang ekonomiya moapekto sa Budget. Kung ang ekonomiya magtubo, ang mga tawo mas mokita, ang mga negosyo makahimo ug mobaligya ug mas daghang mga produkto ug serbisyo, ug ang gobyerno makakolekta ug mas daghang kita.

Kung ang kita modako, kalidad nga mga serbisyo ang mahatag ngadto sa mas daghan nga benepisyaryo ug adunay mas gamay nga panginahanglan sa pagpanghuwam gikan sa mga magpautang.

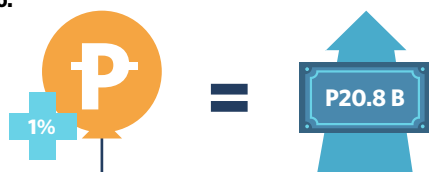

Kung ang gobyerno mogasto ug igo lang, motubo ang ekonomiya. Ang gidak-on sa kantidad sa publikong gastos magdepende sa mosunod nga mga butang:

Inflation

Mga pagsaka sa mga presyo mopatubo sa kita gikan sa mga produkto ug serbisyo nga gipabuhisan sa gobyerno. Hinuon, ang inflation kinahanglan nga mapugngan aron ang mga presyo magpabiling di matarug ug mapanalipdan ang gahum sa pagpalit sa mga konsumedor. **Alang sa 2016, ang kagamhanan mopugong sa inflation rate sa 2 ngadto 4 porseynto.***

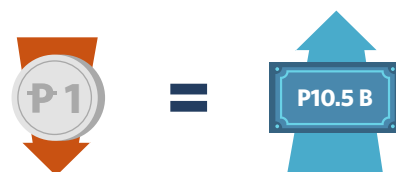
Kada 1 ka punto porseynto nga pagsaka sa inflation rate motumbas kini sa mapuno nga P20.8 bilyones nga mga kita.

Foreign Exchange

Kung ang piso moubos batok sa US dolar, ang gasto sa foreign-denominated nga mga utang mosaka. **Karong tuiga, ang langyaw nga pagbaylo (foreign exchange) kinahanglan mapugngan sa P45 ngadto P48 sa kada US dolar.***

Kada P1 nga pag-ubos mokabat sa mapuno nga P10.5 bilyones nga kita.

Interest Rates

Mga pagsaka sa interest rate makatulod sa gasto sa gihuwaman nga kwarta pataas. **Alang sa 2016, ang lokal nga 364-day Treasury Bill Rate kinahanglan mapugngan sa 2.5 ngadto 4 porseynto, ug ang langyaw nga batakan (benchmark) LIBOR kinahanglan magpablin sulod sa 1 ngadto 2 porseynto.***

Kada 1 ka punto porseynto nga pagsaka sa Treasury Bill Rate—ang batakan (benchmark) alang sa lokal nga interest rate—mokabat sa mapuno nga P2.6 bilyones nga kakulangan (deficit).

Kada 1 ka punto porseynto nga pagsaka sa LIBOR, ang benchmark alang sa internasyonal interest rates, mokabat sa mapuno nga P4.2 bilyones nga kakulangan (deficit).

Growth Rate of Imports

Ang pagdaghan sa mga produkto gikan sa ubang nasud makasaka sa kita sa nasud. **Alang sa 2016, ang growth rate sa import sa mga produkto kinahanglan motubo ug 10 porseynto.***

Kada 1 punto porseynto nga pagsaka sa import growth rate mokabat sa mapuno nga P4.3 bilyones nga kita.

Source alang sa Real GDP Growth: 2009-2013 Real GDP Growth gikan sa Philippine Statistics Authority; 2014 -2018 gikan sa Development Budget Coordination Committee (DBCC)

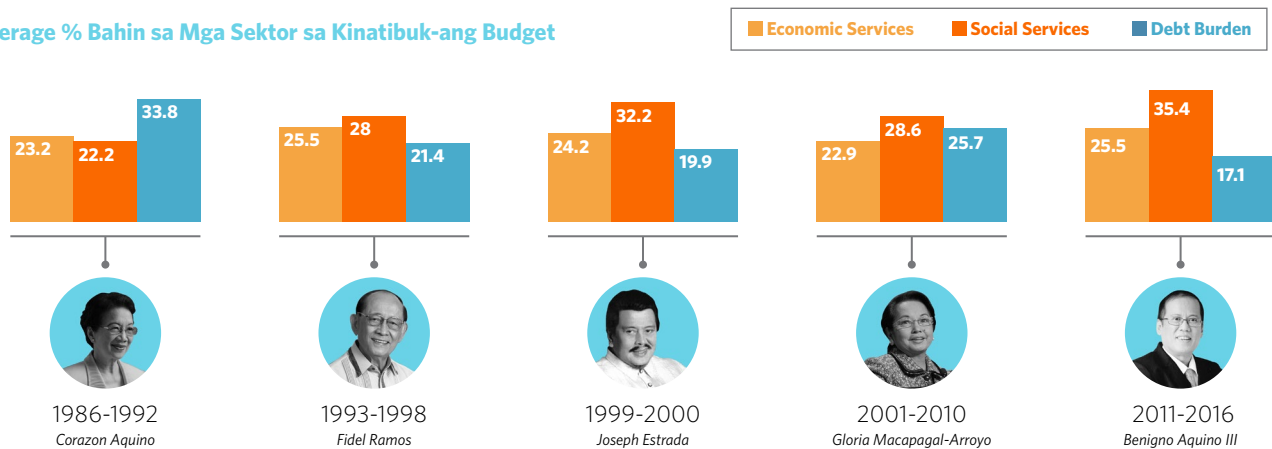
Note: Ang mga hulagway gibase sa 2016 BESF targets ug ipasigo sumala sa labing ulahi nga mga kalamboan sa macroeconomic. *Mga numero gibase sa labing ulahi nga DBCC targets

MGA KABAHIN SA BUDGET

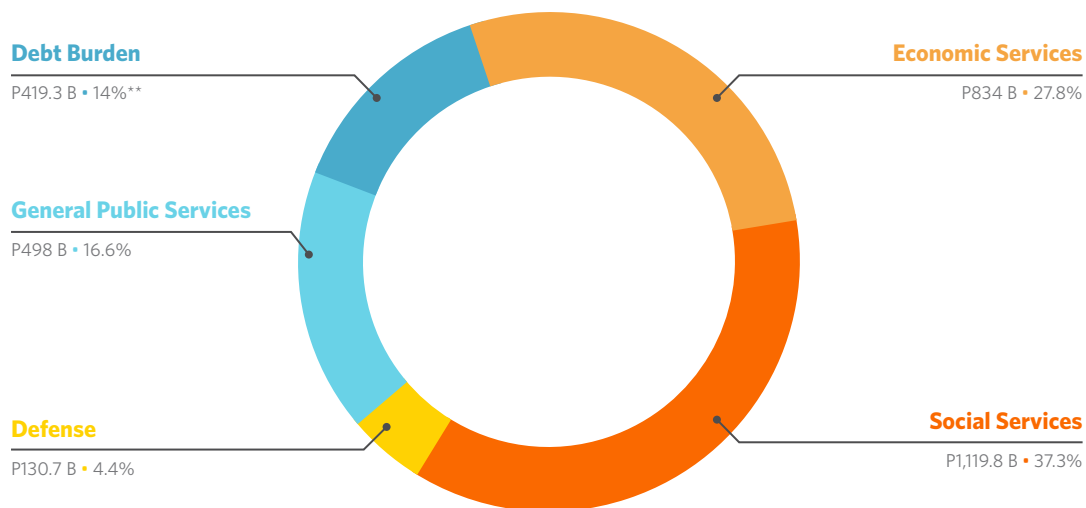
Sumala sa Sektor (Daang Sistema)*

W ay laing administrasyon sukad 1986 ang naghatag ug sama kadaghang pundo alang sa katilingbanon ug ekonomikanhong mga serbisyo sama sa kasamtangan.

Average % Bahin sa Mga Sektor sa Kinatibuk-ang Budget

Sa unang higayon sa 30 ka mga tuig, ang Budget mohatag ug kinatas-ang gahin sa katilingbanon ug ekonomikanhong mga serbisyo pinaagi sa pagpaila sa mga kabag-uhan sa budget ug pagpakunhod sa pagbayad sa utang. Alang sa 2016, P65 sa kada P100 sa Nasudnong Budget pagagastuhon sa kalitingbanon ug ekonomikanhong mga serbisyo aron mapadayon ang pagpalambo sa malangkubong kalamboan.

Note: Ang mga numero mahimong di motugma tungod sa paground-off

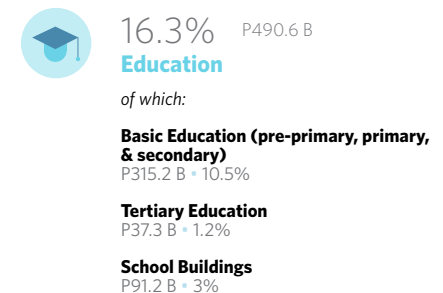
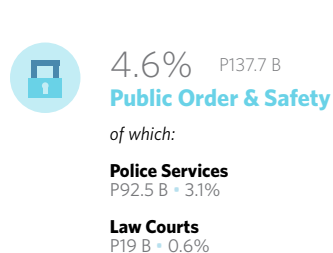
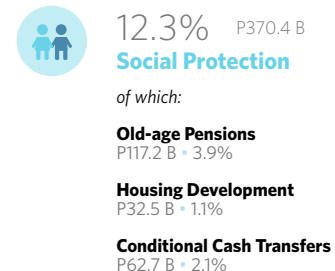
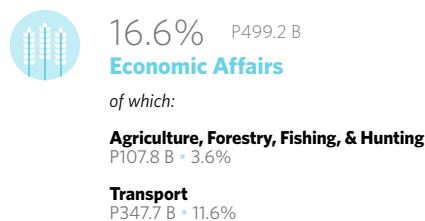
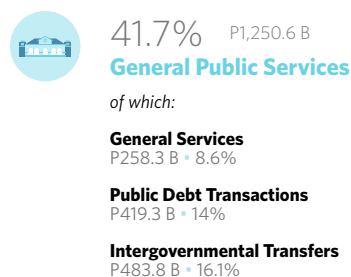
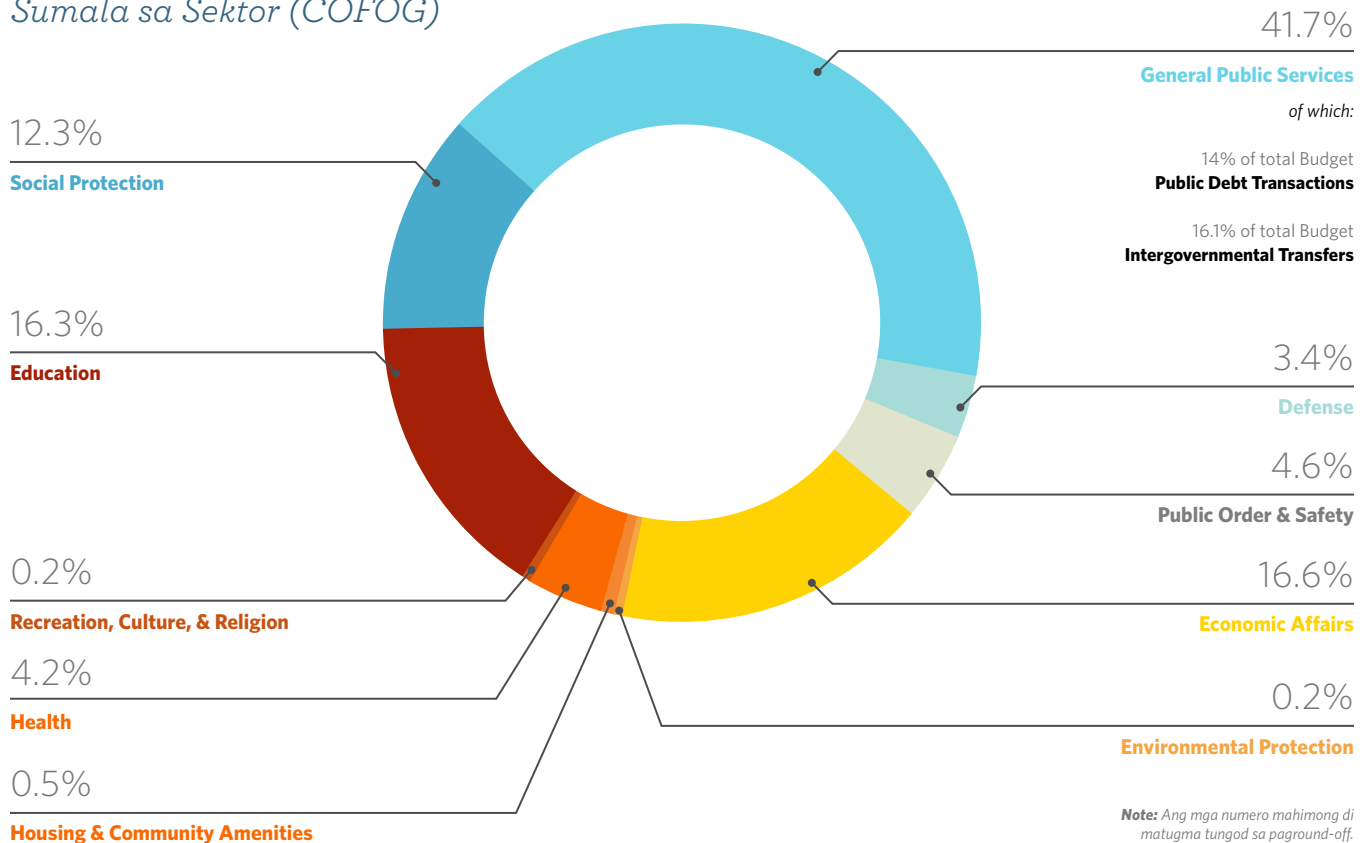
* Ang mga numero gikompyut ginamit ang daang pamaagi, diin ang mga budget sa ahensya makita ubos sa sektor nga ilang girepresentahan.

**Ang Debt Burden maglakip sa mga bayad sa tubo (13.09%) ug mga pahuwam ngadto sa mga korporasyon sa gobyerno (0.88%).

MGA KABAHIN SA BUDGET

Sumala sa Sektor (COFOG)

Ang 2016 Budget mopundo sa mga importanteng mga serbisyo pagseguro nga ang tanan mosaka sa hagdan sa ekonomiya. Pinaagi sa sistema sa Classification of the Functions of Government (COFOG; tan-awa ang kahon sa panid 13), katunga sa Budget moadto sa katilingbanong proteksyon, panglawas, edukasyon ug mga ekonomikanhong kalihokan.

Ang unang lima ka mga sektor makaayo sa katilingban sa kinatibuk-an.

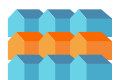
General Public Services

Kini nga sektor maglangkub sa mga serbisyo sa kinatibuk-ang pagdumala, sama sa paghimo'g balaod, pagdumala sa panalapi, mga kalihukang langyaw, pangagamhanan ug uban pang regulatory nga mga serbisyo. Kini nga sektor usab maglakip sa bayad sa utang ug internal revenue allotments (IRA) alang sa mga LGUs.

Defense

Kini nga sektor manalipod sa nasud gikan sa mga hulga sa seguridad.

Housing and Community Amenities

Kini nga sektor maghatag ug pabalay ug maghunahuna sa mga panginahanglan sa komunidad sama sa mainum nga tubig.*

Health

Kini nga sektor magseguro sa pagpahimulos sa primary health care, de-kalidad nga pag-atiman sa mga ospital, health insurance ug de-kalidad nga mga produkto ug pasilidad sa panglawas.

Recreation, Culture, and Religion

Kini nga sektor magduso sa nasudnong pagkamao pinaagi sa pagtuboy sa panulundong kultura (cultural heritage) ug sports.

Public Order and Safety

Kini nga sektor magpalig-on sa pagpatuman sa balaod, magtuboy sa katumanan sa balaod, ug pagseguro sa kaluwasan sa katawhan.

Economic Affairs

Kini nga sektor magduso sa ekonomikanhong pagtubo, katakus sa pakigkompetensya sa mga industriya ug pagmugna ug trabaho.

Environmental Protection

Kini nga sektor motuboy pagpakunhod sa polusyon ug proteksyon sa biodiversity.

Note: Ang Budget alang niining sektor wala magtimaan sa kinatibuk-ang budget alang sa pagpauyon-uyon sa pagbag-o sa klima ug pagpakunhod sa risiko sa mga katalagman. (tan-awa sa panid 60-65).

Education

Kini nga sektor magseguro sa patas nga pagpahimulos sa primarya, sekondarya ug terserya nga edukasyon.

Social Protection

Kini nga sektor maghatag ug mga social safety nets, sama sa mga conditional cash transfers ug mga katilingbanong pensyon.*

***Note:** Ang budget alang sa katilingbanong pabalay giapil ubos sa sektor sa katilingbanong proteksyon.

Ang mosunod nga lima ka sektor direkta nga makaayo sa tagsa-tagsa ka mga molupyo.

UNSA ANG COFOG?

Ang COFOG usa ka internasyonal nga sukdanan sa pagbudget nga gisagop sa Pilipinas sa 2015. Kini gigamit aron paggahin ug mga bahin sa budget ngadto sa usa ka sektor sumala sa kinatibuk-ang mga budget sa mga ahensya nga nalakip ubos niining mga sektor. Isip usa ka internasyonal nga sukdanan, ang COFOG magpakita sa mga amot sa tagsa-tagsa ka ahensya ngadto sa lain-laing mga sektor. Sa wala pa ang COFOG, pananglitan, ang tibuok budget sa Department of Labor and Employment (DOLE) gikategoriya ubos sa Katilingbanong mga Serbisyo bisan ug nakaamot usab kini sa mga Serbisyo alang sa Tibuok Katilingban ug Ekonomikanhong mga Serbisyo.

MGA KABAHIN SA BUDGET

Sumala sa Klase sa Gasto

Aron masabtan giunsa paglihok sa Budget, ang usa makahimo pagtan-aw unsa ang mga gibayaran sa gobyerno.

Karong tuiga, ang kagamhanan maggahin ug 25 porseynto sa Nasudnong Budget aron gastuhon sa imprastraktura ug laing 27 porseynto ibayad alang sa mga sweldo sa gobyerno ug ubang gikinahanglan sa mga kawani.

MGA TAGSA KA BAHIN (Bilyones ka Piso)	2015 <i>Gipasigo</i>	2016 <i>GAA</i>	Growth Rate
CURRENT OPERATING EXPENDITURES	1,911.44	2,101.75	↑ 9.96%
Personnel Services	745.96	811.79	8.82%
Maintenance and Other Operating Expenses	463.33	524.09	13.11%
Financial Expenses	1.68	1.66	-1.19%
Allotment to LGUs (IRA)	311.89	342.90	9.94%
Subsidy to Government Corporations	15.72	28.52	81.42%
Interest Payments	372.86	392.80	5.35%
CAPITAL OUTLAYS	668.06	873.55	↑ 30.76%
Infrastructure	595.77	759.58	27.50%
Special Shares to LGUs	25.23	35.92	42.37%
Equity to Government Corporations	1.04	8.96	761.54%
Other Capital Outlays	46.02	69.09	50.13%
NET LENDING	26.50	26.50	0%
Total	2,606.0	3,001.8	15.19%

Personnel Services

Kini nga gastuhan magsakop sa mga sweldo, ug bayad sa mga permanente, temporaryo, kontraktuwal ug kaswal nga mga kawani. Kini nga gastuhan gipadak-an ug **8.8 porseynto** aron pagdala sa sweldo sa gobyerno nga makatupong sa pribadong sektor, paghatag ug mga performance bonus aron pagdasig sa mga empleyado, ug pagkuha ug dugang mga magtutudlo, mga nars, mga pulis ug ubang tawo nga importante sa paghatod sa serbisyo.

Maintenance and Other Operating Expenses

Kini nga gastuhan maglakip sa paggasto alang sa mga produkto ug mga serbisyo sama sa supplies, utilities ug mga serbisyo propesyonal nga gikinahanglan sa padayon nga pagdagan sa gobyerno sa

adlaw-adlaw. Ang 13.1 porseynto nga pagsaka niini nga gastuhan motubag sa nagtubong mga panginahanglan sa K to 12 Education Program, regular nga paggagam nga buhat sa DPWH, ug panginahanglan sa eleksyon, ug uban pa. Ang conditional cash transfer gipunduhan usab niini nga gastuhan.

Allocations to LGUs

Kini nga gastuhan maglakip sa IRA ug ubang mga gahin sa nasudnong kita sa mga LGUs. Kini nga gastuhan misaka ug 12.39 porseynto* tungod sa mas taas nga koleksyon sa kita sa 2013—ang gibasehan nga tuig pagtino sa IRA alang sa 2016—ug dugang performance-based nga mga gahin sa LGUs.

Equity to Government Corporations

Kini nga gastuhan maninguha

Infrastructure and Other Capital Outlays

Kini nga gastuhan, nga misaka ug 29.1 porseynto**, magbayad sa mga dinagkong butang nga makamugna ug dugang katigayunan sa gobyerno. Mga klasrom, mga istasyon sa panglawas, mga kalsada ug mga tulay, ug ubang imprastraktura sa pagbiyahe ang nag-unang pananglitan niini nga gastuhan.

Notes:

* Mga account alang sa IRA ug Espesyal nga Mga Gahin alang sa mga LGUs

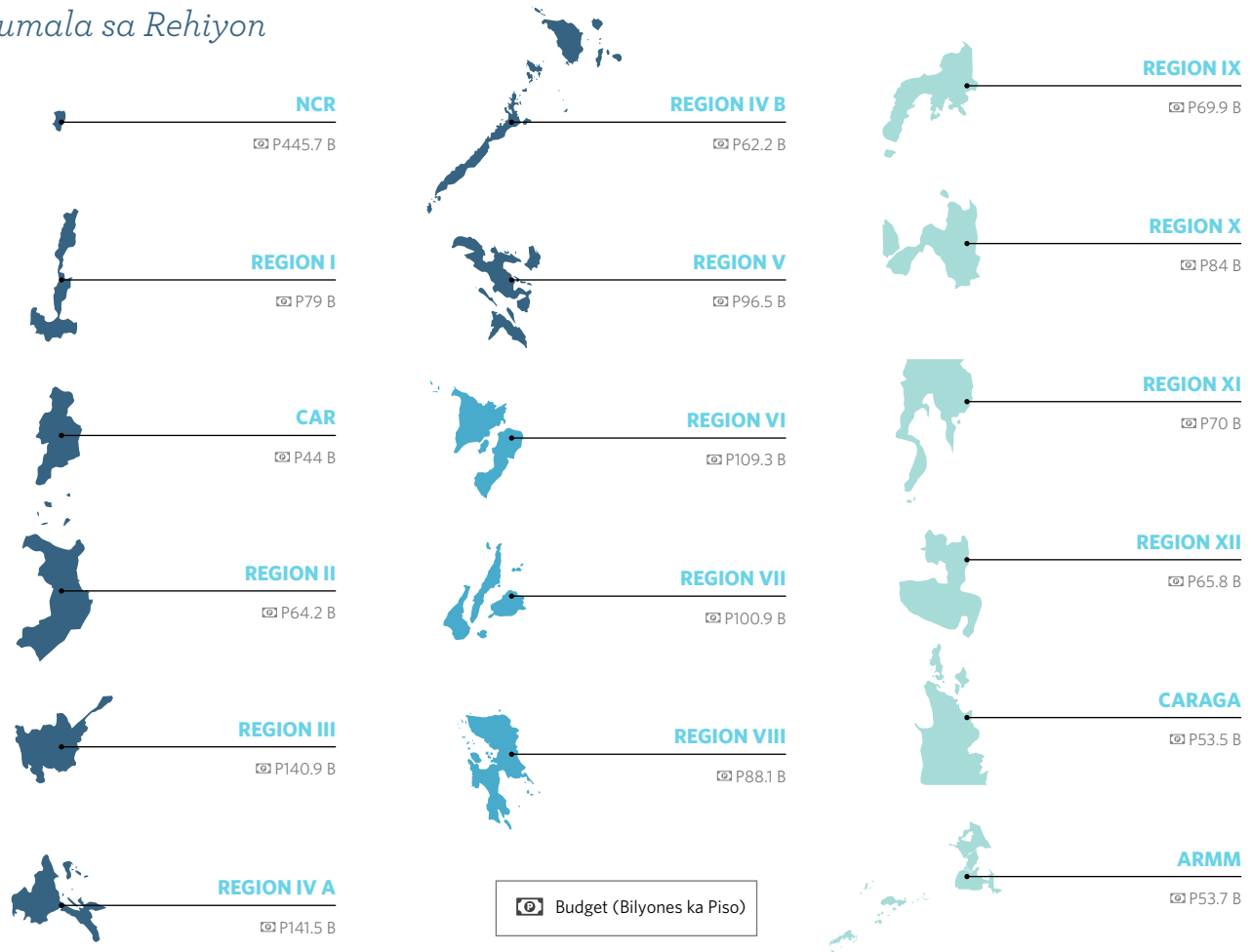
** Mga account alang sa Imprastraktura ug ubang Capital Outlays

MGA KABAHIN SA BUDGET

A

ng pagtukod ug malangkubong ekonomiya magpasabot sa angay nga pagbahinbahin sa mga pundo ngadto sa lain-laing rehiyon, ilabina gayud ang mga pinakakabus. Niini, P59 sa kada P100 sa Budget gigahin alang sa mga lain-laing rehiyon.

Sumala sa Rehiyon

Notes:

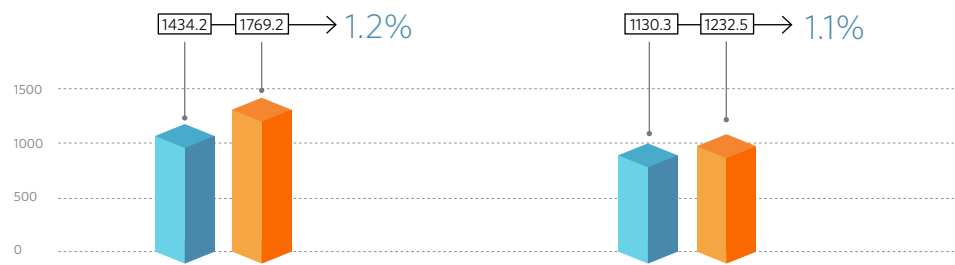
*Sa pagpatuman sa Unified Accounts Code Structure, ang pagbahin-bahin sa Budget sumala sa rehiyon gibase sa lokasyon sa mopatuman nga mga grupo ug ang mga lokasyon sa mga programa ug proyekto.

**Ang Budget alang sa NCR maglakip sa mga gahin para sa nasudnong mga opisina sa gobyerno nga naa nahimutang niining rehiyon, sama sa mga opisina sa Presidente, Bise-Presidente ug Lehislatura.

***"Nationwide" magpasabot lamang sa daghang mogamit (multi-user) sa Special Purpose Funds.

****"Central Office" magpasabot sa mga gahin nga gidumala sa sentral nga buhatan sa kada departamento ug ahensya.

Note: Ang mga numero mahimong dili masakto tungod sa rounding off.

Regionalized Budget

NCR**	P416.7 B	P445.7 B	↑ 7%
Luzon	P450 B	P628.3 B	↑ 39.6%
Visayas	P243.5 B	P298.3 B	↑ 22.5%
Mindanao	P324 B	P396.9 B	↑ 22.5%

Non-Regionalized Budget

Nationwide***	P660.3 B	P747.7 B	↑ 13.2%
Central Office****	P470 B	P484.8 B	↑ 3.2%

2015 GAA 2016 GAA

MGA KABAHIN SA BUDGET

Sumala sa Departamento ug mga SPFs

DEPARTAMENTO	Budget (sa nilibo ka piso)
Congress of the Philippines	13,883,661
Office of the President	2,860,076
Office of the Vice President	503,829
Department of Agrarian Reform	10,386,022
Department of Agriculture	48,942,572
Department of Budget and Management	1,422,613
Department of Education	433,383,160
State Universities and Colleges	49,661,330
Department of Energy	1,865,939
Department of Environment and Natural Resources	22,270,376
Department of Finance	20,219,965
Department of Foreign Affairs	20,777,044
Department of Health	124,954,946
Department of the Interior and Local Government	125,399,335
Department of Justice	13,782,192
Department of Labor and Employment	18,773,305
Department of National Defense	117,733,660
Department of Public Works and Highways	397,108,480
Department of Science and Technology	18,217,101
Department of Social Welfare and Development	110,905,794
Department of Tourism	3,644,611
Department of Trade and Industry	4,301,046
Department of Transportation and Communications	44,298,274
National Economic and Development Authority	5,786,782
Presidential Communications Operations Office	1,245,662
Other Executive Offices	20,453,645
Autonomous Region in Muslim Mindanao	29,412,953
Joint Legislative-Executive Councils	2,883
The Judiciary	26,790,898
Civil Service Commission	1,317,005
Commission on Audit	9,334,560
Commission on Elections	16,155,045
Office of the Ombudsman	2,063,013
Commission on Human Rights	460,026
MGA BUDGET SA MGA DEPARTAMENTO	1,718,317,803
SPECIAL PURPOSE FUNDS Tan-awa ang dugang mga paghisgot sa sunod panid	1,283,482,197
Kinatibuk-ang Suma	3,001,800,000
UNPROGRAMMED FUND	67,500,000

Note: Ang mga Budget sa mga departamento nga gihulagway dinhi mahimong malahi sa anaa sa mga panid 20 ngadto 21. Kini nga talaan magpakita lamang sa mga budgets sa tukmang ahensya, samtang ang mga numero alang sa Nag-unang Napulo ka mga Departamento sa sulod sa giingon nga mga panid maglakip sa mga bahin gikan sa Special Purpose Funds.

SPECIAL PURPOSE FUNDS

Ang mga Ahensya modawat usab ug Special Purpose Funds (SPFs), nga gilain alang sa pihong mga katuyuan. Alang sa 2016 Budget, ang kagamhanan mipaminus sa gidaghanon sa SPFs kay ang uban niini nalakip na ang mga pihong mga budget sa mga ahensya.

LUMP SUM SPFs

Kini nga mga pundo dili mahimong bahin-bahinon ngadto sa pihong mga butang sa dihang ang Ehekutibo nag-andam sa 2016 Budget. Ang ubang nga proyekto mahimo lamang maila kung ang Budget mapatuman na.

National Disaster Risk Reduction and Management Fund

Kini nga pundo gamiton pagtubag sa mga kalamidad ug katalagman. Giapil ubos niining pundo ang P18.9 bilyones nga budget para sa rehabilitasyon ug pagtukod pagbalik sa mga komunidad nga apektado sa Bagyong Yolanda. Laing P1 bilyon ang gilain alang sa People's Survival Fund, nga maoy mogasto sa mga proyekto sa pagpauyon-uyon sa pagkausab sa klima.

Contingent Fund

Kini nga pundo gamiton pagpatuman sa mga proyekto ug programa giaprubahan sa Presidente ug dinaliang gikinahanglan sulod sa tuig.

DISAGGREGATED SPFs

Mga SPFs nga sa una wala gibahin (sama sa mga benepisyo ug pensyon sa mga kawani) giapil na sa mga budgets sa ahensya alang sa mas klarong kasihag.

Miscellaneous Personnel Benefits Fund (MPBF)

Kini nga SPF gamiton pagbayad sa mga performance bonus sa mga empleyado, pagbutang ug tawo sa mga bakanteng posisyon, ug pagmugna ug bag-ong mga posisyon, ug uban pa. Ang MBPF gikunhoran ug 18 porseynto gikan sa P117 bilyones sa 2015 ngadto P96 bilyones karong tuiga.

Pension and Gratuity Fund

Kini nga SPF gamiton pagbayad sa mga pensyon sa mga unipormadong kawani, mga benepisyo sa pagretiro ug terminal leave, bayad sa pag-undang na ug trabaho sa gobyerno, ug uban pa.

Budgetary Support to Government Corporations

Kini nga SPF gamiton pagsuporta sa mga kompaniya sa gobyerno pinaagi sa mga dugang puhonan ug mga subsidiya.

UNPROGRAMMED APPROPRIATIONS

Gawas sa mga SPFs ug regular nga mga budget, ang mga ahensya sa gobyerno makadawat ug dugang pundo gikan sa mga wala maprograma nga mga gahin (Unprogrammed Appropriations), nga mosuporta sa mga prayoridad nga mga programa kung may dugang mga abot ug kita (sama sa sobrang koleksyon gikan sa mga dili-buhisanan nga mga tinubdan, ug bag-ong mga koleksyon sa kita, ug kung ang bag-ong naaprub nga mga utang nasiguro na.

Support for Infrastructure and Social Programs

P25 B

AFP Modernization Programs

P10 B

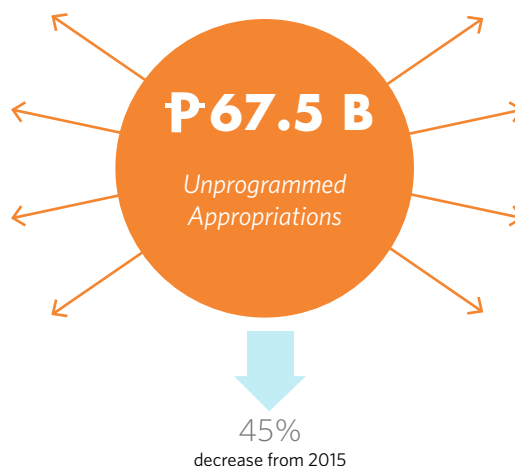
Support for Foreign-Assisted Projects

P1.5 B

Total Administrative Disability of Living Post-World War II veterans

P1.3 B

Fund Adjustments for the Share of ARMM Pursuant to RA 9054

P1.5 B

Fund Adjustments for Use of Excess Income by Agencies

P200 M

Risk Management Program

P800 M

Landbank of the Philippines-Loan Portfolio

P6 B

BAG-ONG KADAGHANAN UG AWTOMATIK NGA MGA GAHIN

Ang 2016 Budget gilangkuban sa New General Appropriations ug Automatic Appropriations

P2,071.1 B

NEW GENERAL APPROPRIATIONS

Kini nga tipik sa Budget magkinahanglang aprubahan sa kongreso.

P930.7 B

AUTOMATIC APPROPRIATIONS

Kini nga tipik sa Budget wala magkinahanglang nga aprubahan sa kongreso kay pipila ka mga programa awtomatik nga giaprubahan sa kasamtangang mga balaod.

P3,001.8 B
Total

P428.6 B

INTERNAL REVENUE ALLOTMENT

Ang nasudnong pangagamhanan mopaambit ug tipik sa iyang mga kita sa mga lokal nga pangagamhanan, sumala sa gikinahanglan sa Local Government Code.

P392.8 B

INTEREST PAYMENT

Kini nga butang ibayad sa tubo nga nahiaguman sa utang sa nasud.

P64.4 M

GRANT PROCEEDS

Kini nga butang magpasabot sa mga nadawat nga tabang gikan sa mga pribado ug langyaw nga mga ahensya.

P331,000

PENSION FOR FORMER PRESIDENTS AND THEIR WIVES

Kini nga butang ibayad alang sa life pension sa kanhi mga presidente ug sa ilang nabalo nga mga asawa, sumala sa gimando sa mga Republic Acts 2087 ug 5059.

P26 B

SPECIAL ACCOUNTS IN THE GENERAL FUND

Kini nga butang magpasabot sa kita gikan sa lain-laing mga ahensya nga gilahi alang sa tino nga mga programa ug mga proyekto, sumala sa gimando sa pipila ka mga balaod. Kini maglakip pananglitan sa Malampaya Fund, nga nagagikan sa mga royalties nga gibayad ngadto sa gobyerno sa pagkuha ug natural gas gikan sa proyekto sa Malampaya sa Palawan. Ang Malampaya Fund kinahanglan nga gamiton lamang alang sa pagpalambo sa enerhiya.

P26.5 B

NET LENDING

Kini nga butang magpasabot sa mga pahaunang bayad nga gihimo sa nasudnong kagamhanan aron pagbayad sa mga utang sa mga kompaniya sa gobyerno.

P25.5 B

TAX EXPENDITURE FUND

Kini nga butang magbayad alang sa mga taripa ug mga buhis sa customs sa mga ahensya ug mga kompaniya sa gobyerno.

P31.2 B

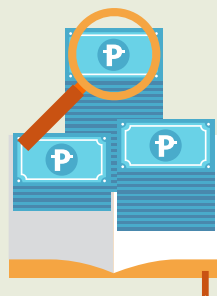
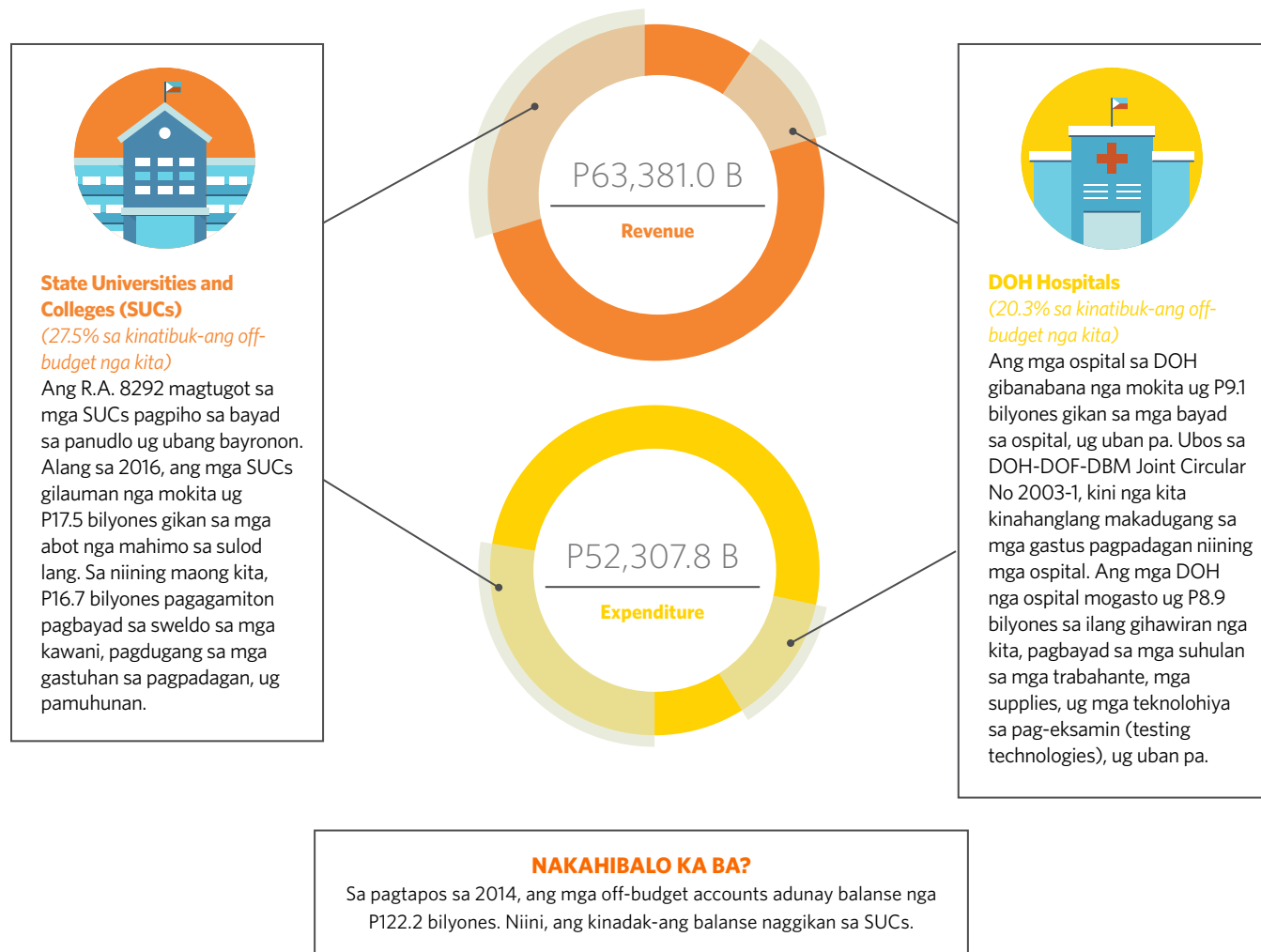
RETIREMENT AND LIFE INSURANCE PREMIUMS

Kini nga butang magbayad sa gimandong insurance sa mga empleyado sa gobyerno.

OFF-BUDGET ACCOUNTS

Pipila ka mga ahensya sa gobyerno mogasto ug P52.3 bilyones sa ilang gibanabana nga P63.4 bilyones nga gihawiran nga kita ug ubang tino nga kita pinaagi sa “off-budget” accounts. Kini nga kita kinahanglan lamang gamiton alang sa mga katuyuan, sama sa dugang mga gastuhan sa pagpadagan (Supplementing Operational Expenses), nga giila sa pipila ka mga balaod (tan-awa ang kahon).

Kinatibuk-ang Suma sa Tanang Departamento (Sa Milyones ka Piso)

UNSA ANG OFF-BUDGET ACCOUNTS?

Ang mga off-budget accounts magdetalye sa mga kita ug abot sa mga ahensya gawas sa Budget. Kini nga mga butang gamiton aron ipundo o idugang sa pipila ka mga gastuhan nga gisugo sa balaod. Ang mga off-budget accounts gikategoriya sa: 1) gihawirang kita /abot; 2) mga puhunana'g ipahulam (revolving funds); ug 3) mga kita gikan sa mga pahuwam sa Bureau of Treasury (BTr). Kini nga mga pundo wala malakip sa General Fund – usa ka langkub sa mga pundo nga gidumala sa BTr.

Sama sa tanang publikong pundo, ang Commission on Audit (COA) mosusi sa koleksyon ug paggamit sa mga pundo ubos sa mga off-budget accounts.

NAG-UNANG 10 KA MGA DEPARTAMENTO

54 sa kada P100 sa Nasudnong Budget moadto sa nag-unang napulo ka mga departamento nga importante aron ipadayon ang malangkubong kalamboan.

1

Department of Education

2

Department of Public Works and Highways

3

Department of National Defense

4

Department of the Interior and Local Government

2015 Grand Total	P398,110,695	P316,808,825	P154,224,444	P148,357,439
Agency Specific Budget	P411,905,257	P384,287,164	P117,521,116	P124,229,290
Automatic Appropriations: Retirement and Life Insurance Premiums, Grant Proceeds, & Special Accounts in the General Fund	P21,477,903	P12,821,316	P212,544	P1,170,045
Subtotal	P433,383,160	P397,108,480	P117,733,660	P125,399,335

Provisions under/Transfers for Special Purpose Funds

Pension and Gratuity Fund	P2,518,807	P1,214,208	P56,758,338	P27,502,392
Miscellaneous Personnel Benefits Fund	P559,896	P735,164	P682,353	P1,640,873
Budgetary Support to Government Corporations		P1,394,547		
Subtotal	P3,078,703	P3,343,919	P57,440,691	P29,143,265

2016 Grand Total	P436,461,863	P400,452,399	P175,174,351	P154,542,600
------------------	--------------	--------------	--------------	--------------

5

Department of
Health

6

Department of
Social Welfare and
Development

7

Department
of Agriculture
(including FPA*)

8

Department of
Transportation and
Communications

9

Department of
Finance

10

Department of
Environment and
Natural Resources

P103,453,291	P108,379,871	P90,811,846	P61,033,025	P18,357,715	P22,081,428
P123,510,788	P110,816,621	P48,523,415	P42,680,486	P 18,742,524	P21,843,120
P1,444,158	P89,173	P498,548	P1,617,788	P1,477,441	P427,256
P124,954,946	P110,905,794	P49,021,963	P44,298,274	P20,219,965	P22,270,376

P337,064		P540,805	P882,494	P175,784	P194,280
P701,645	P85,345	P1,091,995	P585,525	P4,748,519	P2,287,387
P2,469,331		P43,312,975	P2,742,886	P8,029,000	
P3,508,040	P85,345	P44,945,775	P4,210,905	P12,953,303	P2,481,667

P128,462,986	P110,991,139	P93,967,738	P48,509,179	P33,173,268	P24,752,043
--------------	--------------	-------------	-------------	-------------	-------------

*Fertilizer and Pesticide Authority

ANG BAYANAN SA MGA PRAYORIDAD SA BUDGET

Lima ka Prayoridad nga mga Programa

Sa kada P10 sa P3-trilyones nga budget, P8 ipundo sa nagpadayong nga mga programa ug mga proyekto, apil ang mga sweldo ug mga gastus sa pagpadagan. Ang nabiling P2 o mga P582.7 bilyones, gitawag usab nga fiscal space, mopadako sa mga epektibong mga programa nga anaa na o mopundo sa mga bag-o nga proyekto alang sa kalamboan.

Aron hapsay nga paggasto sa fiscal space, ang inyong kagamhanan nagdetalye kung unsaon pagapundohan ang lima ka pinakaimportanteng mga programa nga gihulagway sa bayanan sa mga prayoridad sa Budget.

Kining mga programa magtumong paghimo ug usa ka ekonomiya diin ang tanan makahimo pagsalmot sa pag-uswag sa nasud.

Pagpadayon sa Maayong Pangagamhanan

Maayong Pangagamhanan ug Pagbatok sa Pangurakot

Ang mga katilingban nga maayong pagkadumala, layo ang mausbawan. Ang Budget motabang pagbatok sa pangurakot, mopalambo sa mga proseso sa gobyerno ug momugna ug dugang kahigayunan alang sa pagsalmot sa katawhan.

Pagmugna ug Angay nga mga Kahigayunan Alang sa Tanan

Katilingbanong Proteksyon ug Katilingbanong mga Serbisyo

Walay usa—sa walay pagpakabana sa kagikanan, pagkatawo, o taga diin nga lugar—ang mabiyaan sa pag-uswag sa nasud. Ang Budget mopadako sa katilingbanong safety nets ug mopalambo sa paghatod sa mga katilingbanong serbisyo.

Pagpadayon sa Katulin sa Kusog nga Pagtubo

Ekonomikanghong Pag-uswag ug Pagmugna ug Trabaho

Ang usa ka mauswagong ekonomiya makamugna ug mga trabaho ug panginabuhian pinaagi sa pagtukod ug mga imprastraktura ug pagsuporta sa mga dagkong industriya, sama sa manufacturing, turismo ug agrikultura.

Pagdumala sa Risiko sa Katalagman

Pagpauyon-uyon sa Pagkausab sa Klima ug Pagpakunhod sa Risiko sa Katalagman

Ang mga katalagman ug kalamidad maghulga sa kalamboan. Ang Budget maghimo ug mga imprastraktura nga makasugakod sa klima ug makaayo sa kalig-on sa katawhan nga naangin sa o naa sa risiko sa mga kalamidad.

Pag-umol ug Malungtarong Kalinaw ug Seguridad

Kalinaw ug Seguridad

Ang kalamboan motubo sa mga malinawon nga komunidad. Ang Budget mosuporta sa mga sabot-sabot sa kalinaw, pagpakunhod sa krimen ug pagpalig-on sa depensa sa teritoryo.

ANG BAYANAN SA MGA PRAYORIDAD SA BUDGET

44 nga Gitutukang Pinakakabus nga mga Lugar

Bisan gipundohan na sa Budget, ang mga labing mahinungdanong mga serbisyo kinahanglan mahatod ilabina ngadto sa mga kabus ug nilupigan.

Ang 2016 Budget magduso sa mga panginahanglan sa 44 nga pinakakabus ug pinakadaling maigo sa mga katalagman nga mga probinsya sa nasud.

Kining mga probinsya ang giprayoridad sa fiscal space tungod kay sila may dakong potensyal sa pag-amot alang sa pagkab-ut sa kalamboan nga mag-apil sa tanan.

Mga Probinsya nga naay Taas nga Gidak-on sa Kawad-on

Mga probinsya nga adunay kinadak-ang gidaghanon sa mga kabus nga panimalay. Ang mga probinsya makaangkon ug di-mabali nga kauswagan kung ang pagtubo magsukad sa sulod sa komunidad. Ang pagpamuhunan sa mga nag-unang mga panginahanglan sa mga kabus makatabang nila pagkakuha ug mga trabaho, busa makahimo nila pagsalmot sa pagpadayon sa kalamboan.

Mga Probinsya nga naay Taas nga Hitabo sa Kawad-on

Mga probinsya nga adunay kinadak-ang bahin nga mga kabus sa kinatibuk-ang populasyon. Kini nga mga probinsya adunay gagmay nga populasyon ug nahimutang sa mga halayo nga dapit. Sa pagsaka sa lokal ang mga industriya, ang mga kabus magkinahanglan ug mga katilingbanong safety nets nga ilang masaligan. Mga programa nga modugtong sa mga kabus ngadto sa nagtubo nga mga sentro ug motabang kanila pagsaka sa ekonomikanhong hagdan ang kinahanglang iduso.

Mga Probinsya nga Mahuyang sa mga Pag-uyog ug mga Katalagman

Mga Probinsya nga daling maigo sa mga kalamidad. Kung ang mga kalamidad ug katalagman moigo, ang mga kabus mahimong mas mahulog pa sa kawad-on ug ang mga mas kabus mahagbong ngadto sa ubos pa sa linya sa kawad-on. Busa, ang gipunting nga mga probinsya makabenepisyo gikan sa mga programa nga makakunhod sa risgo sa katalagman, makalain-lain sa tuburan sa pangita ug makahatag ug katilingbanong proteksyon.

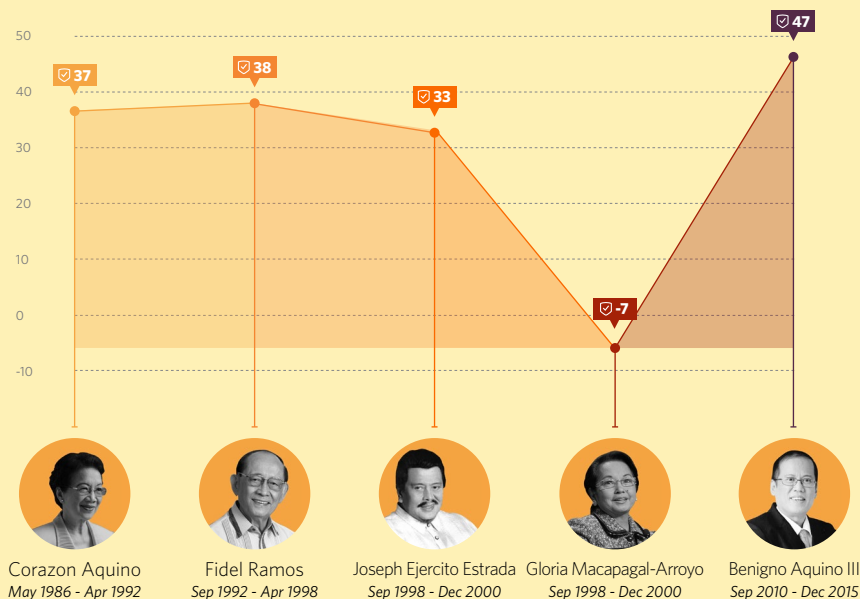
MAAYONG PANGAGAMHANAN UG KATUMANAN SA BALAOD

Ang usa ka lig-ong ekonomiya magsalig sa usa ka sistema sa politika nga mohatod sa dali nga hustisya ug magtuman sa maayong pangagamhanan.

NABAG-ONG PAGSALIG PUBLIKONG

Sa pagpangampanya sa baruganan sa Tuwid na Daan, ang Administrasyong Aquino nakapahimulos sa pagsalig ug kompeyansa. Kining nabag-ong pagsalig nakatabang sa gobyerno pagpahiluna sa makuli nga mga reporma.

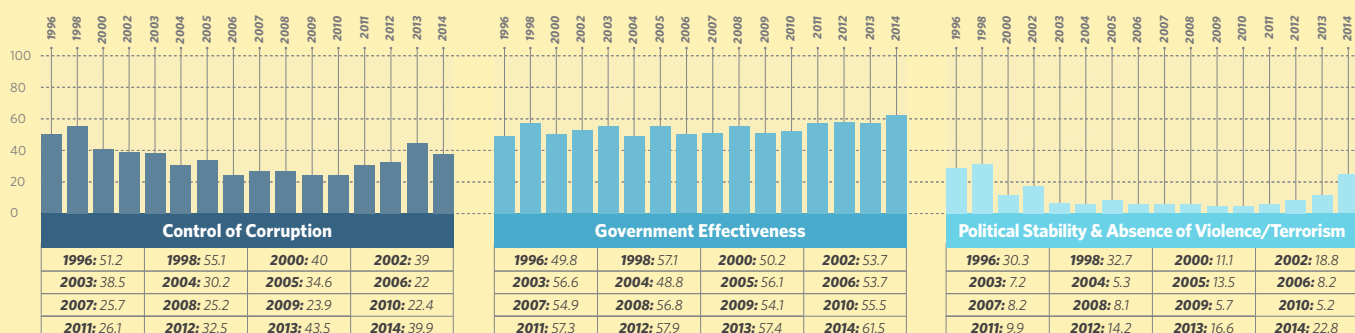

Average Net Satisfaction Rating of the President

Source: Social Weather Stations

Pinaagi sa mga reporma sa Administrasyon, ang kahimtang sa pangagamhanan dako ang paglambo ilabina ang pagbatok sa pangurakot ug pagdasig sa pagkaepektibo sa gobyerno.

Percentile Ranks in World Governance Indicators (1996-2006)

Note: Sa termino sa percentile rank gikan 0 ngadto 100, ang usa ka mas taas nga balor mosibo sa mas maayong resulta.

Ang kompeyansa sa Pilipinas gipamatud-an sa gidaghanon nga 24 ka positibong credit upgrades, ang kinatas-ang naangkon sa bisan unsang nasud sa milabay nga lima ka mga tuig.

MOODY'S Ba3 → Baa2
2009 2014

FITCH BB → BBB-
2009 2015

S&P BB- → BBB
2009 2015

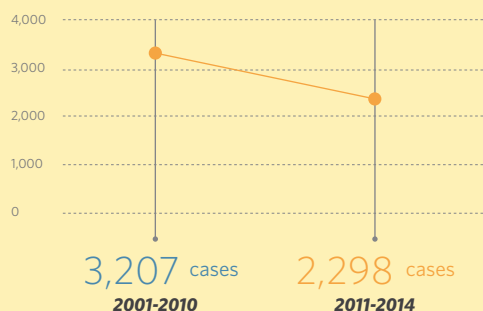
NICE BB+ → BBB
2011 2016

PAGBATOK SA PANGURAKOT

Ang mga paningkamot sa kagamhanan pagkiha sa mga kurakot milambo, kini makita sa gidaghanon sa mga kaso nga gihusay sa Sandiganbayan.

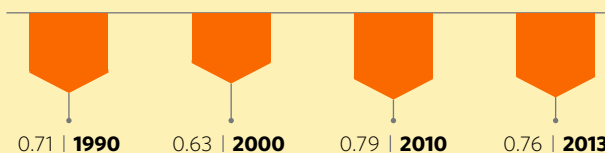
Kinatibuk-ang gidaghanon sa mga kaso nga gipasaka sa Sandiganbayan kada tuig

PAGHATOD SA HUSTISIYA

Ang sistema sa hukmanan sa nasud nagpadayong mipakunhod sa iyang mga wala maatiman (backlog) nga kaso.

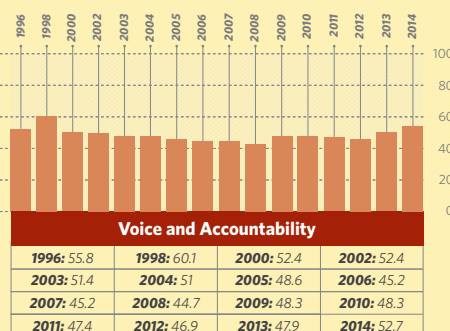
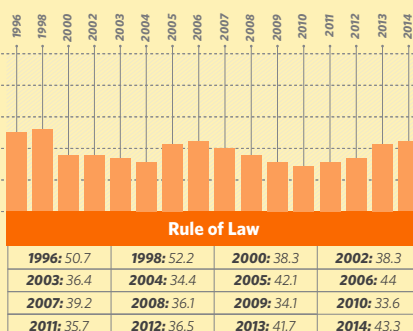
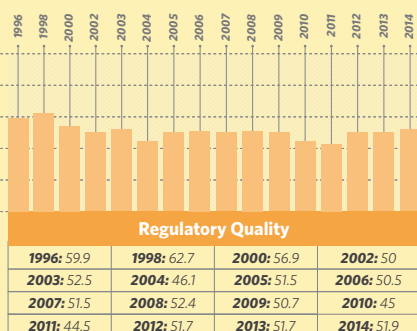
Note: Ang proporsyon nga ubos kaysa 1 nagpadayag ug NAGSAKA nga backlog. Ang proporsyon nga taas kaysa 1 nagpadayag ug NAG-UBOS nga backlog. Ang proporsyon nga 1 nagpasabot ug mao gihapon nagpabilin nga backlog.

Source: Philippine Statistics Authority

Mas daghang pobre ang nahatagan ug libreng serbisyong legal pinaagi sa Public Attorney's Office (PAO).

= 1 million
Clientele
Assisted by
PAO

Source: World Bank, World Governance Indicators

Ang kawad-on
mokunhod kung
ang tukma nga
mga pundo ipaabot
ngadto sa kabus ug
nanginahanglan.
Ang ekonomiya
mopadayong motubo
usab kung ang
katumanan sa balaod
mopatigbabaw.

Ang Budget mopundo sa mga
programang magpadayon sa
maayong pangagamhanan ug
magpalig-on sa katumanan
sa balaod. Kini nga rehimen
sa maayong pangagamhanan
magmugna sa usa ka politikal
nga palibot nga magsuporta sa
malangkubong kalamboan.

Limpyo ug Tinud-anay nga mga Eleksyon

Pagseguro nga ang mga Pilipino mopili ug mga alagad sa lungsod nga ila
tinud-anay giangayan, ang **Commission on Elections (COMELEC)** mipasalig
pagpahigayon ug hapsay, tinud-anay ug katoohan nga mga eleksyon:

- Tanang pagpangrehistro sa mga botante malampusong naproseso
- Pagboto sa mga botante misaka sa 5 porseynto
- Ang pagsulbad sa mga protesta sa eleksyon sulod sa gitakdang panahon misaka sa 40 porseynto

Pagpakigbatok sa Pangurakot

Ang **Office of the Ombudsman** magtinguha pagpadayon sa kasihag ug
pagkamay-tulubagon nga pangagamhanan pinaagi sa pag-usisa sa mga
sumbong sa pangilad ug pangurakot sa publikong mga opisyal.

20,064
grievances and
complaints acted
upon

4,275
fact finding
investigations
completed

3,664
preliminary
investigations
conducted

3,966
administrative
cases decided/
adjudicated

Ang **Sandiganbayan** maninguha paghimo ug dali ug makatarunganon nga hukom sa mga
pangurakot nga gibuhat sa publikong mga sulugoon.

418
cases disposed

3,480
cases processed

Dali nga Paghatod sa Hustisya

Ang **Supreme Court of the Philippines** ug mga
Lower Courts mipasalig
paghusay sa mga kaso nga
gawasnon, epektibo ug
hapsay.

Supreme Court
42 in every 100 cases
disposed

Regional Trial Courts
28 in every 100 cases
disposed

Metropolitan Trial
Courts
67 in every 100 cases
disposed

Municipal Trial Courts
in Cities
53 in every 100 cases disposed

Municipal Circuit Trial
Courts
46 in every 100 cases disposed

Municipal Trial Courts
45 in every 100 cases
disposed

Sharia District Courts
42 in every 100 cases
disposed

Sharia Circuit Courts
29 in every 100 cases
disposed

Child and Family Courts
33 in every 100 cases
disposed

Ang **Department of Justice (DOJ)** usab mipasalig
paghatag hustisya:

- 75 sa kada 100 ka kaso gidemanda
- 97 sa kada 100 ka mga serbisyong legal nga nahimo sulod sa 15 ka mga adlaw tingtrabaho gikan sa pagkadawat sa hangyo

Ang **National Bureau of Investigation (NBI)** moseguro
sa hapsay ug hingpit nga mga
imbistigasyon:

- 41,395 ka mga kaso anaa nay katapusang rekomendasyon sulod sa gitakda nga panahon
- Gidaghanon sa mga kaso nga giduso para pagdemanda misaka sa 5 porseynto gikan sa 973 ngadto 1,022

Ang **PAO** maninguha paghatag ug
epektibo nga mga serbisyo legal sa
mga pobre ug uban pang mga tawo
nga angayan:

- Gidaghanon sa mga kaso nga madapigong nahukman misaka gikan 7 porseynto ngadto 258,502
- Gidaghanon sa mga hangyo ug tabang legal o representasyon nabuhat sulod sa duha ka adlaw tingtrabaho misaka sa 5 porseynto ngadto 421,756

Gipalambo nga Koleksyon sa Kita

Ang **BOC** maninguha pagpalambo sa koleksyon sa kita aron pagpalig-on baruganan sa panalapi sa kagamhanan:

- Ang mga target nga koleksyon gisaka
- Mga halin gikan sa mga inimbargo ug gibiyaaan nga mga produkto gisaka sa 40 porseynto lapas sa 2015.

Ang **BIR** mipasalig pag-amot ngadto sa mga kita sa gobyerno aron pagseguro nga ang mga programa alang sa malangkubong kalamboan igong mapunduhan:

- Mga target sa koleksyon misaka
- Gidaghanon sa mga bag-ong naregistro nga magbubuhis nga mga negosyo misaka ug 10 porseynto.
- 3 ka mga kaso sa paglihay'g bayad ug buhis gipasaka sa DOJ kada bulan

Kasayon sa Pagpahigayon ug Negosyo

Ang **DTI** mipasalig pagpalambo sa klima sa negosyo sa Pilipinas:

- Ang Pilipinas anaa sa Upper Third sa World Economic Forum's Global Competitiveness Index.

Ang **Department of Foreign Affairs** magtumong pagpalig-on sa mga langyaw nga relasyon ug mga serbisyo konsular:

- Mas taas pa kay sa makapahimuut (satisfactory) nga representasyon sa mga posisyon sa Pilipinas sa internasyonal nga mga pagsabot-sabot ug mga katiguman
- Ang Client Satisfaction Rating misaka sa dili moubus 5 porseynto kada tuig

Paghatag ug Gahum sa Katawhan

Ang **Department of Budget and Management (DBM)** maninguha paghatag gahum sa mga katawhan pinaagi sa pagduso sa mga inisyatibo sa kasihag ug pagpakigsalmot sa paghimo sa budget:

- Mga pundo alang sa Bottom-Up Budgeting gipadak-an ug 25 porseynto
- 8 sa 10 ka mga nataho nga mga proyekto sa Local Government Support Funds napagawas

Ang Budget magseguro nga ang mga institusyon sa gobyerno maghatod ug katoohan nga mga eleksyon ug makatarunganon nga paghukom.

Limpyo ug Tinud-anay nga mga Eleksyon

Yang imong boto maghulma sa mosunod nga unom ka tuig nga pangagamhanan. Aron pagseguro sa malinawon ug tinud-anay nga mga eleksyon, ang Budget maggahin ug **P13.5 bilyones** sa mosunod:

P6.8 B

alang sa 2016 Nasudnon ug Lokal nga mga Eleksyon

P6.5 B

alang sa Sangguniang Kabataan ug Barangay nga mga Eleksyon

P0.2 B

alang sa Overseas Absentee Voting

Pakigbatok sa Pangurakot

Ang pangurakot maghikaw sa katawhan sa mga pundo. Ang Budget mopalig-on sa iyang mga paninguha pagpakigbatok sa pangilad ug pangurakot pinaagi sa paghatag:

P660.6 M

alang sa Office of the Ombudsman para pagsulbad sa 20,064 ka mga reklamo, paghuman sa 4,275 ka mga imbigtigasyon pagsuta sa kamatuoran, ug pagdungog sa husgado sa 2,821 nga mga kaso.

P374.2 M

alang sa Sandiganbayan paghusay sa 418 ka mga kaso, pagdawat ug pagproseso sa 3,480 ka mga kaso ug paghusay sa 12 porseynto nga mga kaso.

Dali nga Paghatod sa Hustisya

Kung ang hustisya malangan, ang mapatuyangon ug kurakot maoy makabenepisyo samtang ang mga biktima maghuwat uban sa kasakit. Ang Budget motabang sa mga kabus pag-angkon sa mga serbisyo legal ug ang mga korte mohuman sa mga kaso sa labing dali nga panahon.

P210 B

para itukod ug ipaayo sa mga hawanan sa hustisya sa tibuok nasud

Ang Hukmanan makadawat ug **P26 bilyones** para pagpalig-on sa katumanan sa balaod. Pipila ka mga dagkong programa nga punduhan niining Budget naglakip sa mosunod:

P2.3 B

pagpakunhod sa pagsalig sa ubos nga mga hukmanan sa suporta sa LGU alang sa mga gastus sa pagpadagan

P1.5 B

paghimo ug usa ka plano sa sistema sa impormasyon

P1.2 B

para ibayad sa usa ka yuta sa Fort Bonifacio para matukod ang bag-ong Korte Suprema

P239 M

para mokuha ug mga opisyal nga makatabang makuhaan ang pagtipun-og sa mga backlog nga kaso

Ang DOJ gipundohan ug **P13.3 bilyones** pagseguro sa dali nga pagdumala sa hustisya. Ang Budget maghatag:

P3.2 B

para pag-imbistigar ug pagsulbad sa 320,000 ka mga sumbong kriminal

P145 M

para mahimoan ug aksyon ang 20,000 ka hangyo para serbisyo legal

Ang PAO gigahinan ug **P2 bilyones** para paghatag sa mga kabus ug libre nga mga serbisyo legal:

- pagsilbi sa 5 milyones ka mga kliyente
- paghatag 1.9 milyones ka legal nga mga pagtambag

Ang NBI modawat ug **P1.2 bilyones**:

- alang sa pagproseso sa 5.5 milyones ka aplikasyon sa clearance
- pagpalihok sa 53,700 ka mga imbistigasyon

Ang Budget mosuporta sa hapsay nga pagdumala sa panalapi sa nasud ug pagseguro sa kasayon sa pagpahigayon ug negosyo.

Pagpalambo sa Koleksyon sa Kita

Ang mas taas nga mga koleksyon mopalungtad sa nagkataas nga mga panginahanglan alang sa mas maayo nga mga publikong serbisyo. Ang Budget naggahin:

P5.5 B

alang sa BIR pagkolekta ug P2 trilyones nga mga abot ug kita

P1.9 B

alang sa BOC pagkolekta ug P456.5 bilyones nga mga abot ug kita

Pagdumala sa Publikong Panalapi

Ang mga pundo kinahanglan magasto sa saktong mga prayoridad ug may masukod nga mga resulta. Ang Budget maggahin sa mosunod:

P3.5 B

alang sa COA para paghimo ug 24,020 ka audits, 131 ka mga espesyal nga audits ug 76 ka mga audit sa pagpanglimbong

P726.6 M

alang sa Bureau of Treasury para pagpatuman sa Treasury Single Account, usa ka hiniusa ug tinuod nga oras nga 'portal' sa pagdumala sa salapi

P12.5 M

alang sa DBM para paghimo sa mga pasilidad sa pagsulay ug pagbansay-bansay alang sa Public Financial Management

P4.5 M

alang sa DBM pagtukod sa Comprehensive Human Resources Information System (CHRIS), usa ka sistema base sa web alang sa pagdumala sa mga kawani ug payroll

Kasayon sa Pagpahigayon ug Negosyo

Ang mga negosyo makahimo pagkita ug daghan ug makamugna ug dugang trabaho kung ang pagdumala mapahigayon sa kasayon. Busa, kini nga Budget mopundo sa mosunod:

P10.8 B

alang sa DFA para pagtabang sa 20,000 ka mga overseas Filipino ug paghatod sa 3.9 milyones ka mga konsular ug legal nga mga dokumento

P164 M

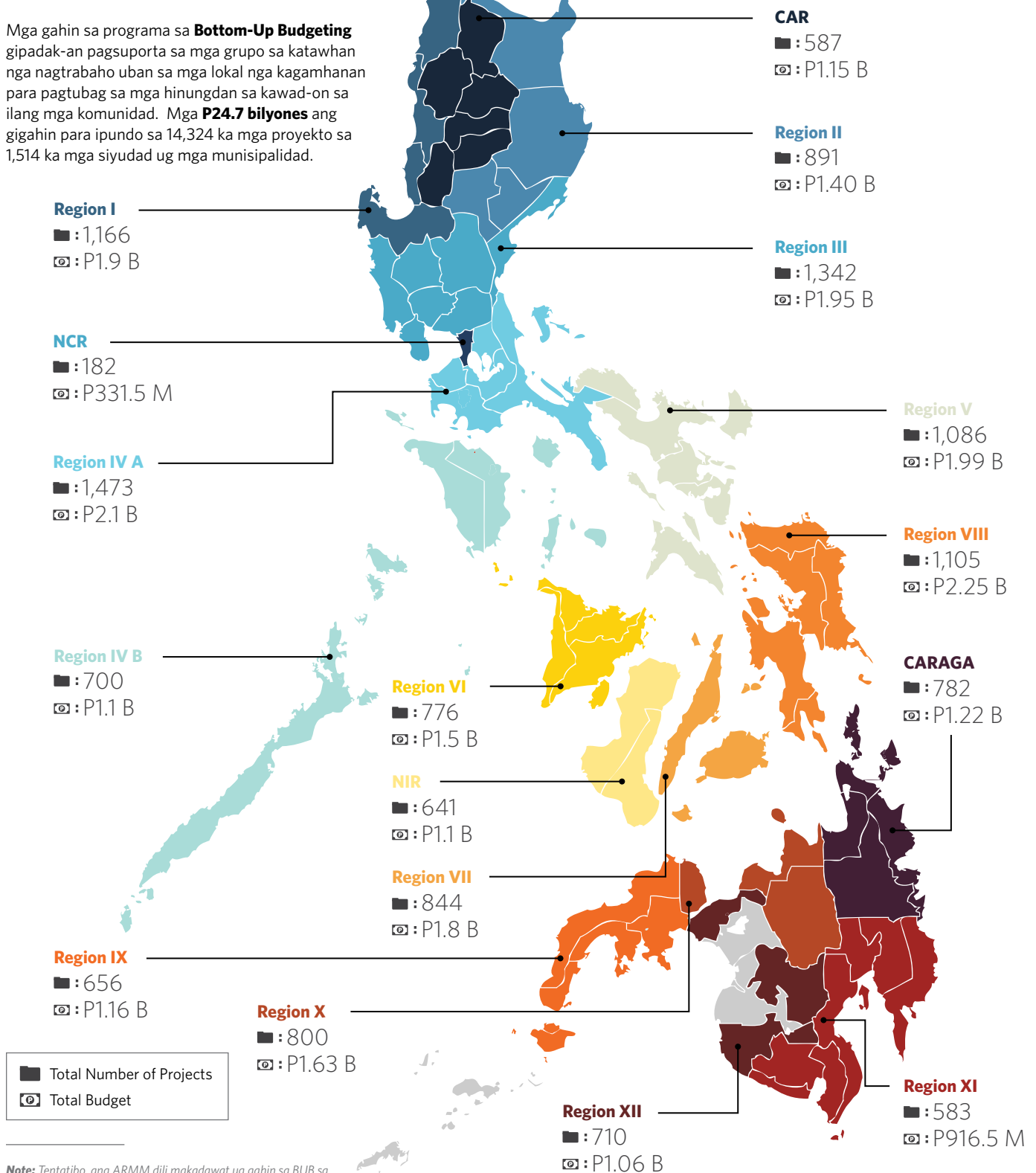
alang sa DTI para magproseso sa 374,200 ka mga aplikasyon sa business name ug 34,300 ka aplikasyon sa mga lisensya, permiso ug rehistrasyon

P132.8 M

alang sa DOF para moapruha ug mohatod sa 11,500 ka mga rehistrasyon ug lisensya ug pagpaniid sa 70,780 ka mga target nga mga binuhat/mga taho/ mga pagbutyag

Ang Budget maghatag gahum sa katawhan paghukom kung asa padung ang ilang mga buhis.

Mga gahin sa programa sa **Bottom-Up Budgeting** gipadak-an pagsuporta sa mga grupo sa katawhan nga nagtrabaho uban sa mga lokal nga kagamhanan para pagtubag sa mga hinungdan sa kawad-on sa ilang mga komunidad. Mga **P24.7 bilyones** ang gigahin para ipundo sa 14,324 ka mga proyekto sa 1,514 ka mga siyudad ug mga munisipalidad.

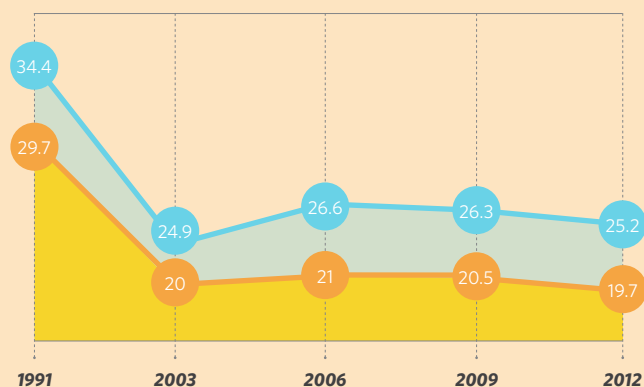

KATILINGBANONG PROTEKSYON UG KATILINGBANONG MGA SERBISYO

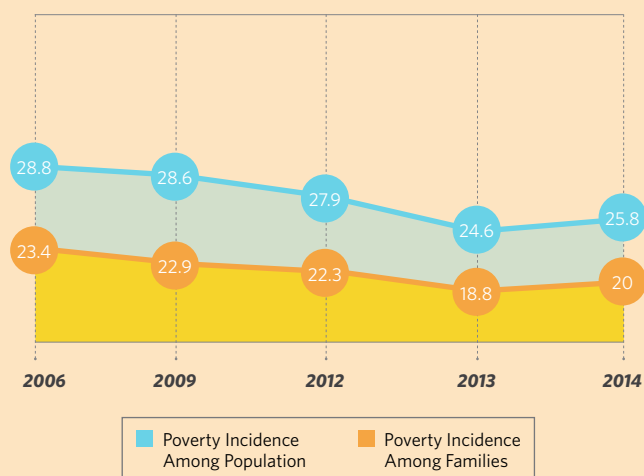
Ang tanan kinahanglan makaambit sa paglambo sa nasud. Busa, ang mga kabus kinahanglan mahaw-as sa kawad-on aron makapahimulos sa mga kaayohan sa usa ka nagtubong ekonomiya.

Mas gamay na nga mga Pilipino ang giilang kabus karon kay sa miaging mga dekada.

Full-Year Poverty Statistics

First Semester Poverty Statistics

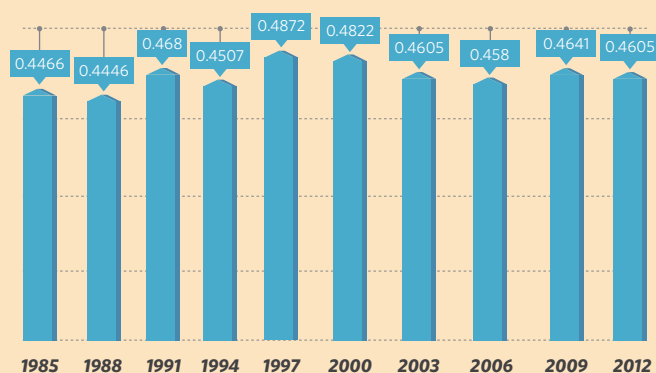

Source: Philippine Statistics Authority

Pinaagi sa iyang lain-laing katilingbanong safety nets ug katilingbanong mga serbisyo, ang Administrasyong Aquino nakadumala paghimo ug hapak sa pagpakunhod sa kawad-on.

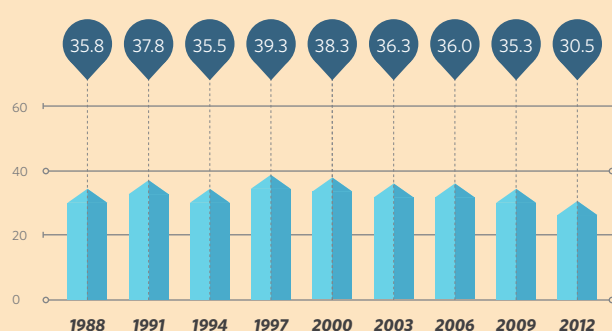
Ang Gini Coefficient usa ka sukdan sa way-kaangayan sa kinitaan, diin ang balor nga mas duol sa sero magpasabot ug mas gamay nga way-kaangayan. Human sa panahaon sa taas nga ka way-kaangayan sa kinitaan sa ulahing bahin sa dekada-90, ang kahimtang sa nasud mas maayo na sa karon.

Gini Coefficient

Ang nagkaubos nga bahin sa kinatibuk-ang kita sa kinatas-ang 10 porseynto sa mga adunahan nga mga pamilya sa nasud usab magpasabot nga ang gintang sa mga adunahan ug mga kabus nagkagamay.

Share of Top 10% Richest Families to Total Income

Source: Family Income and Expenditure Survey, Philippine Statistics Authority

Ang nag-unang programa sa Adminsitasyong Aquino sa Katilingabanong Proteksyon nagpauswag sa kahigayunan sa katawhan sa nag-unang mga panginahanglan. Sa samang higayon, kining mga programa nakakunhod sa kahuyang sa mga kabus sa mga pag-uyog ug mga kakuyaw.

Sukad 2008, ang Conditional Cash Transfer (CCT) nakahatag ug suportang salapi sa mga kabus nga pamilya baylo alang sa edukasyon ug mga buluhaton sa panglawas.

777,505
Households • 2009

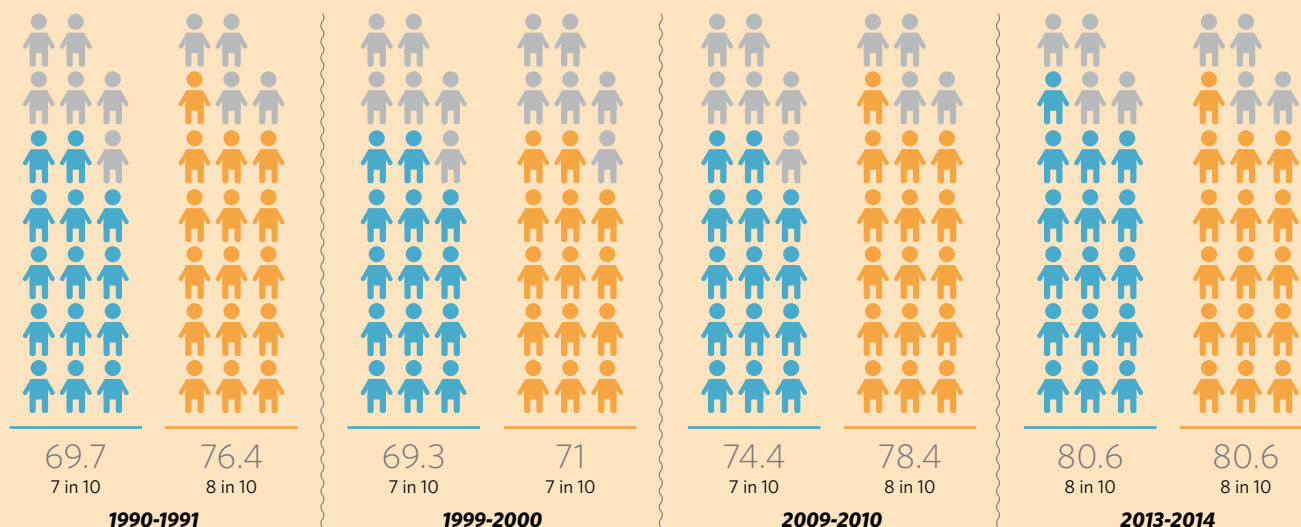
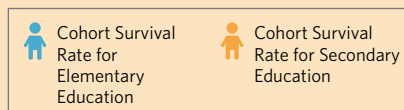

4.5 M
Households • 2014

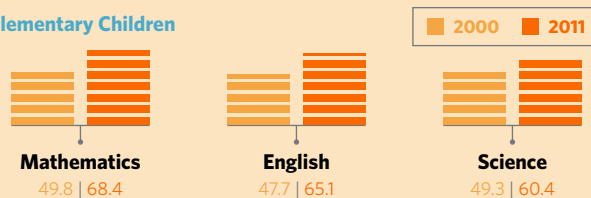
Pinaagi sa K to 12 Education nga palisiya sa Administrasyon, ang kahibalo ug katakus sa mga kabataang Filipino nahimong mas nahasubay sa mga gikinahanglan sa mapuslan nga mga kahigayunan.

Tungod sa K to 12 Program, ang kagamhanan makakita ug dugang nga mga estudyante gikan Grades 1 ngadto sa 7 nga mohuman sa gikinahanglang gidaghanon nga tuig sa pag-eskwela.

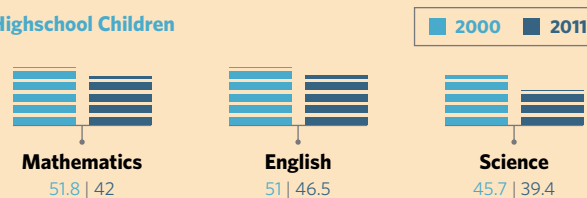
Mga resulta sa eksamin sa National Achievement Test alang sa mga estudyante sa elementarya mitaas kay sa miaging dekada.

Elementary Children

Ang kagamhanan usab magdahum nga makakita ug mga kalamboan sa mga resulta sa mga eksamin sa mga estudyante sa high school.

Highschool Children

Mas daghan na karong Pilipino ang adunay mas maayong kahigayunang makapahimulos sa mga serbisyo sa panglawas tungod sa Programa sa Kinatibuk-ang Pag-atiman sa Panglawas (Universal Health Care Program) sa kagamhanan.

HIV and AIDS

Gidaghanon sa mga tawo nga adunay HIV magpabilin ubos sa 1 porseynto sa populasyon

Malaria mortality rate

Gikan 1.4 porseynto sa 1990 ngadto 0.01 porseynto sa 2013

Tuberculosis detection rate

Gikan 53 porseynto sa 2001 ngadto 83 porseynto sa 2014

Katawhan nga naa'y PhilHealth

Gikan 38 porsyento sa 2000 ngadto sa 88 porsyento sa ikaduwang kuwarter sa 2015

Nutrisyon sa mga bata

Paglabi sa kakulang sa timbang sa 0-5 ka tuig nga edad miubos gikan 23.8% sa 1993 ngadto sa 19.9% sa 2013

Migamay ang mga puya nga mamatay sa pahanon sa pagpanganak.

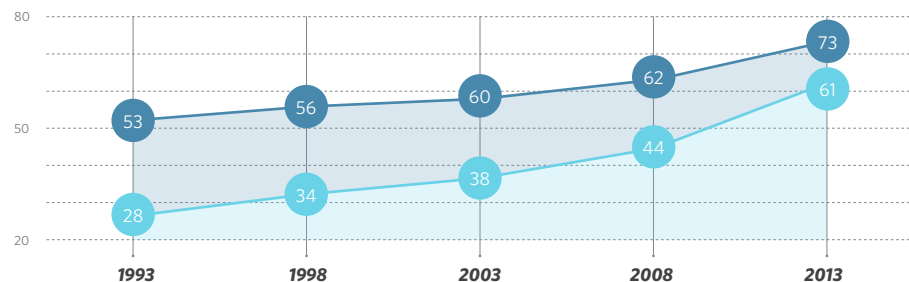

Infant Mortality

Gikan 14 sa kada 1000 ka pagpanganak sa 1995 ngadto sa 9 sa kada 1000 sa 2012.

Mas daghang pagpanganak na karon ang gitambungan sa mga propesyonal sa panglawas ug gipahimugso sa mga pasilidad sa panglawas.

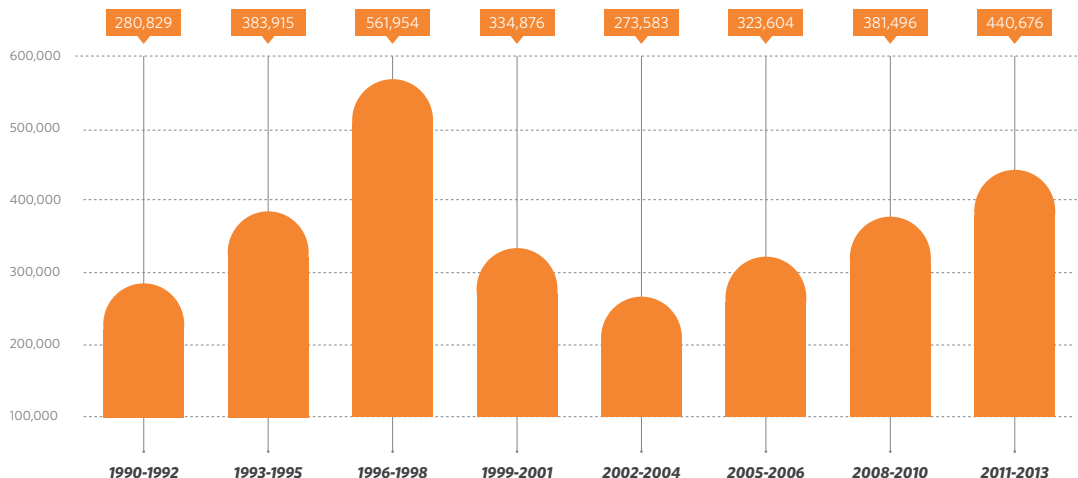
Source: Department of Health

Paghatag sa tanan ug kahigayunan sa usa ka mas maayong kinabuhi magpasabot sa pagseguro nga sila mahatagan sa ilang mga panginahanglan, sama sa usa ka lugar nga ilang matawag nga panimalay.

Ang Administrasyong Aquino naghatag ug katilingbanong pabalay sa mga informal settlers, ingon man usab sa mas luwas nga kabalhinan alang sa mga biktima sa mga kalamidad.

Kinatibuk-ang mga pamilyang nahatagan ug balay o pautang nga gidumala sa kagamhanan

Source: Philippine Statistics Authority

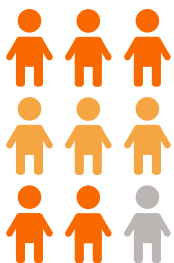

Ang mga kabus ang anaa sa pinakadakong risiko sa mga katalagman ug kalamidad.

Ang pagpakunhod niining kahuyang magkinahanglan ug halapad nga katilingbanong proteksyon nga ilang masaligan kung moigo ang krisis.

Karong tuiga, ang **Department of Social Welfare and Development (DSWD)** mipasalig pagpasaka sa pagkatawo sa mga kabus:

- 1 milyones ka Pantawid Pamilya nga mga pamilya mosaka gikan sa kawad-on ngadto sa may igong kabuhian
- 150,000 ka Pantawid Pamilya nga mga pamilya mosaka gikan sa may igong kabuhian ngadto sa may kaugalingong kabuhong
- 9 sa kada 10 sa giila nga mga kabus nga mga pamilya makadawat ug di moubos 2 ka mga katilingbanong serbisyo

Ang **DSWD** mipasalig usab pagpanalipod sa mga katungod ug kaayohan sa mga pinakahuyang nga mga sektor:

- 9 sa kada 10 ka mga kabataan sa daycare moubug-at ang timbang pinaagi sa saktong pagkaon.

Ang Budget magpadako sa suporta sa gobyerno alang sa kaayohan sa mga kabus ug nalupigan.

PANTAWID PAMILYANG PILIPINO PROGRAM (4PS)

Pinaagi sa pinansyal nga mga padasig, ang 4Ps magtugot sa mga kabus nga pamilya sa pagpadala sa ilang mga anak sa eskuylahan ug ang mga inahan sa mga pahiling sa panglawas.

Giusab nga CCT

Ang gibag-ong CCT magtabang sa mga magsusuroy, walay

pinuy-anan nga mga pamilya, mga lumad, ug mga pamilya nga nanginahanglan ug mas dakong proteksyon pinaagi sa paghatag ug dugang mga bugkos nga tabang. Ang 2016 Budget maggahin ug **P3.3 bilyones** pagtabang sa 218,377 ka mga panimalay.

Regular CCT

Ang regular nga programa sa CCT mogasto ug **P59.4**

bilyones pagsuporta sa 4.4 milyones ka mga kabus nga panimalay. Ang edukasyon sa mga 1.2 milyones ka benepisyaryo may edad 15 ngadto 18 anyus pagasuportahan sa budget nga P5.2 bilyones.

Gipanghingusgan sa Komunidad nga Kalamboan

Pinaagi sa KALAHI-CIDDS National Community-Driven Development, ang mga komunidad ug ang ilang lokal nga kagamhanan makapili, makadesenyo ug makapatuman sa mga proyekto nga motubag sa ilang tukmang mga panginahanglan.

Alang karong tuiga, **P11 bilyones** ang ipundo sa **7,713 ka mga proyekto**.

Programa sa Malungtarong Panginabuhian

Laing **P9.6 bilyones**

gigahin para:

- pagtabang sa 170,470 ka mga pamilya nga makasugod ug gagmay nga mga negosyo
- paghatag ug technical-vocational nga pagbansaybansay sa 208,352 ka mga pamilya

Sustento sa mga Kabus nga Hamtong-Hingkod (Senior Citizens)

Kinatibuk-ang 1,368,941

ka mga kabus nga hamtong-hingkod nag-edad 60 anyus ug taas pa ang makadawat ug binulan nga pensyon nga P500. Ang Budget maggahin ug **P7.5 bilyones** alang niining programa.

BATAKANG EDUKASYON

Ang pagpamuhunan sa edukasyon sa mga kabataan usa ka pamuhunan sa kaugmaon sa nasud.

Ang Budget maninguha nga mamuhunan sa katawhan sa nasud pinaagi sa pagpundo sa K to 12 Education Program, usa ka kabag-ohan nga maninguha sa pag-usab sa kasamtangang kurikulum, pagpalambo sa mga pasilidad sa edukasyon ug pagpauuswag sa kahanas sa mga magtutudlo.

Ang **Department of Education (DepEd)** magseguro nga ang tanang Pilipino makapahimulos sa kalidad nga bata kang edukasyon.

■ 99 sa kada 100 ka estudyante nga kinahanglang naa sa elementary kinahanglang gayud mapalista.

■ 99 sa kada 100 ka estudyante nga kinahanglang naa sa high school kinahanglang gayud mapalista.

■ 83 sa kada 100 ka Grade 1 nga mga nagpalista kinahanglang makaabot sa gikinahanglang katapusang grado sa elementary.

■ 80 sa kada 100 ka Grade 7 nga mga nagpalista kinahanglang makaabot sa kinatapusang grado sa sekondarya.

Ang **DepEd** moseguro usab nga ang mga magtutuoan mas andam para sa taas pa nga edukasyon ug sa umaabot nga trabaho pinaagi sa hingpit nga pagpatuman sa K to 12 Basic Education Program.

■ Ang mga iskor sa mga estudyante sa Grade 10 sa ilang National Achievement Tests kinahanglang motaas sa 6 porseynto.

■ Ang gidaghanon sa nakatapos sa Alternative Learning System nga mopasar sa Accreditation and Equivalency Test kinahanglang mosaka sa 2 porseynto.

Sa pagpundo sa K to 12 Education Program, ang Budget maninguha pagtubag sa dugang mga kakuwangan, pagkuha ug igong mga tawo ug paghatag igong mga materyales alang sa mga magtutuo.

P61.8 B

Mga Pasilidad sa Bata kang Edukasyon

Pagtukod ug 43,000 ka mga klasrom —ang **kadaghanan niini mosangkap sa panginahanglan sa senior high school.**

P4.2 B

Mga Libro ug Mga Gamiton sa Pagtudlo

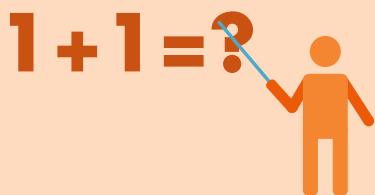
Pagpalit ug mga 103.2 milyones ka mga libro ug mga gamiton sa pagtudlo—**68.3 milyones niini alang sa Grades 11 ug 12.**

P6.8 B

Computerization Program

Pagpalit ug 7,368 ka information and communication technology packages—**6,653 niini muadto sa mga senior high school sa tibuok nasud.**

P13.5 B

Pagkuha ug mga Magtutudlo

Pagkuha ug 62,320 ka mga magtutudlo—**apil na sa 40,320 ka magtutudlo alang sa senior high school.**

P445.5 M

Alternative Learning System

Pagsuporta sa edukasyon sa mga estudyante nga miundang o dili makapalista sa regular nga mga klase.

P21.2 B

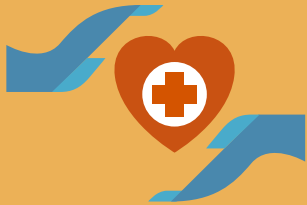
Government Assistance to Students and Teachers in Private Education

Pagsustento sa bayad sa panudlo (tuition) sa 1.8 milyones ka mga nahatagan ug tabang nga nangandoy pagpadayon sa sekondarya sa mga pribadong tulunggaan.

KINATIBUK-ANG PAG-ATIMAN SA PANGLAWAS

Ang pagkasakit usa ka pinansyal nga palas-anon sa mga kabus tungod kay wala silay health insurance ug layo ang ilang mga lugar nga walay mga istasyon sa panglawas o mas grabe pa, walay trabahante sa panglawas.

Ang Budget maghatag dugang pundo sa programa sa Kinatibuk-ang Pag-atiman sa Panglawas (Universal Health Care) aron ang tanan, ilabina ang mga kabus, makapahimulos sa pinakamaayong pag-atiman gikan sa pinakamaayong posibleng mga makasangkap sa panglawas.

Ang **Department of Health (DOH)** maninguha pagpalambo sa mga serbisyo sa preventive primary health care:

- 95 sa kada 100 ka mga bata makadawat ug hingpit nga bakuna sa dili pa kini mag usa ka tuig.
- 8 sa kada 10 ka pagpanganak mahimugso sa mga pasilidad sa panglawas.
- 9 sa kada 10 ka kaso sa tuberculosis malampusong matambalan.

Ang pagkakuha sa dekalidad nga mga serbisyo sa ospital mas palambunon pa ug maayo:

- Ang net death rate sa mga DOH ospital naa sa 2.5 porseynto.
- Ang mga DOH Specialty nga ospital ug mga ospital sa rehiyon magtaho sa 85 porseynto nga bed occupancy rate.
- Ang mga ospital magpugong sa infection rate nga ubos sa 2 porseynto.

Ang **DOH** mipasalig paghatag ug luwas ug kalidad nga mga produkto sa panglawas, mga gamit ug pasilidad:

- Ang mga pasilidad sa panglawas nga mapamatud-an nga adunay mga kalapasan kinahanglan motupong o ubos pa sa 1 porseynto.
- 2 ka porseynto lamang o ubos pa sa tanang nasusi nga mga establisamento nga nagbaligya ug pagkaon, drogas, mga paanyag, medikal nga mga gamiton ug mga peligro nga mga butang o kemikal sa panimalay, ang nakit-an nga may mga kalapasan.
- 65 sa kada 100 ka mga pasilidad sa paggama magtuman sa mga balaod sa Current Good Manufacturing Practice.

Pinakaimportante, ang **DOH** misaad paghatag ug mas dakong kahigayunan'g makakuha ug social health insurance:

- Tanang kabus nga mga pamilya ubos sa National Household Targeting System for Poverty Reduction maapil sa Philhealth
- 75 porseynto nga rate sa paggamit sa Primary Care Benefit package

Pinaagi sa pagpundo sa programa sa Kinatibuk-ang Pag-atiman sa Panglawas, ang Budget magtumong paghimong himsug ang mga Pilipino aron sila makaminus ug gasto para sa ilang panglawas ug mahimong mas produktibo sa trabaho o sa kinabuhi.

Health Insurance para sa Kabus

Ang kabus ug nilupigan may mas gamay nga kahigayunan sa kalidad nga pag-atiman sa panglawas tungod kay wala silay kwarta o insurance.

Busa, **P43.8 bilyones** ang isustento sa interes sa 15.4 milyones ka mga kabus nga pamilya ug 2.8 milyones nga mga hamtong-hinkod (senior citizens).

Panglawas ug ang Katawhan

Ang kabus kanunay mag-antus sa mga sakit nga wala gayud makapakita sa propesyonal sa panglawas. Busa, ang budget nga **P7.1 bilyones** motubag sa kakulang sa mga propesyonal sa panglawas pinaagi sa pagkuha ug:

Doctors

946

Nurses

15,727

Midwives

3,100

Dentists

324

Public Health Associates

713

Medical Technologists

308

Programa sa Kausbawan sa mga Pasilidad sa Panglawas

Ang kabus dili makapulos sa regular nga pagpahiling kung ang mga ospital ug mga sentro sa panglawas wala sa duol o sulod sa ilang komunidad.

Busa, **P26.9 bilyones** ang:

- Mopabag-o sa 3,886 ka mga pasilidad para panganak, ug 796 PHIC-TSEKAP accredited nga barangay health stations (BHS);
- Magtukod ug 3,200 ka anaa-sa-eskuylahan nahimutang nga BHSs; ug
- Magtukod ug mag-ayo sa 2,623 ka mga rural health units.

First 1,000 Days Intervention Package

Ang Budget maggahin ug **P3.5 bilyones** alang niining programa aron paghatag sa kada bata ug usa ka higayon nga mabuhi sa unang tulo ka tuig sa iyang kinabuhi pinaagi sa mas maayo nga katilingbanong proteksyon, panglawas ug nutrisyon, ug edukasyon.

Family Planning and Responsible Parenting

Ang panginahanglan sa family planning klarong makita sa mga kabus ug mga batan-on.

Ang Budget maghatag **P2.3 bilyones**:

- Para paghatag ug dugang micronutrient ngadtto sa 4.4 milyones ka mga bata; ug
- Paghatag sa mga produkto sa family planning ngadtto sa 2.7 milyones ka mga babaye.

Mga Programa sa Publikong Panglawas

Mga programa sa panglawas nga gipunduhan sa gobyerno ang kasagaran maduulan sa mga kabus. Ang Budget padayon magpalambo sa pag-abot ug kalidad sa mga programa sa publikong panglawas pinaagi sa pagpundo sa mosunod:

P4 B

National Immunization Program: Paghatag ug kompletong pamakuna sa 2.2 milyones ka mga kabataan, ug pneumococcal vaccines sa 1.4 milyones ka mga senior citizens ug 429,000 ka mga puya

P1.1 B

TB Control: Pagtambal sa 253,381 ka mga kaso

P793 M

Treatment of Public Health Diseases: Pagtambal sa 3,885 ka mga kaso sa malaria, 2.5 milyones ka mga kaso sa schistosomiasis ug 17.9 milyones ka mga kaso sa filariasis

P1.1 B

Prevention of Other Infectious Diseases: Paghiling ug paghatag antiretroviral drugs sa napunong 35,000 ka mga kaso sa HIV ug AIDS, ug uban pa

KATILINGBANONG PABALAY

De-kalidad ug maabot nga mga panimalay makahimo sa mga kabus pagpuyo ug desente ug pagpanalipod nila gikan sa mga kakuyaw sa pagkausab sa klima.

Ang **National Housing Authority (NHA)** mipasalig sa pagtukod ug igong mga balay alang sa mga way-panimalay nga ubos ug kita nga mga pamilya:

■ 118,498 ka mga balay tukuron

■ 26 porseynto sa Philippine Development Plan (PDP) Target alang sa pabalay sa tunga-tunga sa 2011 ug 2016 nakab-ot

Ang **Social Housing Finance Corporation (SHFC)** magtumong pagpalambo sa kahigayunan sa mga ubos ug kita nga mga pamilya sa makatarunganong nga pautang sa pabalay:

■ 1,882 ka mga ubus ug kahimtang ug way panimalay nga mga pamilya sa mga legal nga giorganisar nga mga pundok nga nagpuyo sa mga kuyaw nga lugar pagatabangan pinaagi sa High Density Housing Program

■ 2.3 porseynto sa gitumong nga gidaghanon sa mga pamilya pagatabangan nga makakuha sa kalitngbanong pabalay sumala sa giingon sa Property Disposition Program

Ang Budget magprayoridad sa Katilingbanong Pabalay aron paghatag sa mga kabus ug mahuyang ug desente nga balay.

Pabalay Alang sa mga Informal Settlers

P4.3 B

itabang sa NHA pagpabalhin sa 12,148 ka mga informal settler families (ISFs) sa mga kuyaw nga mga lugar libot sa Metro Manila.

P909 M

itabang sa pundo sa SHFC pagpabalhin sa 1,882 ka ISFs nga nagpuyo sa mga kuyaw nga lugar libot sa Metro Manila.

Pabalay alang sa mga Biktima sa Kalamidad

P25.6 B

itukod ug mga balay alang sa 87,405 ka mga kabus nga benepisyaryo apektado sa Bagyong Yolanda.

Mga Programa sa Regular nga Pabalay

P1.0 B

itabang sa 19,015 ka mga molupyo sa kabus nga lugar nga makaangkon sa kaugalingong luna ubos sa Community Mortgage Program.

P577 M

isuporta sa 7,215 ka mga benepisyaryo sa Resettlement Program sa NHA, nga maninguha pag-angkon ug pag-ugmad ug luna mapuy-an sa mga pamilyang gipabalhin gikan sa mga lugar nga gitukuran ug mga proyektong publikong imprastraktura ug kuyaw nga mga dapit.

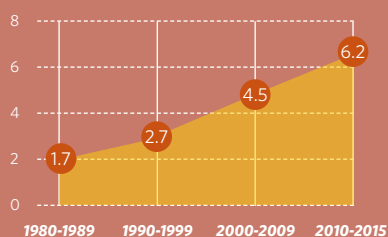
PAGPALAPAD SA EKONOMIYA

A

ron ang tanan makaambit sa pag-uswag sa nasud, ang ekonomiya kinahanglang motubo sa paagi nga makahatag ug desente nga mga trabaho ug patas nga mga kahigayunan sa tanan.

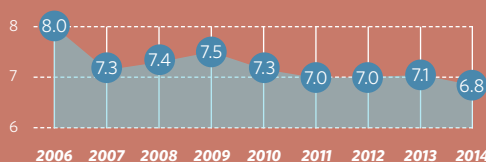
Ang ekonomiya mitubo ug mas kusog sa milabay nga lima ka tuig kay sa miaging tulo ka mga dekada.

KASAGARANG PAGTUBO SA GDP Source: PSA

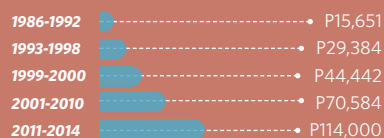
Magkadakong pagtubo maghatud ug magkadaghang trabaho.

UNEMPLOYMENT RATE

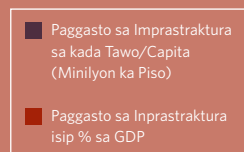
Kini nga pagtubo mahubad usab sa usa ka mas taas nga sumbanan sa kinabuhi.

KASAGARANG GDP KADA CAPITA (MGA PRESYO KARON)

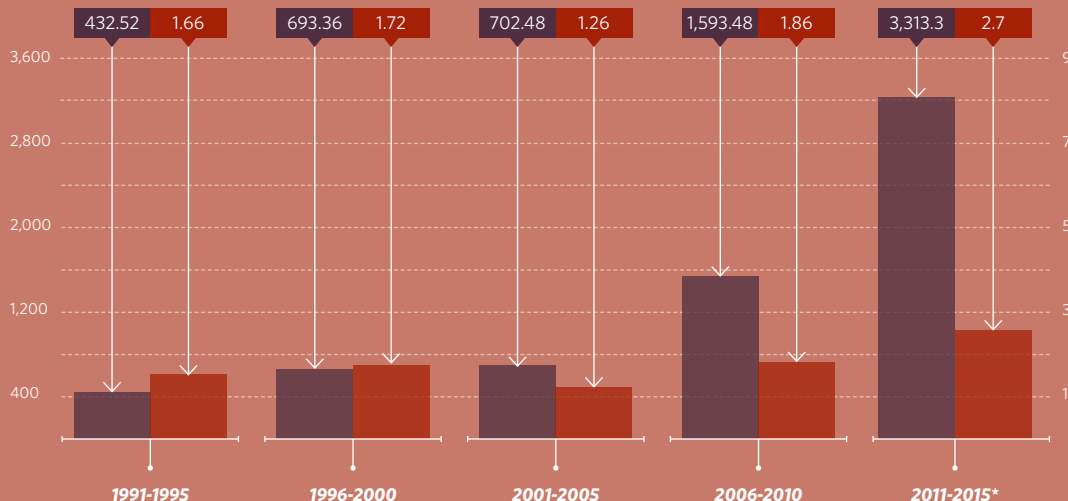

Ang ekonomiya misaka ug dali tungod kay ang Administrasyong Aquino namuhunan sa imprastraktura, turismo, agrikultura ug manufacturing.

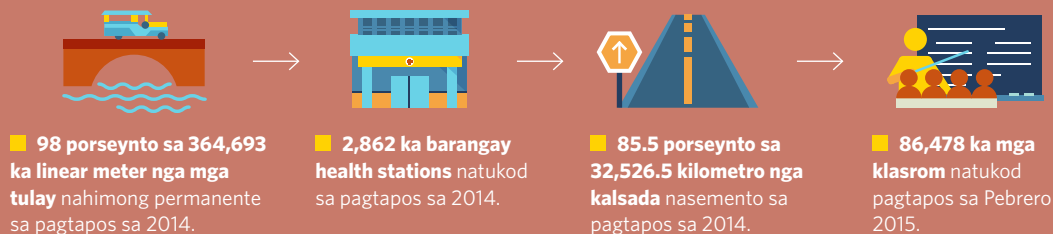
Sa miaging tulo ka mga dekada—ug upat ka mga administrasyon—ang paggasto sa nasud alang sa imprastraktura wala pa makakab-ot sa 5 porseynto sa iyang GDP, ang internasyonal nga batakan.

*Ang tanang numero tinuod nga mga kantidad; ang budget alang sa 2015 gibase sa Nahimong Balaod nga Budget

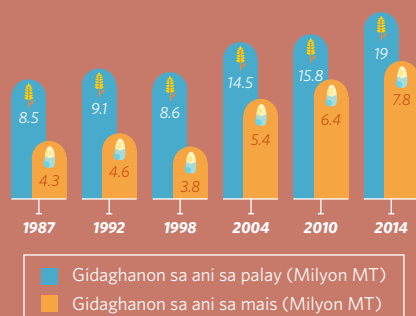

Ang pagtubo sa paggasto sa imprastraktura nakahimong nahinabo sa mosunod:

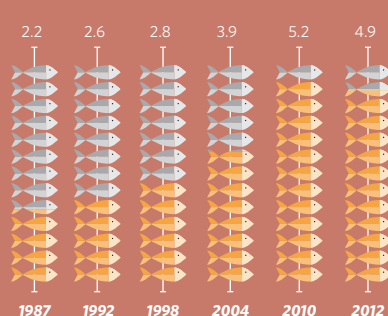

Ang mga sektor sa agrikultura ug pangisda mas mabungahon. Mga mag-uuma mag-ani ug mas daghang mga abot ug mga mangingisda makakuha ug mas daghang isda.

PALAY UG MAIS (MT)

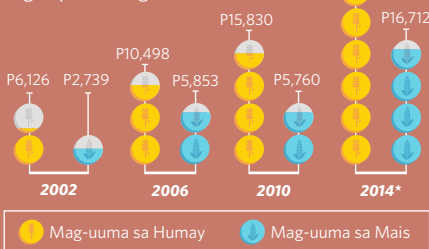

ISDA (MILYON MT)

NET RETURNS

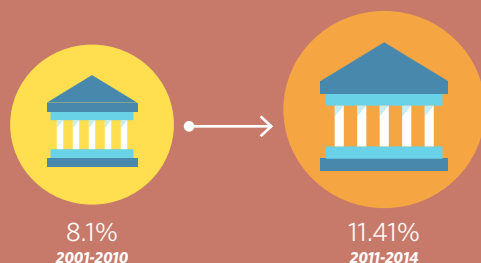
Ang mga kita kada ektarya sa madulaon'g paagi misaka sa milabay nga upat ka tuig.

*Preliminary estimates

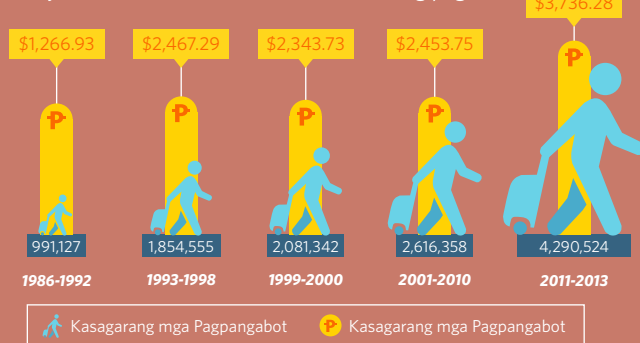
Kini nga pagtubo tungod sa gipadak-ang paggasto sa nasudnong kagamhanan sa sektor.

KASAGARANG TINUIG NGA PAGTUBO SA PAGGASTO SA AGRIKULTURA

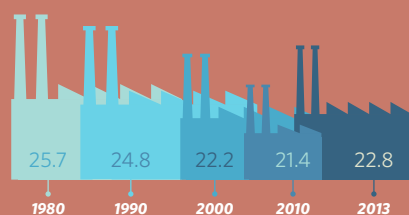
Ang nasud nakaganansya ug dako gikan sa iyang sektor sa turismo.

Mga turista magpanon ug pagpangabot kada tuig ug mogasto ug minilyon, busa nakaamot sa ekonomikanhong pagtubo.

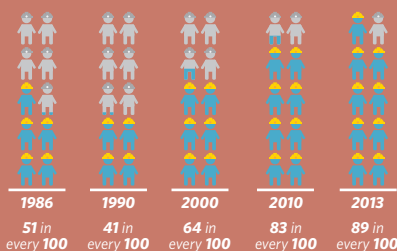
Ang sektor sa manufacturing nakakita ug dakong pagkapukaw sa paghimo niini sa Administrasyong Aquino nga usa ka prayoridad sukad sa unang adlaw.

MGA KONTRIBUSYON SA MANUFACTURING GROSS VALUE ADDED NGADTO SA GDP (SA PORSEYNTA):

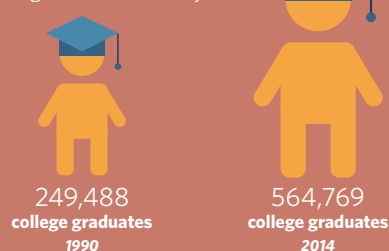

Pagsuporta sa pagkapukaw sa sektor sa manufacturing, **dugang mga trabahante ang makakuha sa de-kalidad nga edukasyon sa kolehiyo ug pagbansaybansay.**

Ang gidaghanon sa mga trabahante nga sertipikado sa Technical-Vocational Training nagpadayong misaka:

Mas daghang mga batan-on usab ang nakaani sa ilang mga titulo sa kolehiyo:

Source for all data: PSA

KALAMBOAN SA TRANSPORTASYON

Ang ekonomiya motubo ug mas kusog kung dugang mga produkto ang dali nga mahatod sa mga merkado ug ang mga katawhan malambigit sa mga kahigayunan.

Busa, ang Budget magtumong paggasto ug katumbas sa 5 porseyento sa GDP sa nasud aron pagduso sa imprastraktura.

Ang **Department of Transportation and Communication (DOTC)** mipasalig pagpakunhod sa mga hitabo nga may kalabutan sa pagbiyahe:

gikan 53 ngadto 52 ka mga kahitabo sa kahanginan

gikan 11,130 ngadto 10,907 ka mga hitabo sa kadalanan

gikan 544 ngadto 517 ka mga hitabo sa kadagatan

Ang **DPWH** magtumong pagsumpay sa mga merkado ug ang mga lugar sa produksyon pinaagi sa luwas ug kasaligan nga mga kutay sa kalsada:

Oras sa biyahe mapakunhod ug 20 porseyento.

Ang roughness index sa 6,600 ka mga kilometrong kalsada ang ipalambo.

1 sa 100 ka nasudnong kalsada ang makakuha ug 3 o 4-star rating.

Sumala sa gipasalig sa **DOTC**, ang mga mogamit sa kalsada makabiyahe nga luwas sa 2016:

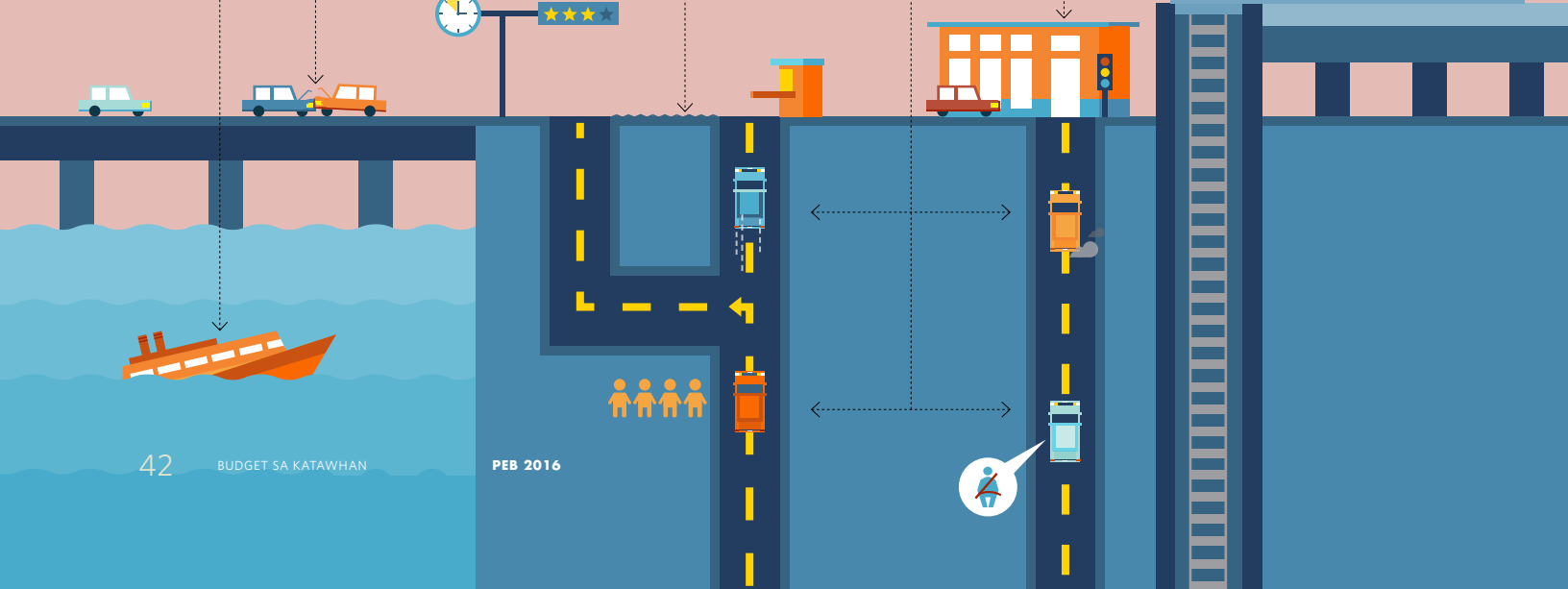
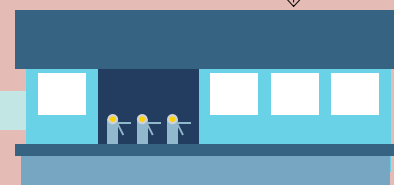
LTRFB: Gidaghanon sa mga malapason nga nagkupot ug prangkesa mokunhod sa 9,900.

LTO: Gidaghanon sa mga pagpanakup sa kolurum, smoke belching, seat belt ug sobrang pagpakusog, ug uban pa, mapakunhod sa 985,223.

Ang **DOTC** mipasalig nga mapalambo ang oras sa pagbalhin (transfer time) sa tren (rail transport):

Oras sa pagbalhin mapakunhod gikan 10 minutos ngadto 5 minutos.

Ang load factor sa MRT mapakunhod gikan 171.4 ngadto 157.7.

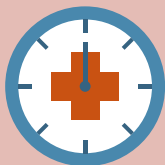
Ang **Philippine National Railways (PNR)** magseguro sa luwas ug kasaligan nga mga serbisyo sa tren:

Ang gidaghanon sa mga pasahero sa PNR mosaka sa 37.2 milyones.

Mga biyahe sa tren mosaka sa 42,372.

Mga pagsakay sa PNR mahimong mas barato sa 40 porseynto.

Ang **Light Rail Transit Authority (LRTA)** misaad paghatag ug mas maayong serbisyo alang sa mas luwas ug mas dali nga sakyan sa mga publikong pasahero ug produkto:

Oras sa pagtubag sa mga medikal nga mga emerhensya:

LRT 1 3 minutos

LRT 2 2 minutos

Oras sa paghunong kada hitabo:

LRT 1 Labing taas na ang 10.5 ka minutos

LRT 2 Labing taas na ang 14.5 ka minutos

Gidaghanon sa mga minutos nga train headway sa mga oras nga may pinakadaghang nagasakay (peak hours):

LRT 1 3-4 minutos

LRT 2 5-6 minutos

BIYAHE SA KADALANAN

Ang mga kalsada magdugtong sa mga tawo ug mga produkto ngadto sa mga nagtubong sentro diin daghan ang mga kahigayunan. Busa, **P393.2 bilyones** ang gigahin para sa pagpalambo sa biyahe sa kadalanan.

Niining kantidad, **P264 bilyones** makatabang sa DPWH pagkongkreto sa **31,242 ka kilometro nga nasudnong mga kalsada ug maghimo sa mga tulay nga permanente.**

Laing **P1.8 bilyones** itabang sa DOTC pagpaluag sa mga kalsada:

P1.3 B alang sa Cebu Bus Rapid Transit Project

P188 M alang sa Metro Manila BRT-Line

P20 M alang sa Metro Manila BRT-Line 2

P2.8 B alang sa Integrated Transport Systems Project

P251 M
alang sa PUV Rationalization

P200 M
alang sa PPP Strategic Fund

BIYAHE SA KAHANGINAN

Ang mga airports sa nasud magsilbing mga ganghaan ngadto sa iyang mga lugar padulngan sa mga turista. Busa, **P9.3 bilyones** ipalambo sa mga pasilidad sa airport.

P2.1 B alang sa Clark International Airport New Terminal Building

P2.1 B alang sa New Bohol (Panglao) Airport

P1 B alang sa Camarines Sur (Naga) Airport

P578 M alang sa Sanga-Sanga (Tawi-Tawi) Airport

P700 M alang sa mga Regional Airport Projects (PPP)

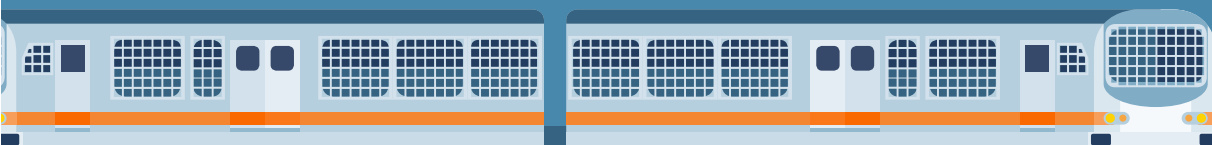
Ang mga tren ang maghatag ug laing kapilian nga paagi aron pagbiyahe sa mga publikong sumasakay ug kargamento.

Busa, **P10.2 bilyones** ang gilakip ubos sa DOTC, LRTA ug PNR aron sa pagpalambo sa hiniusang transportasyon (mass railways).

P8 B

alang sa pagsumpay ug pagpaayo sa LRT 1 ug 2

P2.3 B

alang sa PNR North-South Projects ug ubang mga proyekto sa pag-ayo ug pagpalapad

Dugang pa,

P3.6 B

isip sustento sa MRT 3

BIYAHE SA KADAGATAN

Ang pagdaghan sa mga kargamento sa barko magkinahanglan sa pagtukod, pag-ayo ug pag-ugmad sa mga pantalan sa tibuok nasud. Busa, **P2.6 bilyones** ang ipundo sa mosunod:

P1.5 B

alang sa pagtukod ug pagpaayo sa lain-laing mga pantalan ug dunggoanan

P800 M

alang sa proyekto sa Maritime Safety Capability Improvement Project

KALAMBOAN SA AGRIKULTURA

Ang sektor sa agrikultura ug pangisda kinahanglan motubo ug kusog aron pagtabang sa ekonomiya pagkab-ot ug usa ka agianan sa taas nga pagtubo.

Ang Budget magpundo sa Agriculture Development Program, nga magtumong pagpataas sa kita sa mga mag-uuma, pagpasaka sa abot ug paghimo sa mga mag-uumang komunidad nga malig-on sa mga kalamidad.

Busa, ang **Department of Agriculture (DA)** magtumong pagpadako sa pagkamabungahon niining sektor.

Pagpasaka sa abot ug produksyon sa mga produkto alang sa seguridad sa pagkaon:

Humay (MT/ha):
gikan **4 ngadto 4.08**

Puting Mais (MT/ha):
gikan **1.75 ngadto 2.26**

Cassava (MT/ha):
gikan **11.72 ngadto 15.76**

Bangus ('000 MT):
gikan **401.97 ngadto 459**

Tilapia ('000 MT):
gikan **313.38 ngadto 353**

Pagpasaka sa abot ug produksyon sa mga labi'ng mahinungdanong mga produkto:

Yellow nga Mais
(MT/ha):
gikan **4.17 ngadto 5.16**

Kape (MT/ha):
gikan **.64 ngadto .72**

Kakaw (MT/ha):
gikan **.45 ngadto .62**

Goma (MT/ha):
gikan **2.08 ngadto 2.51**

Baboy (million MT):
gikan **2.03 ngadto 2.10**

Manok (million MT):
gikan **1.57 ngadto 1.82**

Pagpasaka sa abot ug produksyon sa mga produkto nga ibaligya sa gawas sa nasud:

Saging (MT/ha):
gikan **20.7 ngadto 21.12**

Pinya (MT/ha):
gikan **40.67 ngadto 44.09**

Mangga (MT/ha):
gikan **4.71 ngadto 4.73**

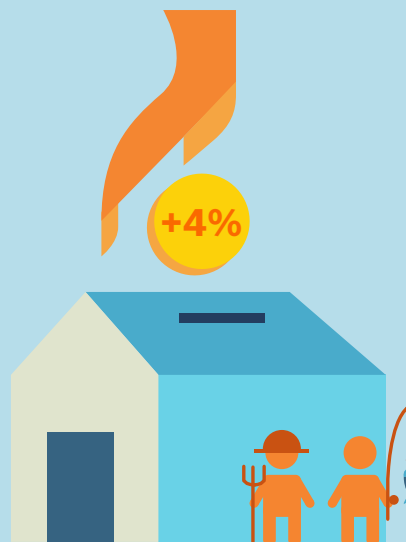
Abaka (MT/ha):
gikan **.50 ngadto .64**

GUSO (million MT/ha):
gikan **1.55 ngadto 1.71**

Note: Ang numero sa gidak-on sa produksyon dinhi nga panid lahi gikan sa numero sa panid 48. Ubang mga numero dinhi nga panid may kalabutan sa produksyon kada ektarya, samtang ang numero sa panid 48 maglakip sa kinatibuk-ang gidaghanon sa produksyon.

Ang **DA** magdugtong sa sektor sa agrikultura ug pangisda ngadto sa mga sektor sa industriya ug mga serbisyo aron pagtabang sa mga mag-uuma nga kuwang ug trabaho makakita ug dugang trabaho, ug sa ubang mga mag-uuma makakuha ug mga trabaho nga mas taas ug sweldo.

Ang kasagarang kita sa mga pamilya sa sektor kinahanglan mosaka sa 2 ngadto 4 ka porseynto sa 2016 gikan sa P17,582 sa 2009.

Ang **National Irrigation Administration (NIA)** maninguha pagpasaka sa produksyon sa agrikultura pinaagi sa pagpausbaw sa mga pasilidad ug mga serbisyo sa irigasyon:

■ 1,127,387 ka mga benepisyaryo makadawat ug supporta sa irigasyon.

■ 916,059 ka ektarya nga yuta mahatagan ug irigasyon sa panahon sa ting-huwaw.

■ 941,380 ka ektarya nga yuta mahatagan ug irigasyon sa panahon sa ting-ulan.

Ang **National Food Authority (NFA)** magtumong pagpalahutay sa kaigong gidaghanon sa pagkaon pinaagi sa pagbaton ug igong panagang (buffer) nga bugas:

■ 15-ka adlaw nga gikinahanglan nga daily rice consumption (DRC) buffer stock mabatonan sa bisan unsang panahon

■ 30-ka adlaw nga DRC buffer mabatonan sa Hunyo 30/Hulyo 1

Ang **Department of Agrarian Reform (DAR)** mipasalig pagpalambo sa seguridad sa paghuput ug yuta sa mga agrarian reform beneficiaries (ARBs):

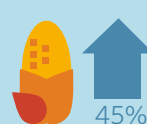

■ 69 sa kada 100 ka ARBs makadawat sa ilang Emancipation Patents/Certificate of Land Ownership Award

Ang **DAR** magtumong usab pagpausbaw sa pagkamabungahon ug mga kita sa mga ARBs:

■ Abot sa humay sa mga ARBs nga may irigasyon 15 porseynto mas taas kay sa nasudnong average

■ Abot nga mais sa mga ARBs 45 porseynto nga mas taas kay sa nasudnong average

■ 10 porseynto nga pagsaka sa tinuig nga kita sa mga ARBs ikumpara sa 2015

Ang Budget maninguha pagpadako sa mga abot sa agrikultura ug pagpasaka sa mga kita sa mga mag-uuma pinaagi sa pagpalambo sa imprastraktura sa nasud, pagpa-uswag sa mga kapasidad sa mga mag-uuma, pagdugtong sa sektor ngadto sa industriya, ug pag-apod-apod pag-usab sa mga umahan.

MGA PROGRAMA SA MGA PRODUKTO SA AGRIKULTURA

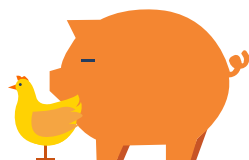
Ang sektor kinahanglan motubo ug kusog aron mas gamay na nga katawhan ang manginahanglang motrabaho sa umahan apan ang sektor sa gihapon makaani ug igo para sa nasud.

Programa sa Bugas

P7.1 B

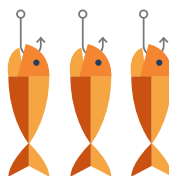
ipundo sa trabaho pagpakanap alang sa mga minus-nasilbihan nga mga umahan, pakusgan ang pangusisa ug pagpalambo sa teknolohiya sa humay, ug **pagpadako sa produksyon ngadto sa 20.09 milyones MT.**

Programa sa Kahayupan ug Manok

P1.2 B

mopadaghan sa produksyon sa **2.10 milyones MT nga baboy** ug **1.82 milyones MT nga mga manok.**

Programa sa Pangisda

P4.5 B

motabang sa mga mangingisda nga makakuha ug **4.92 milyones MT nga isda** ug ubang kapanguhaan.

Programa sa Mga Produktong Taas ug Balor

P2.9 B

mopaani ug mga produkto nga may taas ug balor sa merkado ug sa gawas sa nasud ilabina sa mga kabus nga lugar.

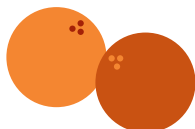
Maayong kalidad nga mga binhi ug mga pasilidad sa produksyon gamiton para makaani ug **9.5 milyones MT nga saging, 2.7 milyones MT nga pinya, 892 ka libong MT nga manga, 513 ka libong MT nga goma, 87 ka libong MT nga kape** ug **10 ka libong MT nga kakaw.**

Programa sa Mais

P2.3 B

para makaani ug **3.08 milyones MT nga puting mais** ug **6.78 milyones MT nga dilaw na mais.** Kini nga Budget mopakaylap sa paggamit ug hybrid nga mais, kasaba ug ubang lagutmon, mopalit ug kalidad nga mga binhi ug minus ug gasto nga mga teknolohiya, ug magtukod ug mga postharvest nga mga pasilidad sa mga dagkong lugar.

Programa sa Lubi

P1.3 B

pagagastuhon pagpataas sa maayong pagkatawo sa mga mag-uuma sa lubi ug pag-ani ug **2.11 milyones MT nga kopra.**

Pagpalambo sa Industriya sa Asukar

P1.8 B

pagsuporta sa Block Farm Program, nga magtumong pagpalakaw sa mga umahan sa asukar, paghimo sa **76.2 kilometro nga mga kalsada gikan sa umahan ngadto sa galingan (farm-to-mill roads),** pagpundo sa buhat sa R&D, paghatag kahigayunan sa pautang, ug pagtukod sa kapasidad sa mag-uuma.

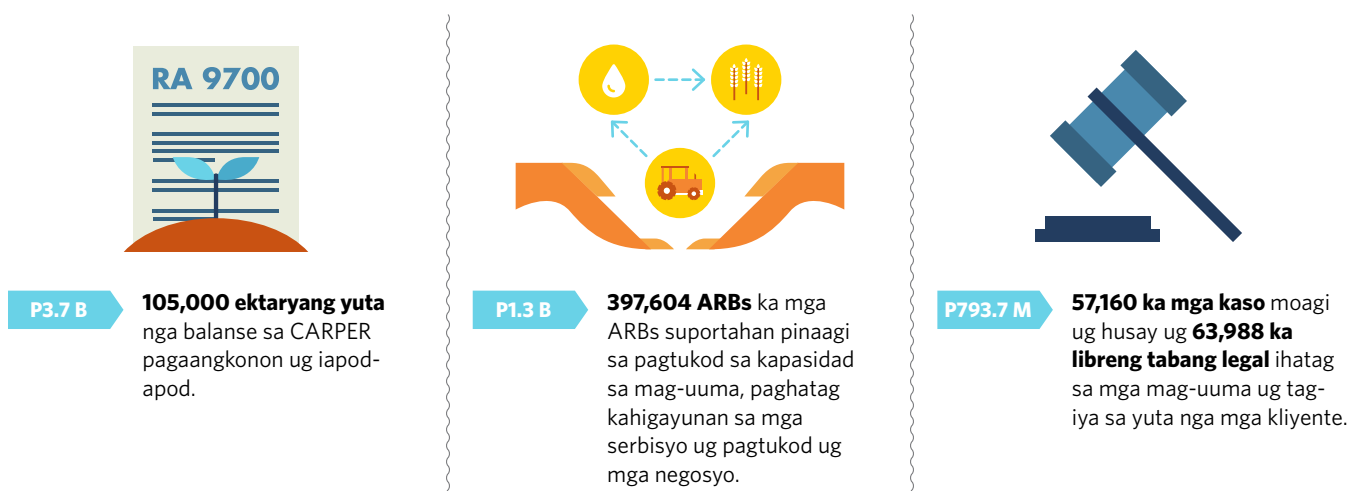
IMPRASTRAKTURA SA AGRIKULTURA

Ang mga ani kinaanglan mahatod sa mga merkado sa saktong panahon. Busa, mga **P35 bilyones** gigahin para sa mosunod nga mga proyekto:

AGRARIAN REFORM

Ang pag-apod-apod sa yuta nga ilang gitikad mohatod ug seguridad sa paghuput alang sa mga mag-uuma.

KALAMBOAN SA TURISMO

Ang Turismo makamugna ug mga trabaho ug magdala ug mga kita alang sa nasud.

Ang **Department of Tourism (DOT)** mipasalig paghimo ug usa ka industriya nga makahimong makipagkompetensya tibuok kalibutan pinaagi sa pagpalambo sa mga kita sa turismo, panarbaho ug pagpangabot sa mga turista:

■ Panarbaho sa turismo moabot ug 7.4 milyones sa 2016.

■ Mga pagpangabot sa mga langyaw moabot sa 10 milyones.

■ Mga pagpangabot sa mga lokal moabot sa 56.1 milyones.

■ Ang Gross Value Added sa turismo ngadto sa GDP mokabat sa kinatibuk-ang P1.1 trilyones.

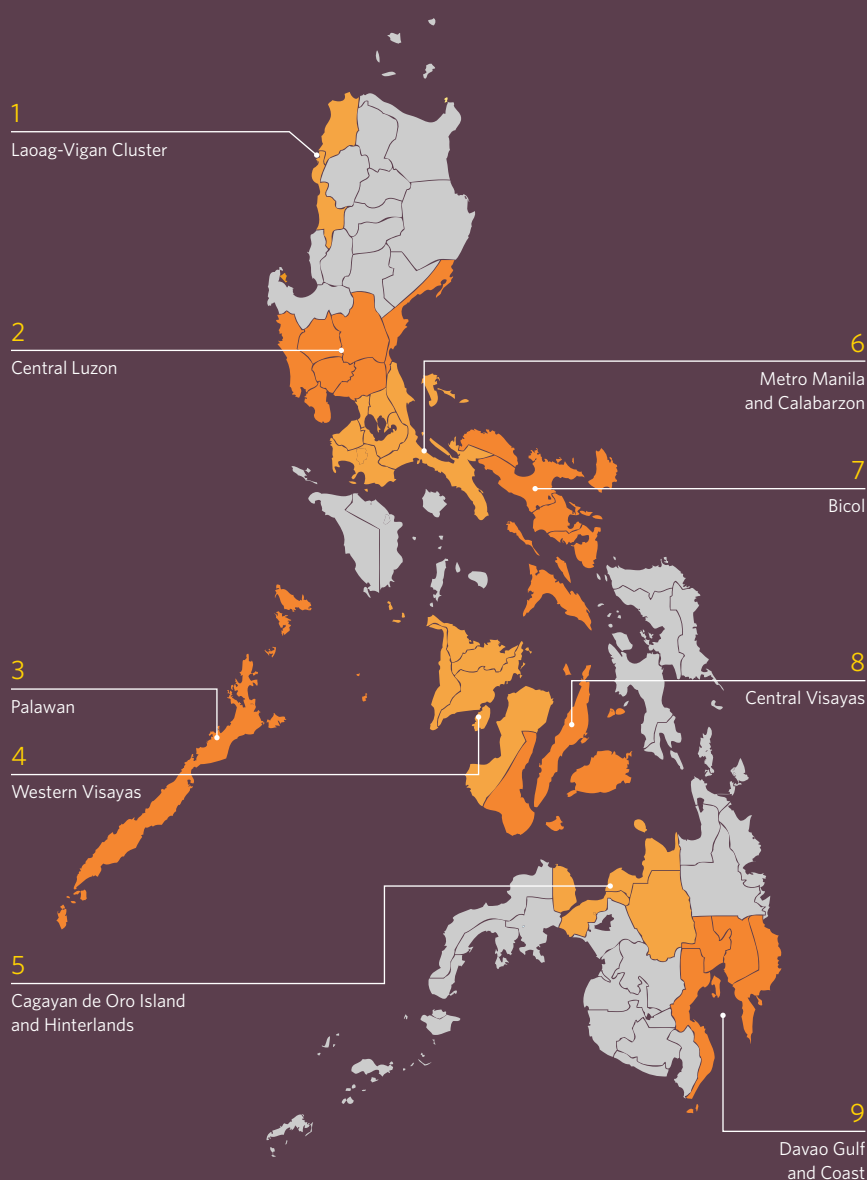
■ Ang **Tourism Promotions Board (TPB)** magpasalig nga mahimo ang Pilipinas isip pinili nga destinasyon aron mapadaghan ang mga turista gikan sa sulod ug gawas sa nasud.

■ Labing minus 5 milyones ka mga turista moanhi gikan sa mga merkado sa gawas sa nasud diin ang TPB maghimo sa iyang mga buhat sa pag-aghat.

Ang Budget maninguha pagpalambo ug siyam ka mga nag-unang pundok nga mga lugar (main cluster areas) ug uban pang masaaron nga mga destinasyon pinaagi sa epektibo nga branding promotion ug dagkong pagpalambo sa mga imprastraktura sa turismo.

ANG SIYAM KA CLUSTERS

MGA PAG-AGHAT SA TURISMO

Ang pagdani sa mga turista pagbiyahe libot sa nasud magkinahanglan ug pagpauswag nga paningkamot nga epektibong mobaligya sa Pilipinas ug moduso sa kultura sa nasud.

P2.7 B ipundo sa mga programa sa DOT:

■ Branding Campaign
(P1.2 bilyones)

■ Market and Product Development
(P497 milyones)

P1.6 B ipundo sa mga serbisyo sa TPB.

IMPRASTRUKTURA SA TURISMO*

Ang mga turista mas mahinangup sa kaanyag sa mga katingalahan sa nasud pinaagi sa gipaayong imprastruktura niini.

P7 B pagpamoderno sa mga airports.

P24 B pagtukod ug pagpaayo sa **22.6 kilometro nga mga kalsada** padung sa mga lugar nga pagaadtoon sa turista.

P112 M mopalambo sa mga pantalan.

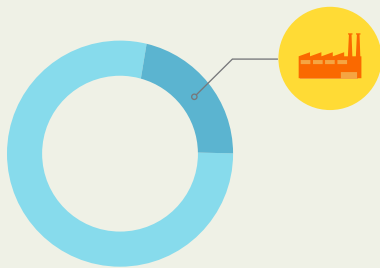
*Ang Budget naapil sa Transport Development Program

PAGSULBONG SA MANUFACTURING

Ang sektor sa manufacturing magpakita ug dakong potensyal sa paghimo ug kabag-uhan, makaamot sa ekonomiya, ug maayong makadugtong sa sektor sa agrikultura—ang nag-unang panginabuhian sa kadaghanan sa mga kabus nga Pilipino.

Ang Budget magpabuhi sa sektor sa manufacturing aron pagduso sa pagtubo sa ekonomiya.

Ang **Department of Trade and Industry (DTI)** mipasalig paghimo ug makakompetensya nga mga industriya nga labi'ng mahinungdanon sa industriyalisasyon sa nasud:

■ 24 porseynto sa GDP magagikan sa sektor sa manufacturing.

Ang **DTI** magseguro pagpalambo sa mga Micro, Small and Medium Enterprises (MSMEs):

■ 106,884 MSMEs sa mga sektor sa manufacturing, pagpamaligya, konstraksyon ug mga serbisyo, ang pagatabangan.

Ang **DTI** usab mipasalig pagpasaka sa mga pamuhunan:

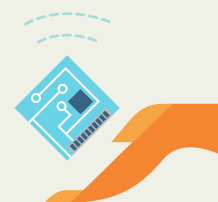
■ P678.6 milyones sa kinatibuk-ang giaprub nga mga pamuhunan gikan sa mga langyaw ug mga Pilipino.

Ang Budget mopalig-on sa sektor sa manufacturing pinaagi sa pagtabang sa mga negosyo pagpadagan nga hapsay ug pagdala sa elektrisidad ngadto sa mga potensyal nga mga merkado, ug uban pa.

DTI'S NEGOSYO CENTERS PROGRAM

P394 M mopatukod ug 168 ka mga Negosyo Centers, nga makahimo pagtabang sa 16,800 ka mga MSMEs.

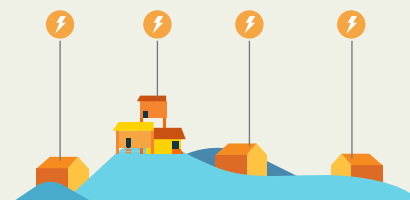
DOST'S SMALL ENTERPRISE TECHNOLOGY UPGRADING PROGRAM

P780 M mohatag sa 2,150 ka mga negosyo ug tabang sa teknolohiya ug paghimo ug kabag-uhan.

NEA'S SITIO ELECTRIFICATION PROGRAM

P1.8 B mohatod ug enerhiya sa 3,150 ka mga sityo.

DOE'S HOUSEHOLD ELECTRIFICATION PROGRAM IN OFF-GRID AREAS

P169 M mopasiga sa 5,400 ka mga panimalay.

TECHVOC UG MAS TAAS NGA EDUKASYON

TERTIARY EDUCATION

Ang pagtukod ug mga industriya nga makakompetensya manginahanglan ug mga may sarang ug katakus nga mga mamumuo. Busa, ang Budget maggahin ug dakong kantidad aron pagtudlo ug pagbansay sa mga mamumuo sa nasud.

Ang **Commission on Higher Education (CHED)** magtumong paghatag ug kalidad nga edukasyon nga nahasubay sa mga tumong sa malangkubong paglambo alang sa 2016:

■ Ang gidaghanon sa **Higher Education Institutions (HEIs)** nga misunod sa kinaminusan nga sukaranan sa CHED mosaka sa labing minus 3 porseynto gikan sa 1,640.

■ Ang kadaghanon sa HEIs nga magpatuman sa mga taktika sa mga nanag-unang mga programa sa CHED mosaka ug labing minus 1 poseynto gikan sa 556.

Ang **CHED** usab maninguha paghatag sa mga angayan nga mga estudyante ug kalidad nga tertiary education:

■ Ang mga nahatagan ug scholarship nga makatapus sa ilang mga kurso sa mga prayoridad nga mga program mosaka sa labing minus 1 porseynto gikan sa 13,937.

Ang **CHED** mipasalig paghimo ug pag-usisa (research) ug trabaho pagpakanap (extension work) patumong sa pagtubag sa mga panginahanglan sa agro-industriyalisasyon:

■ Ang gidaghanon sa napunduhan nga pag-usisa ug mga trabaho pagpakanap nga giila sa CHED mosaka sa labing minus 3 porseynto gikan 70.

Ang **University of the Philippines (UP)*** mohatag ug kalidad nga edukasyon angayan sa

pagkab-ut sa malangkubong paglambo:

■ Ang kasagarang passing rate sa mga graduwado sa UP sa mga programa nga anaay eksamin para lisensya mosaka gikan 79.8 porseynto ngadto 85.5 porseynto

2,025

■ Gidaghanon sa mga graduwado nga nakasulod sa mga trabaho nga may kalabutan sa ilang mga kurso

Ang **UP** maninguha paghatag ug mas dakong mga kahigayunan sa mga angayan nga mga Iskolar ng Bayan:

14,807

■ Ka mga estudyante sa mga prayoridad nga programa ang mahatagan ug tabang pinansyal

UP usab modasig sa kalidad sa mga pag-usisa nga makadasig ug ekonomikanhong pagkamabungahon ug paghimo ug kabag-uhan:

18 ka mga resulta sa R&D gihangyoan ug patente

27 ka mga resulta sa R&D gigamit sa mga industriya, LGUs, o sa mga komunidad

8 ka mga resulta sa R&D mahatagan ug patente o mapatigayon

48 ka mga buhat sa R&D sa agroindustriya ang namantala sa mga journal nga giila sa CHED

* Ang UP ania isip usa ka kananglitan; ang mga SUCs adunay lahi nga mga target.

TECHNICAL-VOCATIONAL EDUCATION

Ang **Technical Education and Skills Development Authority (TESDA)** maninguha paghimo sa mga graduwado sa Technical and Vocational Education and Training (TVET) nga mahimong makatrabaho.

■ 85 sa kada 100 nga graduwado sa TVET makadawat ug sertipikasyon

■ 63 sa kada 100 nga graduwado sa Technical-Vocational ang makatrabaho

Ang **Department of Labor and Employment (DOLE)** magseguro nga ang mga mamumuo makakita ug trabaho:

■ Mga benepisyaryo ubos sa Special Program for the Employment of Students nga migraduwar gikan sa mga technical-vocational o tertiary nga mga programa modaghan sa 1 ngadto 2 ka porseynto karong tuiga.

■ 8 sa ka 10 ka mga nangita ug trabaho ang makatrabaho.

Ang Budget magtumong pagpauswag sa kahibalo ug mga katakus sa mga mamumuo sa nasud nga gisangkapan ug maayo aron mahitugma sa gipanginahanglan sa mga industriya.

TECHNICAL-VOCATIONAL EDUCATION

Mga mamumuo—ilabina kadtong adunay nay pagbansaybansay sa technical-vocational—mas daling makasulod ug trabaho. Pinaagi sa mga scholarships, ang mga estudyante makahimo pagkuha ug mga pagbansaybansay nga gikinahanglan sa industriya:

Training for Work Scholarship Program (TESDA)

P2.2 B

maghatag ug mga pagbansaybansay sa katakus ngadto sa 232,210 ka mga enrollees ug magtabang sa 208,989 ka mga graduwado.

Special Training for Employment Program (TESDA)

P566 M

motabang sa 41,524 ka mga benepisyaryo nga makakuha ug specialty trainings depende sa gikinahanglan nga katakus sa ilang mga komunidad.

Private Education Student Financial Assistance (TESDA)

P200 M

maghatag sa 9,500 ngadto 21,053 ka mga benepisyaryo nga makakat-on ug mga katakus nga gikinahanglan sa mga bag-ong migitib ug gipanginahanglan nga mga trabaho sa lokal ug langyaw nga mga merkado.

JobStart Philippines (DOLE)

P107 M

mohatag sa 3,200 ka mga batan-on nga makakuha sa mga teknikal ug life skills training, mga kasinatian sa trabahoan ug matudloan (mentoring).

TERTIARY EDUCATION

Mga kabus apan angayan nga mga estudyante nga nanganduy pagkab-ut ug mas taas nga edukasyon makadawat ug mga scholarships aron makatungha sa mga nag-unang mga unibersidad ug kolehiyo:

Student Financial Assistance Program (CHED)

P2.3 B

mosuporta sa 166,906 ka mga estudyante nga adunay scholarships, grant-in-aids ug mga utang.

Expanded Students' Grants-In-Aid Program for Poverty Alleviation (CHED)

P2.5 B

mohatag sa 40,453 ka kabus apan angayan nga mga estudyante ug kahigayunan nga makakuha ug mga prayoridad nga mga programa nga giila sa CHED sa mga State Universities and Colleges (SUCs).

Tulong Dunong Program (DOST)

P853 M

mohatag tabang pinansyal ngadto sa 71,049 ka mga angayan nga mga estudyante nga nagtungha sa mga SUCs.

PAGPAKUNHOD SA RISGO SA KATALAGMAN

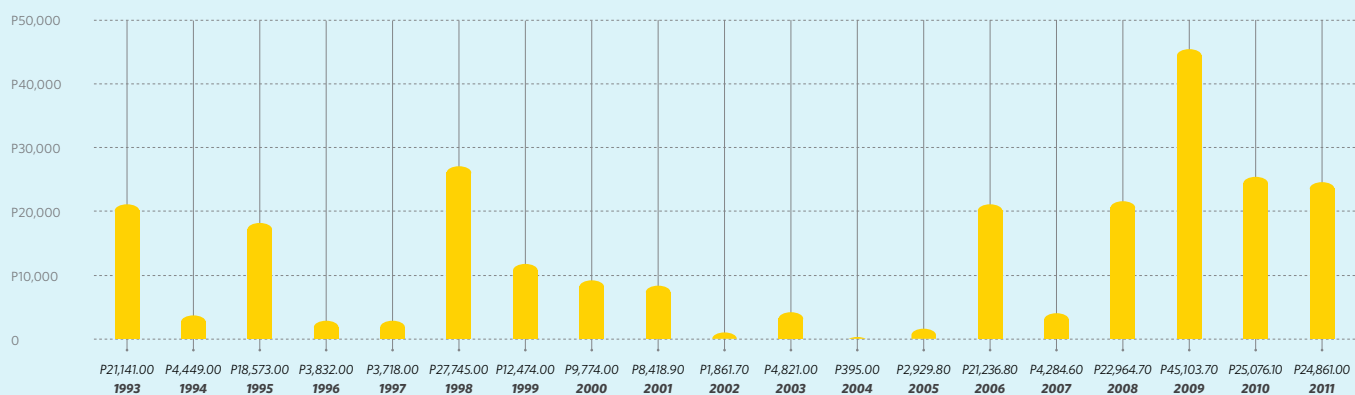
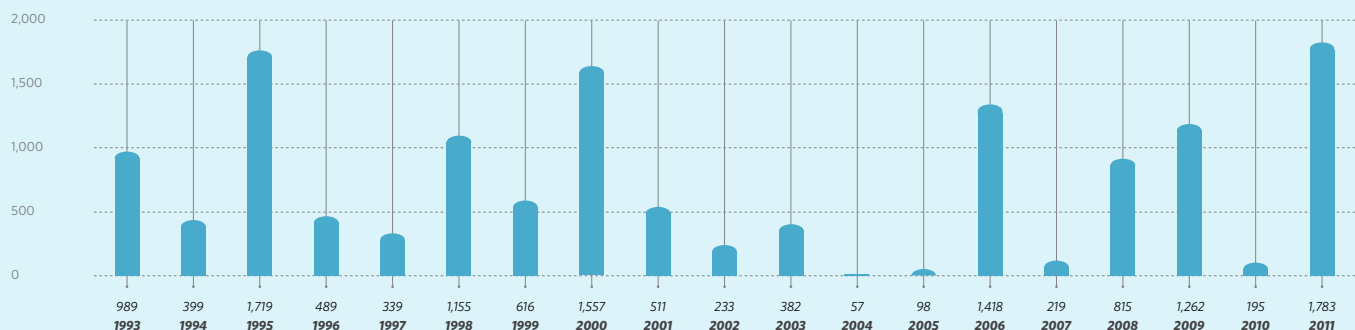
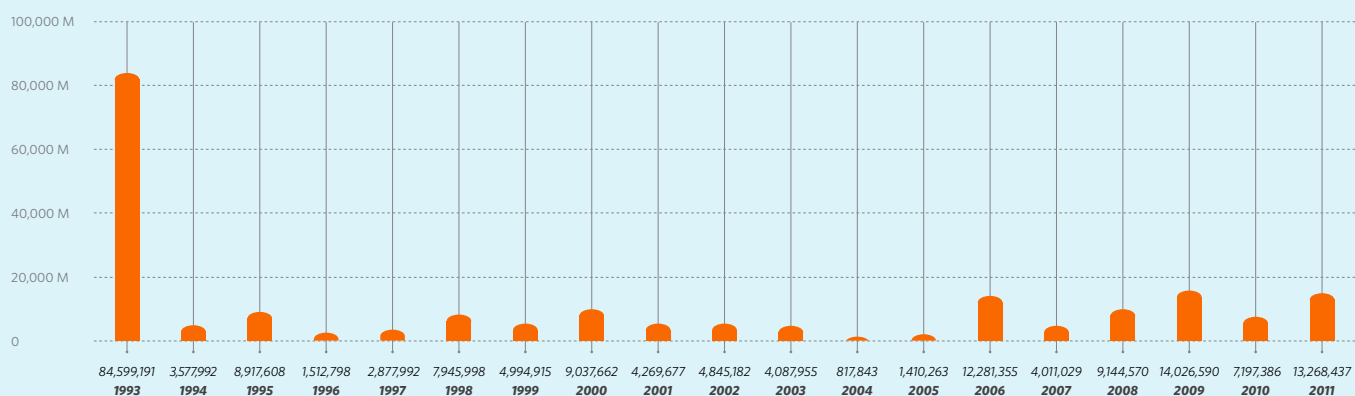
Ang pagpanalipod sa palibot magseguro sa ekonomikanhong kauswagan pinaagi sa pagtabang sa mga komunidad nga anaa sa risiko pagpahiangay sa mga “bag-ong kasagaran” (new normal) sa mga katalagman ug pagpakunhod sa mga paghapak sa mga kalamidad.

 Kinatibuk-ang Populasyon

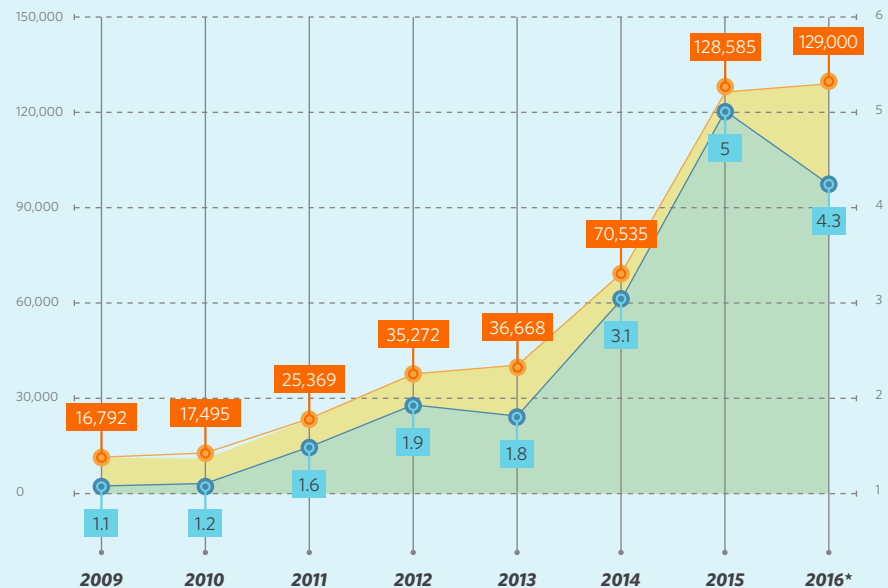
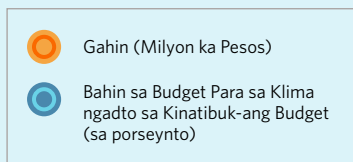
 Patay

 Kantidad sa Kadaut (sa Milyon ka Pesos)

Source: PSA

*Ang kagamhanan naggahin ug mas dako nga budget aron pagpakunhod sa kakuyaw sa katalagman, mga imprastraktura nga dili dali-dutlan sa klima ug pagsuporta sa mga biktima sa mga kalamidad.**

*Ang mga numero sa 2016 gikan sa Gisugyot nga Budget.

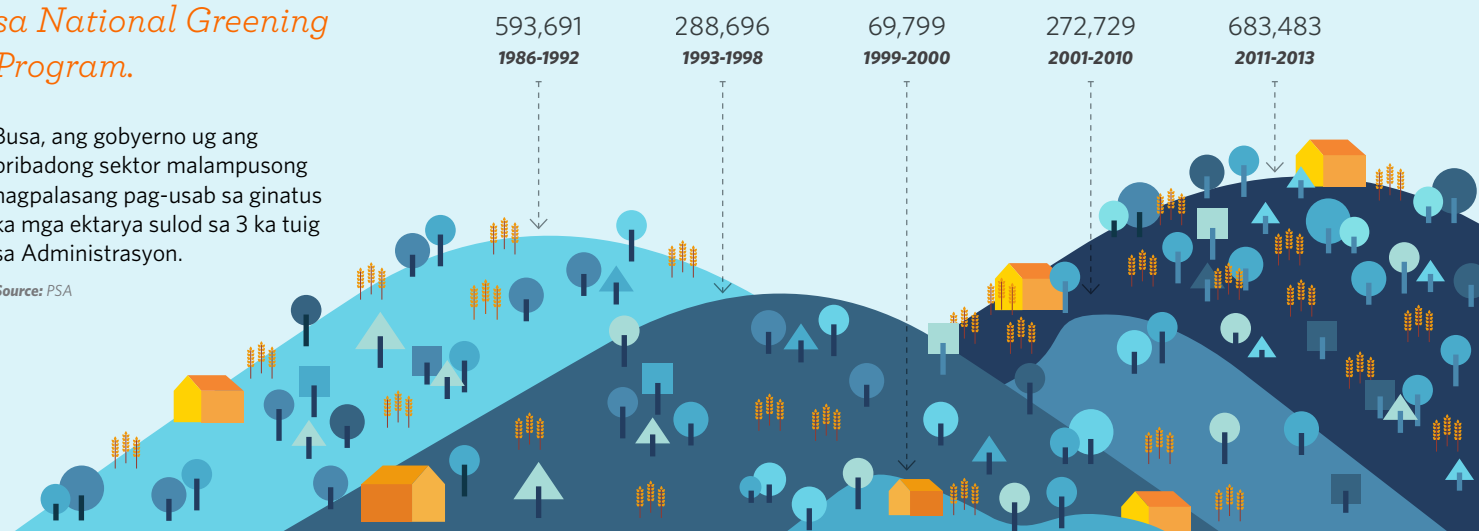
Source: World Bank

Ang Administrasyong Aquino nagpatuman sa National Greening Program.

Busa, ang gobyerno ug ang pribadong sektor malampusong nagpalasang pag-usab sa ginatus ka mga ektarya sulod sa 3 ka tuig sa Administrasyon.

Source: PSA

KINATIBUK-ANG LUGAR NGA NAPALASANG PAG-USAB SA GOBYERNO UG PRIBADONG SEKTOR (MGA EKTARYA)

BUILD BACK BETTER

Ang hasmag sa bag-ong mga kalamidad nagtukmod sa kagamhanan pagsagop sa programa sa Build Back Better nga maninguha pagtukod ug balik sa mga publikong imprastraktura ug mga komunidad alang sa mas dugang kalig-on.

Ang **Department of the Interior and Local Government (DILG)** mipasalig pag-andam sa mga komunidad alang sa mga katalagman:

■ **5 porseynto dugang LGUs** nga mosugyot sa mga programa sa Disaster Risk Reduction and Management ug Climate Change Adaptation.

Ang **Office of Civil Defense (OCD)** kinahanglan moseguro nga ang mga Disaster Risk Reduction and Management Councils (DRRMCs) sa mga probinsya, siyudad ug munisipalidad gipalig-on:

■ 80 porseynto sa kinatibuk-ang gidaghanon sa DRRMCs sa 22 ka mga pinakahuyang nga mga probinsya, 443 ka mga munisipalidad, 48 ka mga siyudad ug 12,391 ka mga komunidad nga nahimutang sa mga dagkong river basin nakapadugang sa ilang katakus, pagkaandam ug pagkamatubagon.

Ang **Department of Public Works and Highways (DPWH)** maglantaw sa usa ka mas luwas nga palibot pinaagi sa pagpanalipod sa mga kinabuhi ug kabtangan sulod sa 18 ka mga dagkong river basins ug 38 ka mga dagkong suba:

■ Mga lugar nga huyang sa pagbaha mokunhod sa 1.8 porseynto.

■ Ang gidaghanon sa mga mangamatay ug kantidad sa mga kadaut sa kabtangan mokunhod sa 1 porseynto.

■ Mga lugar nga lunupan sa baha mokunhod sa 1 porseynto.

¹ Former Calamity Fund

Sa pagpalambo sa kalig-on sa mga komunidad, ang kagamhanan magtumong paggasto sa mga kalihukan nga may kalabutan sa pagpangandam alang ug pagpahimutang pag-usab gikan sa mga katalagman:

P38.9 B

gigahin sa National Disaster Risk Reduction and Management Fund (NDRRMF) ¹.

Diin niini:

■ **P1 bilyon** pagagamiton alang sa People's Survival Fund.

■ **P18.9 bilyones** pagagamiton pagpahiuli sa maayong kahimutang ug pagtukod ug usab sa mga komunidad nga naigo sa Yolanda.

Pinaagi sa Budget, aktibong mga molupyo makahimo sa pagtukod ug balik nga mas maayo ug mas luwas nga komunidad nga giguba sa mga katalagman.

Ang Yolanda Comprehensive Rehabilitation and Reconstruction Program

Sa P38.9 bilyones nga NDRRMF, P18.9 bilyones motabang sa mga komunidad nga naingin sa Yolanda. Kini nga Budget moadto sa:

1
Department of Agriculture
P5.6 B

7
Department of Trade and Industry
P803 M

2
Department of Environment and Natural Resources
P420 M

8
Department of Transportation and Communications
P1 B

3
Department of Finance
P48 M

9
Commission on Higher Education
P541 M

4
Department of Health
P439 M

10
Housing and Land Use Regulatory Board
P29 M

5
Department of Labor and Employment
P1.1 B

11
National Commission on Indigenous Peoples
P62 M

6
Department of Tourism
P1.1 B

12
Philippine Coconut Authority
P7.7 B

P6.2 bilyones alang sa Quick Response Fund

Kini nga pundo motabang sa DA, DepEd, DILG, DOH, DND-OCD, DPWH, DSWD, DOTC ug NIA pagdala sa mga naigo sa katalagman nga mga komunidad balik ngadto sa naandan sa labing daling panahon.

PAGSUGAKOD SA RISGO

Ang gobyerno namuhunan sa mga programa nga mopalahutay sa usa ka makasugakod sa klima nga palibot pinaagi sa pagpalig-on sa katakos sa pagpahiangay sa mga komunidad.

Ang Budget magsuporta sa research and development sa modernong pagmapa ug sayo nga sistema sa pagpahimangno, ingon man usab sa pagtukod ug makasugakod sa katalagman nga imprastraktura.

Ang **Department of Science and Technology (DOST)** mipasalig paghatag sa mga komunidad ug importanteng mga impormasyon paghimo nila nga igong makaandam kung moigo ang katalagman:

- 28 ka huyang nga mga probinsya makakuha sa mga scientific weather-related impormasyon ug mga serbisyo pinaagi sa Philippine Atmospheric, Geophysical, and Astronomical Services Administration (PAGASA).

Ang **Metro Manila Development Authority (MMDA)** ug DPWH motubag sa pagbaha pinaagi sa hapsay nga paglabog sa basura:

- Mga bahaon nga mga lugar mokunhod sa 10 porseynto.
- Tubig sa baha mohubas sulod sa 40 minutos ngadto 1 ka oras.
- Waste diversion rate sa mga LGUs mosaka sa 12 porseynto.

Ang **Department of Environment and Natural Resources (DENR)** motabang sa mga komunidad nga dali maigo sa mga linog ug pagdahili sa yuta:

- 22,028 ka mga barangay mokat-on unsaon paggamit sa geohazard mapping.

Ang mga komunidad kinahanglan makahimo pagbarog sa ilang kaugalingon human sa paghasmag sa mga katalagman. Ang Budget magtumong pagpakunhod sa pagbaha, pagtanum ug balik sa mga lugar nga wala nay lasang, ug paghatag sa mga komunidad ug mga mapa ug ubang kasayuran aron pagtubag ug dali sa mga katalagman.

Flood Control and Drainage

P59 B moadto sa DPWH pagtukod ug pag-amping sa 1,090 ka mga istraktura sa tibuok nasud.

P503.8 M motabang sa MMDA pag-ayo ug pagtukod ug 66 ka mga istraktura sa baha ug agianan sa tubig (drainage) sa Metro Manila.

Kini nga mga proyekto maninguha pagpakunhod sa pagbaha sa 18 ka nga dagkong river basins, ubos sa lebel sa dagat nga mga lugar ug ubang makuyaw nga mga lugar.

National Greening Program

Kini nga programa maninguha pagsagang sa mga epekto sa polusyon sa hangin, pagpakunhod sa nagkanaog nga baha ug pagpugong sa pagkutkut sa yuta.

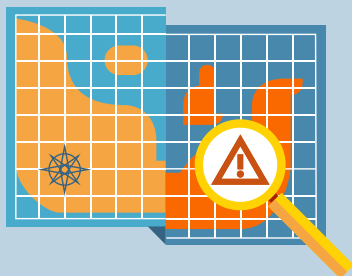
P8.2 B moadto sa DENR aron pagpalit ug 415.46 milyones ka mga binhi nga itanum sa sobra 246,524 ektaryang luna.

Clean Air Regulation

Kini nga programa maninguha pagpaniid sa kalidad sa hangin sa mga dagkong dakbayan.

P280 M pagagamiton pagbutang sa 28 ka tinuud-nga-oras nga mga istasyon nga mamaniid sa kalidad sa hangin (air quality monitoring stations).

Geohazard Assessment Program

Kini nga programa magsuporta sa pagbansaybansay sa mga LGUs ug mga komunidad sa paggamit sa mga data ug mapping tools aron mas maayo ang pagtubag sa mga katalagman ug kalamidad.

P397 M pagagastuhon sa:

■ Pagtudlo sa 22,028 ka mga barangay sa paggamit sa geohazard nga mga mapa.

■ Paghimo ug pagbanabana sa kahuyangan ug risiko sa 200 ka mga munisipalidad.

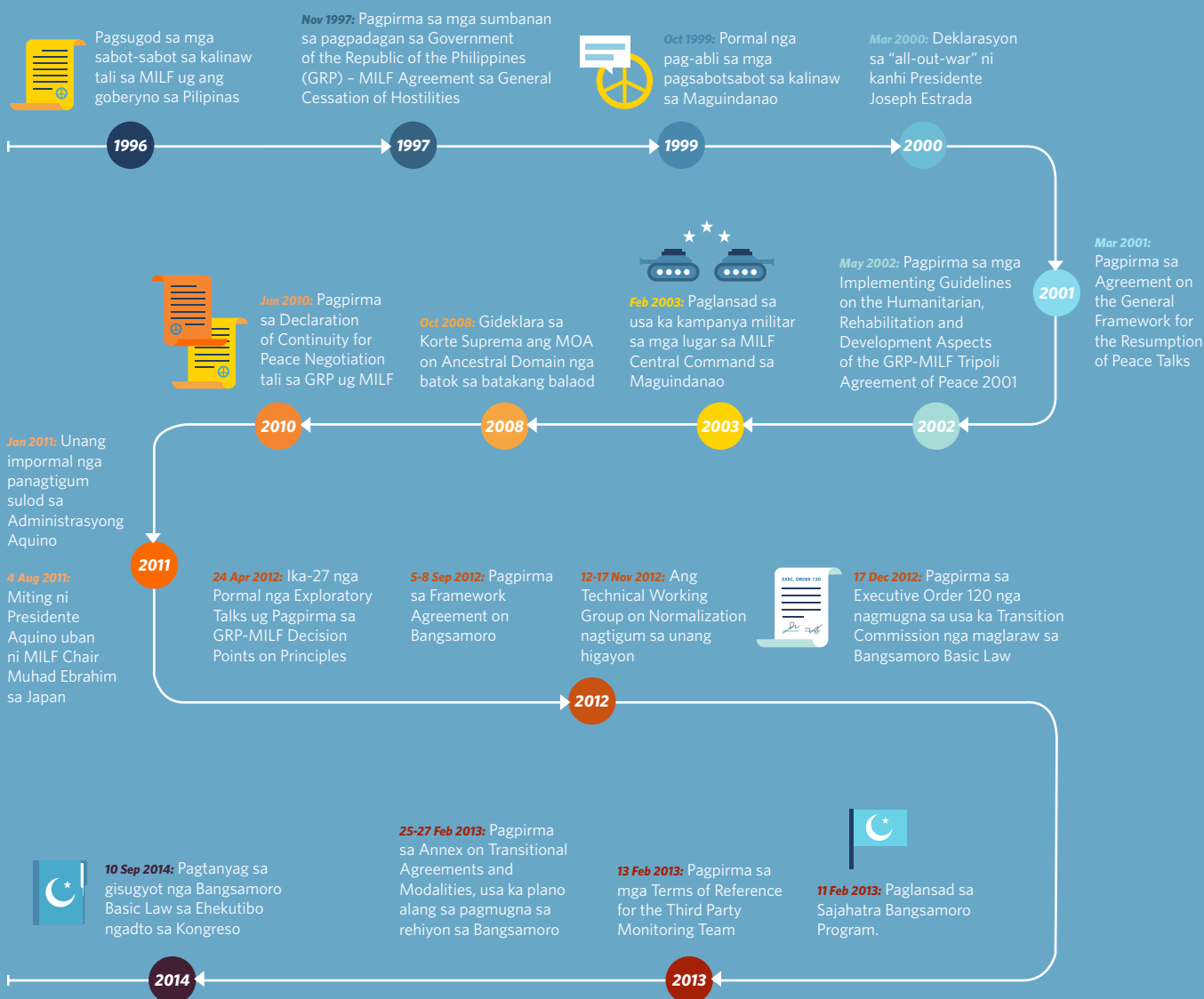
■ Paghatag ug 101,000 ka mga kopya sa 1:10,000 nga mga mapa.

■ Paghimo ug subsurface nga pagbanabana sa 15 ka mga siyudad/ munisipalidad.

KALINAW UG SEGURIDAD

Ang Administrasyong Aquino makanunayong nagpadayon sa proseso sa kalinaw (peace process) pagtabang sa mga komunidad nga naguba tungod sa gubot pagbalik ngadto sa malinawong mga kahimtang. Ang dakong kahitaboan niini nga inisyatibo mao ang kasabutan sa kalinaw (peace agreement) uban sa Moro Islamic Liberation Front (MILF).

Source: OPAPP

Ubang mga sabot-sabot sa kalinaw usab ang nagpadayon nga may positibong mga resulta.

Source: OPAPP

MNLF*	Ang kagamhanan ug ang MNLF magpadayon sa usa ka praktikal nga panagtambayayong pagkompleto sa pagpatuman sa mga kasabutan padulong sa usa ka malukupon nga solusyon sa isyu sa Bangsamoro.
CPP-NPA-NDF**	Mga paningkamot pagpalihok paabante sa mga sabot-sabot sa kalinaw magpadayon.
CBA-CPLA***	Closure Agreement napirmahan; ang pagpatuman hapit na makompleto
RPM-P/RPA/ARB****	Ang duha ka partido moapil diha sa mga paningkamot pag-andam sa mga komunidad alang sa pagpirma ug pagpatuman sa Closure Agreement.

MAS MAAYONG PAGKADAYAG SA KAPULISAN

Ang mga pulis makahimo na karon ug mas maayo nga pagpanalipod sa kada molupyo sa pagduol sa sulundon sa proporsyon sa pulis ngadto sa populasyon: 1 ka pulis kada 500 ka Filipino.

Sources: PSA, PNP

*Moro National Liberation Front

**Communist Party of the Philippines-New People's Army-National Democratic Front

***Cordillera Bodong Administration-Cordillera People's Liberation Army

****Rebolusyonaryong Partido ng Manggagawa-Pilipinas/Revolutionary Proletarian Army/Alex Boncayao Brigade

KALINAW UG KALAMBOAN

Sa pagtukod sa kalinaw, ang gobyerno magtumong sa epektibo ug dayon nga pag-atiman sa mga butang nga makatampo sa mga armadong panagbangi sa sulod sa nasud (internal armed conflicts).

Ang mga komunidad sa samok nga mga lugar makakab-ut sa ilang gitinguha nga kalidad nga kinabuhi sa higayon nga masulbad sa gobyerno ang internal nga kasamok.

Ang kagamhanan mopadayon pagpadayon sa mga sabot-sabot sa kalinaw uban sa mga grupo nga may internal nga armadong kasamok pinaagi sa OPAPP:

■ Mga paghisgot sa kalinaw uban sa CCP/NPA/NDF bahin sa pagpakunhod sa mga armadong pagpanlupig batok sa mga sibilyan

■ Pagsabot-sabot uban ang MILF sa Bangsamoro Transition Authority.

■ Pag-monitor sa pagpatuman sa Comprehensive Agreement on Bangsamoro.

■ Pag-monitor sa pagpatuman sa Annex on Normalization.

■ Representasyon para sa MNLF sa Transition Authority.

Ang mga ahensya sa gobyerno maghugpong aron paghatod sa katilingbanong mga serbisyo ngadto sa mga lugar nga may kagubot.

■ Pagpalig-on sa mga institusyon nga motubag sa mga butang mahitungod sa mga katungod sa tawo, mga lumad, pagmina ug agrarian reform

■ 100 porseynto sa mga programa nga may kalabutan sa proseso sa kalinaw mahimo uban sa mga pamaagi nga sensitibo sa kagubot

■ 100 porseynto sa mga lugar nga nakaprograma sa PAMANA (Payapa at Masaganang Pamayanan) makadawat ug mas maayong nag-unang mga serbisyo

■ 100 porseynto sa mga programa nga gitumong pagpalambo sa kalig-on sa mga katawhan napatuman

Samtang ang mga sabot-sabot sa kalinaw magpadayon, ang mga komunidad nga naguba tungod sa gubot gitukod na pag-usab aron sila makabalik sa naandan.

Suporta alang sa Bangsamoro Peace Agreement

P388.3 milyones ang mohatag ug mga kahigayonan sa mga mamalhin nga mga kasundaluhan ug mga napahawa nga mga pamilya pinaagi sa pagpatuman sa Annex on Normalization

Ang Programa sa PAMANA

Ang mga komunidad nahimong mga lugar na anaay giyera (war zones) tungod sa kawad-on, way kaangayan ug uban pa nga mga isyu. Busa, dul-an P12.8 bilyones ang motubag sa mga panginahanglan sa mga komunidad ubos sa kasamok pinaagi sa mosunod:

PUBLIKONG KALUWASAN UG PAGPANALIPOD SA TERITORYO

A

ng usa ka luwas ug seguro nga palibot ang yawe pagpalahutay sa mga katilingbahon ug ekonomikanhong ganansya sa nasud.

Ang **Philippine National Police (PNP)** mipasalig pagdala sa kalinaw sa katawhan pinaagi sa pagpalambo sa kaluwasan sa komunidad:

- 66 sa kada 100 ka Filipino kinahanglan mobati ug kaluwas base sa National Safety Index.
- Ang Nasudnong Timaan sa Gidaghanon sa Krimen kinahanglan moubos ngadto sa 37.11 porseynto gikan sa 39.06 porseynto.
- 30 sa kada 100 ka krimen kinahanglan masulbad, base sa Crime Solution Efficiency Rate.

Ang **Bureau of Fire Protection (BFP)** maninguha pagpanalipod sa katawhan gikan sa mga insidente sa sunog:

- 0 ngadto 1 ka insidente sa sunog sa kada 10,000 sa populasyon
- 0 ngadto 1 ka pagkawala sa kinabuhi sa kada 200,000 sa populasyon
- 0 ngadto 1 masakitan sa kada 100,000 sa populasyon

Ang **Philippine Army, Philippine Air Force** ug ang **Philippine Navy** mipasalig nga ang tanan nilang mga sakyanan andam sa misyon:

- 90 porseynto sa tanan Army Ground Force Units ang mahatagan ug hiniusang mga mando (Unified Commands)
- 85 porseynto sa tanan Air Force Units ang mahatagan ug hiniusang mga mando (Unified Commands)
- 100 porseynto sa tanan Navy Units ang mahatagan ug hiniusang mga mando (Unified Commands)

Ang kalamboan mahimong lig-on nga mahitabo sa mga komunidad nga walay kasamok.

Ang Budget magpadayon nga ang kalamboan mahimo lamang mahitabo kung ang katawhan libre sa krimen ug mga hulga.

Publikong Kahusay ug Kaluwasan

PNP

P73.6 B

paghimo ug 7.2 milyones ka mga foot patrol ug 6.28 milyones ka mobile patrol.

P609 M

paghimo ug 802,201 ka mga imbistigasyon.

BFP

P1.6 B

maghimo ug mga programa sa paglikay sa sunog.

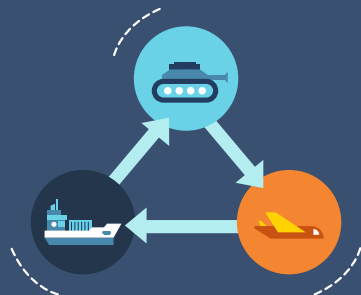

P7.7 B

maghimo ug mga kalihukan sa pagsumpo sa sunog ug mga imbistigasyon.

Pagpalig-on sa Pagpanalipod sa Teritoryo

Ang AFP makadawat sa mosunod nga suporta:

Philippine Army

P47.5 B

pagsustento sa 189 ka tactical battalions.

Philippine Air Force

P16.4 B

pag-amping sa 140 supportable aircraft.

Philippine Navy

P16.3 B

pagsustento sa 124 ka andam-sa-misyon nga grupo sa mga sakyanan sa dagat.

ANG BUDGET CYCLE

① PAGPANGANDAM

Budget Call

ENERO SA NAUNANG FISCAL YEAR (FY)

Ang pag-andam sa Budget magsugod sa Budget Call, nga maghanay sa mga sukaranan ug mga pamaagi aron paggiya sa mga ahensya sa pag-andam sa ilang mga gisugyot nga budget. Kini maglakip sa **Budget Priority Framework** nga mag-ila sa prayoridad nga mga programa ug mga lugar diin ang mga pundo kinahanglan mapunting.

Pakiglambit sa Katawhan

ENERO-MARSO SA NAUNANG FY

Ang mga ahensya molambigit sa katawhan sa ilang pag-andam sa ilang mga gisugyot nga budget, pinaagi sa mga mekanismo sama sa **Budget Partnership Agreements** uban sa mga civil society organizations ug **Bottom-Up Budgeting**.

Pagbudget sa mga Programa

ENERO SA NAUNANG FY

Mga ahensya nga mag-una ug maka-amot alang sa kada programa nga prayoridad sa gobyerno (panangitan, turismo) magpulong-pulong ug maghiusa sa ilang mga gisugyot nga budget sa ahensya aron makab-ot ang gitumong nga mga resulta.

Mga Sugyot sa mga Ahensya

MARSO SA NAUNANG FY

Ang mga ahensya mopasa sa ilang mga gisugyot nga mga budget pinaagi sa **Online Submission of Budget Documents**, usa ka bag-o nga pasilidad nga gipahimutang sa DBM.

Mga Pagdangog ug Pagsusi sa Budget

ABRIL-HUNYO SA NAUNANG FY

Ang mga ahensya motanyag sa ilang mga gisugyot nga mga budget sa Technical Budget Hearings. Human pagsusi sa kada gisugyot nga mga budget, ang mga DBM technical bureaus mopresentar sa ilang rekomendasyon sa Executive Review Board, nga ginapangunahan sa DBM Secretary ug mga opisyal sa Departamento.

Pagtanyag ngadto sa Presidente

HUNYO SA NAUNANG FY

Ang DBM, Department of Finance ug ang National Economic and Development Authority motanyag sa gisugyot nga Budget sa Presidente ug sa Gabinete alang sa panaghisgot ug pag-uon.

Consolidation, Validation, Confirmation

HUNYO SA NAUNANG FY

Ang DBM mohimatuud sa naaprub nga mga budget sa ahensya ug mohiusa niini sa sulod sa Budget of Expenditures and Sources of Financing (BESF) ug ubang mga dokumento sa budget.

④ PAGKAMAY-TULUBAGON

Audit

SULOD SA MOSUNOD NGA FY

Ang Commission on Audit (COA) mosusi ug balik sa mga accounts sa kada ahensya pagseguro sa ilang pagkamay-tulubagon diha sa paggamit sa mga publikong pundo. Ang DBM mogamit sa mga Audit Reports sa COA sa pagmatuod sa mga agi sa ahensya, pagtino sa budgetary level sa mga ahensya, ug pagtubag sa mga isyu sa paggamit sa mga pundo.

Mga Report sa Tunga ug Pagkatapos sa Tuig

SEPTEMBRE SA FY UG SULOD SA SUNOD FY

Ang Development Budget Coordination Committee (DBCC) mopadayag ug mga taho sa mga kalamboan sa macroeconomic, ang kahimtang sa panalapi sa nasudnong kagamhanan, ug ang performance sa dagkong mga programa ug mga proyekto.

Pagsubay

SA KINATIBUK-AN

Ang mga technical bureaus sa DBM maghimo ug regular nga pagsuta sa mga pinansyal ug pisikal nga agi sa mga ahensya itandi sa ilang mga targets. Dugang pa, ang DBM magpadala ug mga **Account Management Teams** sa mga dagkong departamento aron mabinantayong mapanid-an sa ilang mga agi ug aktibong matubag ang mga makalangan.

Publikong Pagpadayag

SA KINATIBUK-AN

Ipadayag sa mga ahensya ang gikinahanglan nga mga taho ug mga importaneng impormasyon sa budget sa ilang mga websites pinaagi sa ilang mga **Transparency Seals**. Ang DBM, DoF ug NEDA kasagaran mopagawas sa mga taho sa kahimtang sa pagpatuman sa budget ug hulagway sa panalapi.

Mga Taho sa Pagkamay-Tulubagon

BINULAN O KADA KWARTER

Ang pagkamay-tulubagon sa Budget magsugod uban sa paghimo ug mga targets nga ang mga ahensya gikinahanglan manubag. Pagsugod sa 2014, ang GAA ubos sa Performance-Informed Budget nga rehimen maglakip na karon sa mga targeted outcomes, mga resulta ug performance indicators sa kada ahensya.

Performance Targets

ENERO SA FY (UBAN ANG GAA)

Ang mga ahensya mopasa ug mga Financial Accountability Reports binulan o kada kwarter, sumala sa gikinahanglan sa DBM ug COA. Ang DBM usab manginahanglan sa mga ahensya pagpasa sa kada kwarter sa Physical Reports of Operation pagtaho sa mga resulta nga nahatod sa paggamit sa maong mga pundo.

② PAMALAOD

Ang Budget sa Presidente

HULYO SA NAUNANG FY

Ang Presidente mopasa sa gisugyot nga Budget human sa State of the Nation Address, nga gitakda sa 1987 Konstitusyon.

Mga Deliberasyon sa Kongreso

AGOSTO-OKTUBRE SA NAUNANG FY

Ang House Committee on Appropriations maghimo ug publikong mga pagdungog sa gisugyot nga Budget. Human niini, kini mopangama sa iyang giduso nga General Appropriations Bill (GAB) sa atubangan sa sesyon. Ang Kongreso mopadala sa giaprubahan nga GAB ngadto sa Senado.

Mga Paglantugi sa Senado

SEPTEMBRE-NOBEMBRE SA NAUNANG FY

Ang Senado maghimo ug iyang kaugalingong committee hearings ug mga deliberasyon sa GAB sa sesyon. Pagpadali sa proseso, ang Committee on Finance sa Senado kasagaran magsugod sa mga pagdungog sa dili pa ang Kongreso pormal nga mopasa sa GAB.

Bicameral Deliberations

NOBEMBRE-DESIEMBRE SA NAUNANG FY

Human ang Kongreso ug Senado moaprub sa ilang mga hubad sa GAB, sila taga-tagsa magporma ug usa ka talay sa mga magbabalaod nga motukod sa Bicameral Conference Committee, nga maoy maghigut ug mopahiuon sa mga nagkasumpaki nga mga probisyon.

Panghimatuud ug Pagpalista

DESIEMBRE SA NAUNANG FY

Ang Gipahiuon o "Bicam" nga bersyon sa GAB ipasa ug balik ngadto sa Kongreso ug Senado, nga moboto pag-aprubar sa katapusang GAB. Ang duha ka mga kapulongan mopasa o "mopalista" sa naaprub nga GAB ngadto sa Presidente.

Pagkahimong Balaod

DESIEMBRE SA NAUNANG FY

Ang pagkahimong balaod sa Budget matapos dihang mopirma ang Presidente sa General Appropriations Act (GAA). Sa dili pa niini, ang Presidente mahimong mosalikway o mohimo ug mga kondisyon alang sa pagpatuman sa pipila sa mga butang sa GAA, kini nga mga kondisyon naapil sa Veto Message sa Presidente.

③ PAGPATUMAN

Cash Allocation

ENERO (COMPREHENSIVE) UG SA KINATIBUK-AN

Ang DBM mohatag ug mga pagtugot sa paggasto (disbursement authorities), sama sa Notice of Cash Allocation (NCA) paghatag sa ahensya ug pagtugot pagbayad sa mga obligasyon niini.

Paggasto

SA KINATIBUK-AN

Mga kwarta nga gikan sa Treasury ang ibayad sa mga obligasyon sa gobyerno. Uban sa **Expanded Modified Direct Payment Scheme**, kadaghanang mga transaksyon sa gobyerno pagbayad mahimong wala na maggamit ug checkless ug cashless.

Obligasyon (Pagpuhalay ug Pagtugyan)

SA KINATIBUK-AN

Ang mga ahensya nga mahiagum ug mga obligasyon, nga pagabayran sa nasudnong gobyerno, sa ilang pagpatuman sa mga programa, mga kalihukan ug mga proyekto. Ang mga ahensya mahiagum ug mga obligasyon kung, pananglitan, sila mokuha ug bag-ong mga tawo o mosulod ug usa ka kontrata uban sa mga suppliers sa mga produkto ug mga serbisyo (tan-awa usab ang Early Bidding).

Pagpagawas sa Bahin

ENERO (COMPREHENSIVE) UG SA KINATIBUK-AN

Ang DBM mohatag sa mga gahin ngadto sa mga ahensya aron pagtugot sa ila pag-angkon ug mga obligasyon. Uban sa **GAA-as-Release Document**, ang nahimong balaod nga Budget mismo ang magsilbi isip pagpagawas sa gahin alang sa tanan nga butang sa budget gawas niadtong nasulod negative list, nga nagkinahanglan ug usa ka Special Allotment Release Order (SARO).

Programa sa Budget

NOBEMBRE-DESIEMBRE SA NAUNANG FY

Ang mga Ahensya mopasa ug Budget Execution Documents (BED) paglatid sa ilang mga plano sa panalapi ug mga performance targets alang sa tuig. Ang DBM mohiusa niining mga plano ngadto sa programa sa budget, nga magbahinbahin sa mga gahin ug pagpagawas sa salapi alang sa matag buwan sa tuig.

Sayo nga Bidding alang sa Imprastraktura

OKTUBRE-DESIEMBRE SA NAUNANG FY

Ang Department of Public Works and Highways (DPWH) ug ubang mga ahensya nga mopatuman ug mga proyekto sa imprastraktura motanyag sa ilang mga proyekto – pero dili pa mohatag ug mga kontrata – sa dili pa mahimong balaod ang GAA. Ang sayo nga pagpuhalay magtugot sa mga ahensya pagtugyan sa ilang giaprub nga mga proyekto sa labing sayo sa unang adlaw sa bag-ong piskal nga tuig.

ASA ANG BUDGET DATA?

Ang pagpaniid sa agi sa paggasto sa nagkalain-laing ahensya magkinahanglan sa pagpangita ug pagsubay sa mga data nga importante sa imong trabaho. Kahibalo ka ba nga mga importanteng mga papeles sa budget gipadayag na online bisan sa wala pa ang kagamhanan mosulod sa panahon sa Freedom of Information?

Sukad 2012, ang Nasudnong Budget nagmando sa ahensya pagpadayag sa importanteng papeles sa budget aron makahimo kamo, ang katawhan, paghimo sa mga ahensya nga may-tulubagon alang sa responsable nga paggasto sa publikong mga pundo.

Kini nga mga dokumento, gikan sa giaprub nga budget sa ahensya ngadto sa taho sa kahimtang (status report) sa proyekto ngadto sa mga kontrata, gi-upload sa **Transparency Seal** sa kada ahensya.

Pangitaa ug i-click kining tab o hulagway:

LISTA SA MGA IMPORMASYON NGA MAKITA SA SELYO:

1. IMPORMASYON SA AHENSYA

Kini nga dokumento maglakip sa mga gimando ug gimbuhaton sa usa ka ahensya ug maghatag ug mga ngalan sa iyang mga opisyaes ug ilang mga contact information.

2. MGA PLANO UG MGA REPORT

Kini nga mga dokumento gilangkub sa lain-laing pinansyal ug pisikal nga mga taho sa usa ka ahensya.

Budget Execution Documents

Kini nga mga dokumento gipasa sa dili pa ang usa ka ahensya makapatumon sa iyang budget ug magsilbing plano o blueprint sa ahensya.

■ **Pisikal ug Pinansyal nga Plano:** Maglakip sa mga pisikal nga targets sa mga serbisyo sa usa ka ahensya ug iyang katukma nga budget sa kasamtangan ug sa miaging mga tuig.

■ **Binulan nga Programa sa Salapi:** Maghatag sa gibanabana nga binulan nga gikinahanglang gastuhon sa mga operating units sa usa ka departamento o ahensya.

■ **Lista sa mga Obligasyon (Dili pa gayud dihadhiha kinahanglanong bayaran):** Magdetalye sa mga bayronon sa gobyerno nga kinahanglan mabayaran dayon o sa umaabot.

8 IMPORTANTENG MGA DOKUMENTO SA BUDGET

Base sa 2015 Open Budget Survey (OBS), ang gobyerno sa Pilipinas karon makahimo na ug husto nga impormasyon sa budget nga magamit sa katawhan ug mopadayag sa walo ka mga importanteng mga dokumento sa budget sumala sa naandan. Kining mga dokumento makahimo nimo pagpaniid giunsa ang mga publikong pundo pagkolekta, pagbahin, paggasto ug pagkwenta.

1

Budget Priorities Framework

Kini nga dokumento mopatin-aw sa gibanabana nga mga kita, mga gastus ug utang sa kagamhanan base sa gipakaingon nga ekonomikanhong mga kahimtang, ingon man usab ang mga prayoridad nga mga programa ug mga probinsya nga ang kagamhanan naninguha nga mapunduhan pinaagi sa Budget nga gihimo. Ang OBS magtawag niini nga dokumento ang Pre-Budget Statement.

2

Ang Budget sa Presidente

Kini nga mga dokumento ang nakalakip sa Gisugyot nga Nasudnong Budget nga gisumite sa Kongreso aron maaprobahan; apil inin ang mga mosunod:

- **President's Budget Message:** Niini nga mensahe, ang Presidente mopatin-aw sa mga sugyot nga palisiya ug ang mga prayoridad nga gipakita sa gisugyot nga Budget.
- **Budget of Expenditures and Sources of Financing:** Gikinahanglan sa Konstitusyon, kini nga dokumento magpakita sa mga macroeconomic assumptions sa Budget, mga target sa kita ug utang, ug mga gastuhanan sumala sa pagklase-klase.
- **National Expenditure Program:** Gipadayag isip gisugyot nga balaodnon, kini nga dokumento maglakip sa mga tino nga mga programa, mga kalihukan, ug mga proyekto sa lain-laing ahensya nga magkinahanglan ug pundo ingon man usab ang mga performance targets sa mga ahensya.
- **Staffing Summary:** Kini nga dokumento maghatag impormasyon sa kasamtangang mga kawani ug wala butangi nga mga posisyon sa gobyerno, apil na ang ilang mga kantidad.
- **Teknikal nga Mantalaan (Technical Notes) sa Gisugyot nga Budget:** Kining nga mantalaan magpasabot sa mga macroeconomic assumptions, mga target sa panalapi, ug mga prayoridad nga gastuhan sa gisugyot nga Budget.
- **Fiscal Risks Statement:** Kini nga pahayag maghulagway sa ekonomikanhon, panalapi ug mga risiko sa klima nga giatubang sa kagamhanan; mga pamaagi pagtubag niining mga risiko ang gipahayag usab.

3

General Appropriations Act

Gitawag usab ug ang Nahimong Balaod nga Budget (Enacted Budget), ang GAA mao ang Budget nga giaprub sa Kongreso ug gipirmahan pagkabalaod sa Presidente.

Budget and Financial Accountability Reports

Kini nga mga dokumento ipasa sa usa ka ahensya sa binulan o kada kwarter aron paghulagway giunsa sa ahensya paggasto ang iyang budget ug giunsa niini pagtrabaho.

Quarterly Financial Report of Operations:

Magpakita giunsa sa ahensya paggasto ang iyang pundo alang sa kwarter.

Quarterly Physical Report of Operations:

Magpakita unsa nga mga proyekto sa ahensya ang nahuman/ nahatod na alang sa kwarter.

Quarterly Income Report:

Magdetalye sa tinuud nga koleksyon sa usa ka ahensya.

Monthly Statement of Allotments, Obligations, and Balances: Magpakita sa kasamtangang mga pagpagawas sa mga gahin nga gigamit sa ahensya.

Monthly Report of Disbursements:

Magpakita sa gitugot nga mga paggasto sa ahensya alang sa bulan.

3. REPORT SA KITA

Kini nga report magpakita sa kita nga naani sa usa ka ahensya, ilabina ang ilang tinubdan sa kita, mga targets, ug tinuud nga koleksyon. Ang ubang ahensya mobutyag usab sa ilang kita gikan sa off-budget accounts, pananglitan, ang DPWH.

4. GIAPRUB NGA MGA BUDGETS UG TARGETS

Kini nga report nagasaysay sa fiscal program sa kada ahensya, apil ang mga target nga abot sa usa ka tuig.

5. DAGKONG MGA PROGRAMA UG MGA PROYEKTO

Kini nga taho magpakita sa lista sa mga programa ug mga proyekto sa kada ahensya pinasubay sa lima ka Key Result Areas sa Administrasyong Aquino.

6. IMPORMASYON SA PAGPADANGAT

Kini nga taho magdetalye sa mga kalihukan sa pagpamalit sa kada ahensya alang sa tuig, apil ang:

Annual Procurement Plan: Maglakip sa usa ka lista sa mga produkto ug mga serbisyo nga paliton sa ahensya sa tuig, may kalabutan nga mga kantidad, ug modo sa pagpalit, ug uban pa.

Contracts Awarded: Maglakip sa titulo sa proyekto, mga ngalan sa midaug nga mga kontraktor, mga suppliers, o mga konsultant nga gihatagan, ug midaug nga presyo sa bid, ug uban pa.

5

Mga Report sa Pagtapos sa Tuig

Kini nga mga dokumento mosubay sa mga kita, mga utang ug mga gastus sa kagamhanan sa binulan o kada kwarter ug maglakip sa:

- Treasury Reports:** Mga taho nga may kalambigitan sa mga kita, mga gastus, deficit ug pagdumala sa utang sa usa ka ahensya.
- Revenue Reports:** Mga dokumento nga ipagawas sa Treasury, BIR ug BOC.
- Assessment of Disbursements:** Mga binulan nga taho kabahin sa publikong paggasto nga gipamantala sa DBM.
- Other Expenditure Reports:** Mga taho sa Status of Allotment Releases and Utilization of Cash Allocations nga gipamantala usab sa DBM.

6

DBCC Mid-Year Report*

Kini nga taho maghatag ug usa ka komprehensibo nga sumada sa ekonomikanhong agi, mga kita, mga gastus ug utang sa gobyerno, ingon man usab ang kahimtang sa mga dagkong programa ug mga proyekto sa unang semester sa tuig. Kini nga taho magpasabot usab sa diperensya sa tinuud nga agi ug mga targets, ug maghisgut sa mga pagpahiangay sa target, kung anaa, para sa nabillin nga tuig.

7

DBCC Year-End Report*

Kini nga taho maghatag ug usa ka kompleto nga pagtan-aw ug balik sa tinuod nga ekonomikanhong agi, mga kita, mga gastus ug utang sa gobyerno sa pagka human sa tuig. Ang agi sa dagkong mga programa ug mga proyekto gitaho usab. Sulod niining mantalaan, tinuud nga mga nahitabo gitaho batok sa orihinal nga programa nga gibutang sa Nasudnong Budget.

8

Annual Audit Reports**

Kini nga mga taho gipamantala sa COA aron pagbanabana sa kaligdon ug kahingpit sa mga year-end accounts sa nasudnong kagamhanan ug tagsa-tagsa ka mga ahensya, LGUs ug GOCCs.

4

Budget sa Katawhan

Kini nga mga dokumento mga mantalaan ug ubang mga produkto sa multimedia nga maghubad sa mga teknikal nga impormasyon sa Budget ngadto sa yano nga sinultihan ug mamugnaong graphics. Ang DBM mopadayag sa Sugyot nga Budget sa Ehekutibo ug Nahimong Balaod nga Budget kada tuig.

* General note: Kini nga mga taho maglangkub dili lamang mga gastus apan ingon man usab mga kita, mga utang ug macroeconomic nga mga panghitabo.

** Ang COA momantala usab sa Special Audit Reports sa mga tino nga mga isyu sa panalapi, sama sa nahaunang paggamit sa mga pundo sa pork barrel.

GIUNSA SA INYONG KAGAMHANAN TINUD-ANAY PAGGASTO ANG BUDGET?

Unsay mahitabo human ang Presidente maghimo sa Nasudnong Budget ug ang Kongreso moaprub niini? Ang mga ahensya sa gobyerno gikinahanglan na karong mogasto sa ilang mga budget pinaagi sa naila sa gobyerno nga proseso sa pagpatuman sa Budget (Budget Execution).

Tinuud nga pagpatuman magsunod ug usa ka mahugot nga proseso pagseguro nga ang mga ahensya mogasto lamang kung unsa ang gitugot sa Kongreso.

STAGE 1: APPROPRIATION

Ang Kongreso una maglahi o maggahin ug kwarta alang sa usa ka tino nga kalihokan sa gobyerno pinaagi sa pagpasa sa General Appropriation Act (GAA).

Ang mga gahin mao ang legal nga mga pagtugot nga gihatag sa Kongreso sa mga ahensya sa gobyerno aron paggasto sa mga publikong pundo.

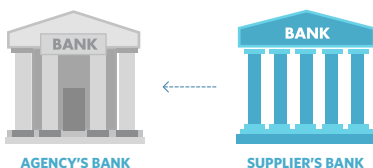
STAGE 2: ALLOTMENT

Ang mga programa nga gipahayag sa GAA gitakpan ug tinuud nga mga pundo.

Sa miaging mga tuig, ang gobyerno, pinaagi sa DBM, nag-isyu sa mga dokumento sa pagpagawas sa mga gahin, sama sa Special Allotment Release Orders (SAROs), alang sa mas daghang mga programa ug mga proyekto ang gilista sa GAA, ang kagamhanan nakaminus sa iyang panginahanglan alang sa mga SAROs ug naghimo sa GAA mismo nga "allotment release document" alang sa mga gilista nga mga programa ug mga proyekto.

STAGE 5: DISBURSEMENT

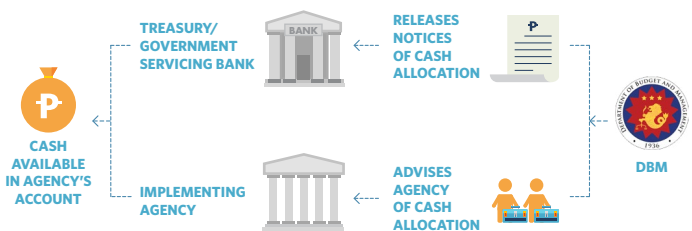
Ang pagpagawas sa salapi mao ang tinuud nga paggasto sa pundo. Dinhi, ang kwarta gikan sa Treasury o nagserbisyong banko sa gobyerno gigamit sa pagbayad sa mga obligasyon.

CHECKLESS AND CASHLESS PAYMENT SCHEME:
Banko-sa-banko nga mga transaksyon ang gigamit aron pagbayad sa mga suppliers alang sa mga proyekto sa gobyerno sukad 2014. Kini nga inisyatibo nagwagtang sa mga gastos ug makapuy nga mga proseso nga nalambigit sa pag-isyu ug mga tseke.

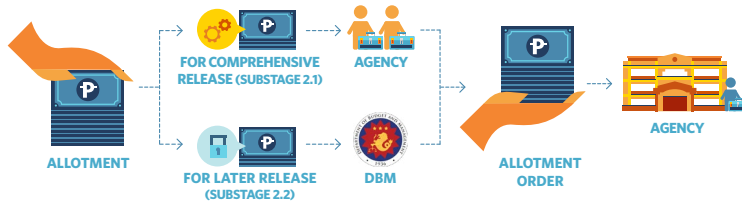
STAGE 4: CASH ALLOCATION

Ang DBM mopagawas sa mga Notices of Cash Allocations (NCAs) ug ubang mga pagtugot paggasto ngadto sa mga ahensya. Ang NCA moingon sa usa ka ahensya nga ang pundo natagana na sa ilang account aron sila makahimo pagbayad sa mga obligasyon.

Aron pagpadali sa proseso sa paggasto, ang DBM karon mohatag sa malukupong NCAs nga molakip sa cash nga panginahanglan sa usa ka ahensya alang sa unang semester sa tuig. Sa miagi, ang NCSs ihatag kada kwarter o bisan gani binulan, busa magkinahanglan sa mga ahensya pagbalik-balik ug pagpangayo aron mopagawas ang NCAs.

UBOS SA GAA-AS-RELEASE DOCUMENT

SUBSTAGE 2.1: ALANG SA KOMPREENSIBONG PAGPAGAWAS

Ang mga programa ug mga proyekto nga wala gibahinbabin sa GAA giisip nga gitakpan ug tinuud nga mga pundo; busa, ang mga ahensya makahimo na pagsulod ug mga obligasyon.

SUBSTAGE 2.2: ALANG SA ULAHING PAGPAGAWAS

Uban nga mga butang magpabilin nga lump sum (pananglitan, Calamity Fund) ug magkinahanglan nga magpangayo ang mga ahensya alang sa pagpagawas sa mga SAROs aron pagpundo sa tino nga mga proyekto. Mga butang nga adunay mga kondisyon alang sa pagpagawas (pananglitan, ang Presidente kinahanglan moaprub sa pagpagawas sa confidential and intelligence funds) giapil sulod niini nga kategoriya.

MGA BUTANG NGA ULAHI IPAGAWAS:

- Lump-sum funds nga naapil na sa mga budget sa kada ahensya
- Intelligence funds nga kinahanglan ug pagtugot gikan sa Presidente sa Pilipinas
- Special Purpose Funds
- Ubang mga butang sa budget alang sa gikondisyonan nga pagpatuman ubos sa Veto Message sa Presidente nga manginahanglan gihapon nga mosunod sa mga tino nga mga sumbanan.

STAGE 3: OBLIGATION

Human mapagawas ang mga gahin, ang mga ahensya makahimo na pagsugamak ug obligasyon, usa ka legal nga pasalig pagbayad sa mga kawani, mga kontraktor, mga suppliers o ubang mga mohatag ug mga produkto ug mga serbisyo. Ang usa ka obligasyon mahimo kung, pananglitan, usa ka ahensya sa gobyerno mosulod ug usa ka kontrata human sa lumbaay sa pagpuhalay (competitive bidding) o ubang modo sa legal nga pagpamalit.

STAGES IN PROCUREMENT

A Ang ahensya mopahibalo sa publiko sa usa ka kahigayunan sa pagpuhalay (bid).

D Ang BAC mopili sa mananaug nga bidder base sa kinaubsan nga presyo. Alang sa mga consultancies, ang BAC mogrado usab sa kalidad sa mga sugyot

B Ang mga gilauman nga mga suppliers mopasa sa ilang mga silyado nga mga bid ngadto sa mga ahensya sa dili pa ang gitakdang deadline.

E Ang hepe sa ahensya moaprub sa resulta sa bid ug moisyu sa Notice of Award.

C Ang Bids and Awards Committee (BAC) sa ahensya mosuta sa pagtuman sa bidder sa mga gikinahanglang kwalipikasyon ug mga pagpasa.

F Ang ahensya ug ang midaug nga bidder mopirma ug usa ka kontrata-mahimo na ang obligasyon!

IMONG MGA GALAMITON PAGPANIID SA PAGGASTO SA AHENSYA

Aniay pipila ka mga galamiton o pormula nga imong magamit pagsubay sa agi sa usa ka ahensya. Hinumdumi, makakita ka ug data nga imong gikinahanglan, anaa sa Transparency Seal sa ahensya. Ubang data ug impormasyon mahimong makita usab sa website sa DBM:

www.dbm.gov.ph

Budget Programming Rate

Kini nga pormula magpakita giunsa sa mga awtoridad sa panalapi, sama sa DBM, pagprayoridad sa mga programa ug mga proyekto gihatagan sa magamit nga mga pundo. Ang data mahimong makuha gikan sa DBM's Status of Allotment Releases.

$$B P = \frac{\text{Allotment}}{\text{Appropriation}} \times 100$$

Note: Ang mas mataas nga grado (rate), nagapasabot nga mas epektibo ang DBM magpagawas ug budget ngadto sa mga ahensya.

Obligation Rate (Budget Utilization Rate)

Kini nga pormula magsukod giunsa sa mga ahensya paggamit ang mga gahin nga gipagawas ngadto nila ug magpakita unsa ka dali ang usa ka ahensya nakasugod sa mga programa ug mga proyekto nga kini gimanduan pagpatuman. Ang data mahimong makuha gikan sa *Statement of Allotments, Obligations, and Balances* sa kada ahensya.

$$O R = \frac{\text{Obligation}}{\text{Allotment}} \times 100$$

Note: Ang mas taas nga grado (rate), nagapasabot nga mas dali ang ahensya mopatuman sa iyang budget

Disbursement Rate

Kini nga galamiton maghulagway giunsa sa usa ka ahensya paggamit ang kwarta nga iyang nadawat gikan sa Treasury. Kini usab magdetalye, pananglitan, unsa ka dali ang usa ka ahensya makahimo mopatuman ug motapus sa usa ka proyekto.

$$D R = \frac{\text{Cash Allocation Utilized}}{\text{Cash Allocation Released}} \times 100$$

Note: Ang mas taas nga grado (rate), nagapasabot nga mas dali ang ahensya mohatod sa iyang mga produkto ug mga serbisyo ngadto sa katawhan.

SAVINGS UG AUGMENTATION

Ang Konstitusyon magtugot sa Presidente, sa Senate President, sa House Speaker, sa Chief Justice, ug sa mga hepe sa mga Constitutional Commissions paggamit sa mga wala pa magamit nga pundo (savings) aron sa pagpuno sa mga kakuwangan sa budget sulod sa tagsatagsa ka departamento.

UNSA ANG 'SAVINGS'?

Sa kasagaran, ang savings mao ang nahibilin nga mga balanse sa budget sa usa ka butang o butang sa budget alang sa usa ka programa, kalihukan o proyekto (P/A/P) nga nahatag na ngadto sa usa ka ahensya.

Ang savings mahimo lamang makuha ubos sa mosunod nga mga kahimtang:

■ Kung ang hepe sa ahensya wala na **mopadayon o mibiya** sa usa ka P/A/P tungod sa mga hinungdang nga wala na sa kontrol sa ahensya. Pananglitan, kung ang usa ka proyekto sa kalsada dili mapadayon tungod sa mga isyu sa right of way.

■ Kung ang ahensya **wala pa makasugod** sa usa ka P/A/P kay ang ahensya dili pa ka obligar sa pundo sa pagsugod sa P/A/P tungod sa mga katalagman ug ubang mga hinungdan nga dili kontrolado sa ahensya.

■ Kung ang usa ka ahensya makahimo pagpakunhod sa kantidad sa usa ka P/A/P tungod sa **gipalambo nga kahapsay (improved efficiency)** sa iyang pagpatuman o human sa iyang pagkatapos, kutob ang ahensya makahimo gihapon sa paghatud sa mga serbisyo pinasubay sa iyang mga performance targets.

■ Kung, human pagpamalit, ang **midaug nga presyo sa kontrata mas ubos** kay sa giaprub nga budget alang sa pagpatuman sa usa ka P/A/P human sa competitive bidding o ubang modo sa pagpalit.

■ Kung adunay mga wala magamit nga kantidad para sa mga serbisyo sa mga kawani tungod sa mosunod nga mga hitabo:

A Wala mahulipi o gipapas na nga mga posisyon

B Dili mahatag nga mga allowances

C Leaves of absences nga walay bayad

D Ubang mga hinungdan nga may kalabutan sa kamatayon sa mga pensyonado ug pagkunhod sa gidaghanon sa mga retirado, ug uban pa.

UNSA ANG 'AUGMENTATION'?

■ Ang augmentation usa ka lihoc sa paggamit sa savings gikan sa usa ka P/A/P aron paghulip sa kakuwangan sa lain nga anaa nga P/A/P sa Budget.

■ Ang usa ka kakuwangan moresulta gikan sa mga **wala makit-i nga mga pagpahiangay** sa usa ka P/A/P; ingon man usab **gikan sa pag-usisa** pag-usab sa gamit, pagprayoridad o pagbahinbahin sa mga pundo.

■ Ang mga gastuhan diin ang mga savings pagagamiton kinahanglan nahasubay sa tumong o nasakup sa P/A/P nga dugangan. Ang mga wala diha nga mga P/A/P dili pwede madugangan.

UNSA ANG 'REALIGNMENT'?

Ang pagrealign sa pundo managlahi sa savings. Sayop ang pag-ingon nga ang savings girealign sa lain butang sa gahin. Hinuon, ang savings gamiton paghulip sa lain nga butang sa gahin sa GAA.

Ang realignment magpasabot sa limitado nga pag-ayon-ayon nga gihatag sa mga hepe sa ahensya aron mapahiangay ang mga detalye ug unsaon ang paggasto sa mga pundo sulod sa usa ka butang sa budget.

Ang realignment mahimong buhaton pinaagi sa paggahin pag-usab (reallocation), pagbalhin o pag-usab sa mga detalye sulod sa usa ka anaa nga P/A/P. Kini pwede lamang ang kinatibuk-ang kantidad nga gigahin alang sa P/A/P magpabiling mao lang gihapon. Kini nga mga kausaban maglakip:

1. Gikan sa usa ka operating yunit ngadto sa lain -pananglitan, gikan sa usa ka rehiyonal nga opisina sa ahensya ngadto sa laing rehiyon. Kini magkinahanglan sa pag-aprub sa DBM.

2. Tali sa mga klase sa gahin - pananglitan, gikan sa personnel services (PS) ngadto sa maintenance and other operating expenses. Kini magkinahanglan sa pag-aprub sa DBM.

3. Sulod sa usa ka klase sa gahin, apan sa taliwala sa mga butang nga paggastuhan (objects of expenditures) - pananglitan, sulod sa MOOE apan gikan sa mga serbisyo propesyonal ngadto sa mga gasto sa pagbansay-bansay. Kini mahimong buhaton sa mga hepe sa mga ahensya.

4. Pag-usab sa usa ka proyekto - nga gitugot sa Special Provisions sa GAA, nga mahimong buhaton sa mga hepe sa mga ahensya. Pananglitan, ang Secretary sa DPWH makahimo pag-usab sa mga detalye sulod sa usa ka proyekto sa makausa lamang ug kutob Hunyo 30, 2016 lang, ug uban pang mga kondisyon.

5. Uban pa:

A **Magkinahanglan sa pag-aprub sa Presidente:** alang sa pagbayad sa intelligence funds sulod sa sangan'g ehekutibo

B **Magkinahanglan sa pag-aprub sa DBM:** alang sa pagbayad sa mga benepisyo sa magna carta; sulod sa usa ka special purpose fund; ug sulod sa usa ka tumong sa Unprogrammed Appropriations

GIYA SA MGA KANUNAY GIGAMIT NGA MGA TERMINO SA BUDGET

AUGMENTATION

Ang buhat sa mga konstitusyonal nga mga opisyal paggamit sa savings sa ilang tagsa-tagsa ka mga gahin paghulip sa usa ka kakuwangan sa bisan unsa nga P/A/P sulod sa ilang mga opisina. Ang usa ka kakuwangan motunga kung adunay mga wala makit-i nga mga kausaban o mga pagpahiyon sa P/A/P, o pag-usisa pag-usab sa paggamit sa pundo. Ang augmentation mahimong buhaton alang sa usa P/A/P nga anaa sa GAA.

APPROPRIATION

Ang kantidad nga gitino sa General Appropriation Act nga gitugot nga gastuhon sa usa ka programa, kalihukan o proyekto (P/A/P).

ALLOTMENT CLASS

Ang pagklase-klase sa mga gastu sa gobyerno sumala:

Personnel Service: mga sweldo, ubang bayranan (sama sa, mga dugang nga sweldo, mga allowance honoraria) alang sa permanente, temporaryo, kontraktual ug kaswal nga mga empleyado sa gobyerno. Kini usab maglakip sa mga benepisyo sa pagretiro (sama sa, terminal leave, retirement gratuity).

Maintenance and Other Operating Expenditure (MOOE): alang sa pagpadagan sa mga ahensya sa gobyerno, lakip sa mga supplies ug materyales, transportasyon ug pagbiyahe, ug uban pa nga mga kalihukan sa pag-ayo

Financial Expenditures: mga bayronon sa pagdumala, superbisyon o trusteeship, gasto sa interes, singil sa banko, ug uban pang singil nga pinansyal.

Capital Outlay: pagpalit ug mga butang ug serbisyo nga magdugang sa bahandi sa

gobyerno. Kini maglakip sa imprastruktura, mga sakyanan, ug pamuhunan sa kapital nga stocks sa mga kumpanya sa gobyerno.

MAJOR FINAL OUTPUT (MFO)

Mga butang ug mga serbisyo nga ang usa ka departamento/ahensya kinahanglan ihatod ngadto sa taga-gawas nga kliyente pinaagi sa pagpatuman sa mga P/A/P. Ang mga MFOs gitantiya mga timailhan sa agi ug targets sumala sa kalidad, gidaghanon ug oras sa paghuman

ORGANIZATIONAL OUTCOME

Ang mga resulta maghatag ug kahulugan sa tumong sa organisasyon o ahensya ug makab-ot pinaagi sa paghatod sa mga MFOs ug pagpatuman sa mga P/A/Ps.

PROGRAM/ACTIVITY/PROJECT (P/A/P)

Ang usa ka butang sa budget, diin ang mga kantidad gitugtan nga gastuhon alang sa usa ka butang, dugang pang gitino sa mosunod:

Program: Usa ka gihiusa nga grupo sa mga kalihukan nga makaamot sa padayong tumong sa usa ka ahensya. Kini nga mga grupo mahimong maglakip sa General Administration and Support, Support to Operations, ug Operations.

Activity: Usa ka proseso sa buhat nga makaamot sa katumanan sa usa ka programa, sub-program, o proyekto, sama sa research survey, monitoring, ug uban pa.

Project: Usa ka espesyal nga buluhaton nga kinahanglan makompleto sulod sa usa ka tino nga panahon. Kini gidesenyo aron paghimo ug mga produkto ug mga serbisyo, sama sa pagpalapad sa kalsada, pagbutang ug mga suga sa kalye, ug uban pa.

REALIGNMENT OF FUNDS

Ang paggahin pagusab (reallocation), pagbalhin, o pag-usab sa mga detalye sulod sa usa ka anaa nga P/A/P. Kini pwede lamang basta ang kinatibukang kantidad nga gigahin alang sa P/A/P magpabiling mao lang gihapon. Ang realignment angay lamang sa sulod sa usa ka P/A/P ug maglakip sa mga kausaban sama sa: yali sa mga klase sa paggahin, butang nga paggastuhan sa sulod sa usa ka klase sa paggahin, o sa mga operating unit ug pag-usab sa usa ka proyekto nga gitugot sa Special Provisions sa GAA. *Ang realignment lahi sa paggamit sa savings (palihug tan-awa sa panid 74 alang sa dugang kasayuran).*

SAVINGS

Mga tipik o balanse sa bisan unsang gipagawas na nga gahin (P/A/P) nga wala pa maobligar isip resulta sa mosunod:

- ① Ang P/A/P wala gipadayon o gibiyaaan tungod sa mga hinungdan nga dili ikapasangil nga sayop o pagpabaya sa ahensya;
- ② Ang P/A/P wala pa masugdi tungod kay kini wala pa maobligar sa ahensya tungod sa hinungdan nga dili ikapasangil nga sayop o pagpabaya sa ahensya;
- ③ Ang kantidad sa usa ka P/A/P mikunhod tungod sa napalambo nga kahapsay panahon sa pagpatuman;
- ④ Kalainan sa giaprub nga budget ug ang award price sa kontrata sa proyekto human sa pagpamalit; ug
- ⑤ Magamit ang mga balanse sa mga gahin gikan sa wala magamit nga suhulan ug may kalabotan nga mga kantidad, sama sa wala mahulipi, bakante o gipapas nga mga posisyon.

General Solano St., San Miguel, Malacañang, Manila

Trunkline: +632 791-2000 **Email:** publicinfo@dbm.com.ph

Twitter: @DBMph **Facebook:** /DBMPhilippines

Visit: www.dbm.gov.ph www.budgetngbayan.com